UVIC
UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

TRANSSEXUALITAT EN L'ÀMBIT FAMILIAR

Quins canvis es produeixen en el nucli familiar?

TREBALL FINAL DE GRAU

Elena Zaragoza i Anna Guinovart

Tutor: Rosa Guitart

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Grau en Educació Social

Universitat de Vic, maig de 2017

RESUM

La investigació realitzada s'ha centrat en els possibles canvis en les dinàmiques familiars quan un membre de la família comunica a la resta que és una persona trans. S'introdueix el tema de què significa i implica ser una persona transsexual, quines són les característiques de fer una transició de gènere i/o sexe, i què implica fer-la en una societat patriarcal i androcèntrica com la nostra. On tant aquesta societat com la família resulten les principals eines de socialització humana, i per tant, de reproducció de rols de gènere.

Paraules clau

Transsexualitat, Transició, Identitat de gènere, Patriarcat, Família

ABSTRACT

The research focused on possible changes in family dynamics when a family member notifies that it is a trans person. Introduced the topic of what it means and implies being a transgender person, what characteristics make a transition gender and/or sex, and what it involves an androcentric and patriarchal society like ours. Where both society and the family are the main tools of human socialization, and therefore reproductive gender roles.

Keywords

Transsexualism, Transitioning, Gender identity, Patriarchy, Family

Agraïments

En primer lloc, ens agradaria agrair a les famílies i a les persones que han participat en el procés, per obrir-nos les portes de la seva casa i del seu cor. Gràcies a vosaltres, per descobrir-nos aquest món des d'una mirada tan humana com la familiar. Els moments compartits, els plors i les alegries quan ens explicàveu les vostres històries, quedaran sempre gravades en els nostres records. Àlex, Pablo i Logan, moltes gràcies, això sense vosaltres no hauria estat possible.

Per altra banda, també agraïm especialment a la nostra tutora, Rosa Guitart, per guiar-nos i acompanyar-nos durant l'elaboració del treball. Rosa, has sigut una gran tutora, ens has tibat quan calia, i sempre has procurat que el nostre treball fossi el millor possible. Gràcies a la teva dedicació i el teu esforç, gràcies a la confiança que has dipositat en nosaltres, ens hem superat i hem aconseguit fer aquest treball amb cura i qualitat. T'agraïm infinitament les tutories, i que t'hagis mirat cada detall del treball, les teves recomanacions queden reflectides en ell. Gràcies als teus coneixements en el tema, a la teva saviesa i a la teva ajuda, hem creat un treball com aquest.

Per últim, volem donar les gràcies amb molt d'amor i tendresa a les nostres famílies. Vosaltres ens heu recolzat i heu significat un gran suport per continuar en els moments difícils, ens heu acompanyat cada moment de la nostra vida fins a arribar on estem, ens heu ensenyat la importància de la família, ens heu donat consol quan hem fracassat i heu celebrat les nostres victòries. Gràcies profundament per estar a la nostra vida, per l'amor i la dedicació, gràcies per acompanyar-nos en el nostre camí, i gràcies pels moments que vindran.

A totes i tots vosaltres, gràcies.

Índex

1. Introducció 6
2. Objectius i preguntes de recerca 10
3. Aproximació teòrica a la transsexualitat 11
3.1 Terminologia 11
3.2. Història mèdica 13
3.3 Transició 14
3.4. Societat, androcentrisme i transsexualitat 16
3.4.1 Societat patriarcal 16
4. Legislació i informes 23
4.1. Llei 3/2007 de 15 de març 24
4.2. Llei 13/2005 de l'1 de juliol 25
4.3. Llei 11/2014 del 10 d'Octubre 26
4.4. Principios de Yogyakarta (2007) 29
4.5. HAMMARBERG, Thomas (2009) 30
4.6. Organización de Estados Americanos, 3 de junio de 2008. 34
5. Posicionament i reivindicacions del col·lectiu trans 35
6. Fundació Daniela: El treball amb famílies trans 40
7. Investigació pràctica 42
7.1. Metodologia 42
7.2. Estudi de cas (Àlex, Pablo i Logan) 44
8. Anàlisi de la informació 42
9. Reflexions finals 58
10. Bibliografia i webgrafia 66
11. Annexes 69
1. Principis de Yogyakarta 69
2. Categories 71
3. Preguntes de les entrevistes 73

4. Entrevistes: Transcripcions i Respostes via Correu 75

1. Introducció

Una de les motivacions que ens va portar a realitzar el treball de manera conjunta va ser que les tasques que ens vam proposar eren d'una dimensió considerable per fer-ho de manera individual i per realitzar un treball de qualitat. Per aquesta raó, vam creure convenient que fossin dues les encarregades de portar-lo a terme. Teníem la pretensió de ser el més objectives possible i no caure en estereotips ni en prejudicis individuals, és a dir, tenir una mirada més crítica. Si érem dues persones, això seria més fàcil. A més, com a futures educadores haurem de treballar en equip, per tant, vam creure convenient començar a posar-ho en pràctica des de la vesant més teòrica com a estudiants.

Per altra banda, al llarg dels estudis d'Educació Social hem pogut aprofundir en l'àmbit de l'exclusió i de la discriminació social, tot i això el tema que hem abordat en aquest treball no se'ns ha parlat directament en cap assignatura i només vam treballar en dues sessions de l'assignatura d'Acció Socioeducativa en l'Àmbit Laboral sobre la nova llei relacionada amb el col·lectiu LGTBI. Motiu pel qual vam considerar important abordar el tema de transsexualitat en l'àmbit familiar, ja que després d'haver fet una primera recerca ens vam adonar que és un col·lectiu cada vegada més nombrós i present a la nostra societat.

Tanmateix, també vam veure que a l'hora de fer front a un canvi de sexe i/o de gènere d'un fill o filla, d'una parella, d'un germà o germana, entre d'altres, es produeixen uns canvis familiars que poden modificar les dinàmiques dins del nucli familiar. A més a més, ens interessa com a futures educadores socials veure la importància que té el suport familiar a l'hora de realitzar una transició de gènere i/o sexe. Referent a la tria de la temàtica cal dir que ens va resultar força dificultosa, ja que al principi havíem pensat a centrar-nos en l'àmbit dels menors, però vam veure totes les dificultats que comportava respecte a autoritzacions i permisos fer el treball amb aquest àmbit. A més, una de nosaltres havia de fer un TFG necessàriament en persones adultes, perquè se li reconegués l'itinerari en persones adultes que estava fent.

Per aquesta raó, vam decidir que s'havia d'acotar un tema que fos motivador o que almenys ens cridés l'atenció; d'aquesta manera vam poder anar reduint les possibilitats i el ventall d'opcions que teníem damunt la taula. Però, finalment, va sortir el tema de la transsexualitat i no ens va ser difícil escollir-lo, ja que les dues ho vam tenir clar

perquè tant una com l'altre tenim un amic que ha passat o està passant pel procés de la transició. A més, una de les dues membres del grup coneix a un psicòleg que actualment treballa a la Fundació Daniela.

En definitiva doncs, d'aquesta manera és com vam acotar les nostres expectatives a una recerca motivadora per ambdues. També, és un tema que ens motiva molt pel fet que en el grau se'ns ha parlat de gènere, però només se'ns va fer una pinzellada pel col·lectiu LGTBI. Per tant, no hem tingut gaires oportunitats d'aprofundir en el tema, cosa que ens porta a tenir més ganes d'investigar-lo.

Prèviament a la realització del treball, pel que respecta a les expectatives prèvies a la realització d'aquesta investigació, nosaltres teníem unes idees preconcebudes del que ens trobaríem en la recerca, és a dir, de la realitat que envolta al col·lectiu trans segons el nostre punt de vista.

Relacionat amb això, van sorgir alguns temes com que pensàvem que sí que es produeixen canvis en una família quan hi ha un membre que és transsexual. Aquesta idea preconcebuda va acompanyada d'altres creences que vam tenir abans de realitzar la investigació. Com per exemple, que hi ha unitats familiars que es desintegren per complet quan hi ha un membre que fa el transit. Amb això, volem dir, que creiem que la família passa per un procés dolorós semblant al dol. També, creiem que els familiars pateixen per les possibles repercussions socials que tindrà aquesta persona al ser transsexual.

Per altra banda, també volíem esbrinar la idea que la persona ha de passar per un procés molt dur, per la qual cosa, a partir d'aquí, si realment és difícil per ells acostumar-se a comportar-se amb la nova identitat, sobretot al començament. També creiem que estan discriminats socialment, no tots, però en general teníem la idea que les persones transsexuals poden passar per un procés de discriminació, ja sigui a l'escola, la feina, entre altres àmbits socials.

En resum, abans de començar el treball, teníem moltes creences i expectatives de la informació que anàvem a trobar, teníem una visió de la realitat que percebíem pel que nosaltres, escassament, coneixíem i/o havíem escoltat. Hem de dir, que aquestes creences i expectatives potser no eren les adequades, però sí que eren les que teníem per les realitats que havíem conegut fins al moment i el coneixement que teníem d'aquest col·lectiu i de què implica ser una persona trans.

En relació a aquestes creences i expectatives cal remarcar dues de les que més arrelades teníem. En primer lloc, concebíem una persona transsexual com aquella que neix com a un home però que vol ser dona o a la inversa, tant en el seu sexe com en el seu gènere, és a dir, que feien un canvi total. En segon lloc, teníem l'imaginari que no es donaria suport en l'àmbit familiar a aquella persona que compartís amb els membres de la seva família que era una persona trans. Tot i tenir aquestes idees, des d'un principi ens vam qüestionar si eren reals o no. Tal com veure-ho a continuació aquestes creences no són certes.

A continuació us presentem el nostre treball estructurat de la següent manera. Primerament, es presentaran els objectius i les preguntes de recerca que ens vam plantejar abans de començar i que preteníem aconseguir amb la investigació teòrica i pràctica sobre el tema escollit.

En segon lloc, i relacionat amb el punt anterior podreu trobar l'aproximació teòrica de la transsexualitat en tant que s'aprofunditza en els camps de la terminologia del concepte, la història mèdica i social i que implica el procés de transició. També es parlarà sobre el model patriarcal androcèntric dins la nostra societat relacionat amb el panorama actual que viu el col·lectiu transsexual familiar i socialment.

En tercer lloc podreu veure el marc legal i els informes referents al col·lectiu LGTBI, centrant-nos en aquells aspectes legals rellevants per la temàtica de la nostra investigació.

Seguidament, en quart lloc, trobareu un punt en el qual es tracten diferents posicionaments i reivindicacions del col·lectiu transsexual a partir de tres blocs fonamentals, la crítica a les lleis, a la terminologia i al que s'ha considerat socialment com a unitat familiar normalitzada.

Per altra banda, en cinquè lloc, passarem a explicar tot el referent a la part pràctica de la recerca, com és la metodologia, els estudis de cas i l'anàlisi dels estudis.

Finalment, hem desenvolupat un apartat en el qual expliquem les reflexions finals que hem extret un cop feta la recerca, relacionant la part teòrica i la pràctica. Hem escollit aquesta estructura, ja que creiem important que les persones lectores del nostre treball final de grau coneguin, en primer lloc, què volem investigar i perquè, en segon lloc, quin marc teòric hi ha fins al moment sobre un tema tan polèmic actualment

com ho és la transsexualitat, i en tercer lloc, l'aproximació real a famílies que han passat a formar part del col·lectiu trans del nostre país. Per aquest motiu hem escollit aquest ordre estructural per ser coherents i per tal que la lectora pugui comprendre la realitat complexa del col·lectiu trans que es presenta en aquest treball.

2. Objectius i preguntes de recerca

Quin procés vàrem seguir per trobar la nostra pregunta de recerca, que és l'eix vertebrador de la nostra investigació? La pregunta ens ha ajudat a establir els objectius proposats a continuació.

Per poder donar forma a la nostra recerca d'investigació, vam començar a fer-nos possibles preguntes que ens agradaria poder respondre a mesura que avancéssim en el transcurs del treball.

Com hem dit abans, nosaltres partíem de la idea que sí que es produeixen canvis en el nucli familiar quan una persona decideix fer el transit. Per tant, a partir d'aquesta idea ens vam plantejar fer entrevistes a famílies amb un membre transsexual en relació als canvis que es produeixen. Vam decidir fer entrevistes perquè no sabíem si realment es produeixen canvis a la família i volíem comprovar la veracitat de les nostres idees.

Amb tot això, vam poder donar forma a les dues preguntes de recerca:

- *Es produeixen canvis personals (psicològics, conductuals, socials) en la persona que fa el trànsit una vegada presa la decisió de fer-lo?*
- *Quins canvis es produeixen en el nucli familiar d'una persona transsexual quan es produeix la transició?*

Juntament amb les preguntes de recerca, en la nostra investigació ens hem proposat els següents objectius:

- Conèixer les experiències personals que han viscut persones que han fet una transició de sexe i/o gènere.
- Conèixer la realitat social i els processos que han fet familiars a l'hora d'afrontar el canvi de sexe i/o gènere d'un membre de la família.
- Conèixer les institucions que treballen per donar suport al col·lectiu transsexual, centrant-nos en la Fundació Daniela.
- Aprofundir sobre les repercussions socials i familiars que té una persona transsexual, després de fer la transició.

3. Aproximació teòrica a la transsexualitat

A aquest apartat es tracta l'aproximació al concepte de transsexualitat, així com el que implica ser una persona "trans" des d'una perspectiva teòrica. És a dir, què és la transsexualitat, quines connotacions mèdiques, socials i psicològiques comporta, i quin procés ha de seguir una persona per canviar de sexe.

3.1 Terminologia

Des dels seus inicis, la paraula **trans**, la qual prové del llatí, i significa: *a través de, més enllà, en l'extrem més allunyat,* ens aporta informació sobre les possibles interpretacions que s'han fet al llarg dels anys sobre el significat de les paraules transgènere i transsexualitat.

Tornant a les primeres definicions de transsexual, les quals tenen un origen mèdic, que molts col·lectius trans rebutgen, ja que porta implícit l'associació del terme a operacions quirúrgiques genitals, cal apuntar que es relacionava amb la identificació personal d'un individu, el gènere del qual era contrari al de les seves característiques fisiològiques de naixement. És a dir, feia una relació directa i inseparable entre sexe i gènere, en tant, que una persona amb genitals masculins, era i s'havia de comportar i sentir com un home, i una persona amb genitals femenins, era i s'havia de comportar i sentir com una dona.

Al llarg del temps, el terme va anar desenvolupant-se, en tant que molts autors i col·lectius van optar per distingir les paraules transsexualitat i transgènere, i construir definicions que no estiguessin marcades per aquest model concret de binomi sexe - gènere, i que incloguessin a les persones trans que no s'operaven. Avui en dia, tot i així, molts autors i col·lectius aposten per donar la seva pròpia perspectiva del significat dels conceptes.

Segons Gerard Coll (2013), tal com ens diu en el seu llibre *Dibuixant el Gènere*, la **transsexualitat** és una manifestació sociopsicològica en persones que se senten pertanyents a un gènere diferent del sexe assignat en néixer segons el sistema binari de sexe/gènere - home/dona - mascle/femella-, de manera que desitgen l'aspecte físic o no d'acord amb la seva identitat i, viure i ser acceptat, com una persona del gènere o sexe al qual sent pertànyer. Pot estar acompanyat, o no, de rebuig a viure amb els òrgans genitals de naixement, amb els quals alguns senten conflicte, o del desig de posseir uns genitals que concordin amb la seva identitat sexual.

Les persones transsexuals són tan diverses com la resta de població. N'hi ha de totes les races, ocupacions professionals i classes socials. També hi ha diversitat respecte de l'orientació o preferència sexual, de tal manera que hi ha transsexuals homosexuals, heterosexuals, bisexuals, asexuals, autoeròtics, etc. Cal dir que hi ha persones transsexuals que s'operen i d'altres que no.

Ser una persona trans crea divergències pel que fa a les opinions per designar-les. Principalment, trobem dues opinions, els que accepten la paraula transsexualitat i la defensen, com un símbol que representa la lluita per la igualtat d'elecció d'identitat de gènere i de sexe i d'igualtat i justícia social. Mentre que d'altres la rebutgen perquè, com s'ha apuntat amb anterioritat, la paraula transsexual estava enfocada a les persones que se sotmetien a operacions quirúrgiques de canvi de sexe, per la connotació negativa que comporta ser una persona transsexual des de l'àmbit mèdic, a la qual se li ha diagnosticat **disfòria de gènere**. El denominat "trastorn" resulta un terme ofensiu segons algunes veus del col·lectiu, ja que és un concepte marcat medicament.

Aquest concepte el qual és diagnosticat per un psiquiatre i que apunta que una persona pateix un trastorn mental d'identitat de gènere, és molt mal vist per col·lectius com el FELGTB, la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals, la qual lluita contra un context social de rebuig, de marginació i d'incomprensió generalitzada. Entre els objectius que defensen es troba la lluita contra la transfòbia, entenent aquesta com l'estigmatització i l'exclusió que pateix una persona per la seva transsexualitat, la qual es veu reflectida en múltiples casos d'agressió, en l'assetjament escolar, en la discriminació laboral, entre d'altres.

La FELGTB, defineix a les persones transsexuals com aquelles "persones en les quals el seu sexe biològic, físic, no es correspon amb la seva identitat sexual (sexe sentit), la seva identitat sexual està en conflicte amb la seva anatomia sexual".

Per la seva banda, Marta Breu, en el Vocabulari terminològic LGBT, defineix persona transsexual com "persona **transgènere** que se sent del gènere contrari a aquell que li va ser atribuït en néixer segons les seves característiques biològiques". Aquesta autora apunta que tot i això, no totes les persones transgènere han de tenir un desig de transformar el seu aspecte físic, i que poden estar feliços amb el seu cos i amb els seus òrgans sexuals, sense que aquests siguin del gènere atribuït socialment al sexe biològic - mascle o femella.

Per tant, podem veure que segons l'autor o el col·lectiu, hi ha matisos pel que fa a les consideracions que fem de què és una persona trans. Mentre uns apunten a la necessitat de cavis fisiològics i la unió entre sexe i gènere, altres defensen, la separació d'aquest concepte, sense que un hagi de condicionar ni determinar l'altre. És a dir, un home trans pot sentir-se i voler ser tractat socialment com un home, sense la necessitat de fer-se cap modificació física, i conservar els seus genitals i el seu cos biològic atribuït al sexe femení.

A més, la FELGTB pretén aconseguir l'aprovació de lleis integrals de no-discriminació per identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals, promovent les polítiques d'igualtat. Entre les quals es troba la despatologització de la transsexualitat. És a dir, l'eliminació de la transsexualitat dels manuals diagnòstics de malalties mentals de l'OMS i d'altres organismes mèdics internacionals, així com l'atenció en les diferents Comunitats Autonòmiques amb un protocol que no indiqui cap patologia. També, relacionat amb lleis i drets, vol assegurar la cobertura sanitària gratuïta dels tractaments hormonals i quirúrgics.

Per altra banda, finalment, des d'una vessant més social, la FELGTB pretén corregir el tractament erroni que es fa de la transsexualitat en els mitjans de comunicació i visibilitzar la diversitat de la realitat transsexual.

En definitiva, realment podem observar controvèrsia dins del mateix col·lectiu, ja que hi ha moltes altres associacions i entitats que sí que defensen la paraula transsexualitat i el reconeixement social positiu d'aquesta.

3.2. Història mèdica

A mitjans del segle XIX els metges van començar a interessar-se en els anomenats trastorns de la identitat que afectaven principalment a la identitat sexual: Nicholas Friedreich (1830), Jean Étienne Dominique Esquirol (1840), Richard von Krafft-Ebing (1892) i Moll (1892).

A principis del segle XX, Henry Havelock Ellis i Magnus Hirschfeld (1910) van identificar un quadre clínic al qual van denominar "transvestisme". Spengler (1914) va estudiar el tema des del punt de vista de la medicina jurídica.

El terme "transsexualitat" va ser encunyat en 1953 per Harry Benjamin, qui va proposar un tractament amb hormones del sexe amb el qual s'identificaven els seus pacients per alleugerir el seu malestar. El 1973 John Money va denominar aquest

quadre "**disfòria de gènere**".

Els primers intents de reassignació sexual mitjançant tractament hormonal i quirúrgic es van realitzar de forma discreta i no es van exposar a l'opinió pública: el primer del qual es té notícia, citat per Hirschfeld, es va realitzar en 1912; més tard es van donar alguns pocs a Berlín, Praga, Gran Bretanya i Itàlia, descrits pel seu deixeble Felix Abraham. També se sap d'alguns realitzats pels metges nazis.

La primera operació de la qual es tenen dades va ser el 1930, quan el pintor danès Einar Mogens Wegener va demanar al doctor Magnus Hirschfeld que el transformés en dona. Wegener va morir poc després a causa de les seqüeles de l'operació.

La primera temptativa reeixida que es va donar a conèixer al públic, amb repercussions mundials, se li va practicar a Copenhaguen el 1952 a un exsoldat de l'exèrcit nord-americà, George Jorgensen, jove d'origen danès, més tard coneguda com a Christine i escollida "Woman of the year "en 1954. L'endocrinòleg Christian Hamburger, el psiquiatre George Sturup i els cirurgians Poul Fogh-Andersen i Erling Dahl-Iversen van ser els encarregats de l'operació.

El psiquiatre nord-americà Robert Stoller va ser el primer que va descriure la transsexualitat com una condició diferenciada. La va relacionar amb la identitat de gènere en contraposició al sexe biològic.

Amb el temps, la transsexualitat ha abandonat progressivament el seu lloc en els registres patològics i el tractament s'ha alliberat de restriccions terapèutiques: el canvi de sexe està ara a disposició de qui ho desitgi en moltíssims països.

L'Organització Mundial de la Salut el va incloure com a síndrome mèdic en 1977 en una resolució adoptada a la XXIX Assemblea Mundial de la Salut. La CIM-10 defineix tres trastorns diferents: trastorn de la identitat sexual de la infància, transvestisme de rol doble i transsexualisme; en el DSM IV, aquestes tres entitats estan recollides dins d'una mateixa categoria, anomenada **trastorn de la identitat sexual**. Segons el DSM IV la insistència per part d'un individu de ser de l'altre sexe no ha de ser considerada delirant.

3.3 Transició

La transició de gènere o sexe, coneguda com a transició, és el procés que fan les persones transsexuals d'acord amb tres factors específics: voler viure socialment en

l'altre gènere, voler modificar la documentació oficial (DNI, SIP, entre d'altres) amb el nom d'ús social i voler modificar el cos amb l'objectiu de feminitzar-lo o masculinitzar-lo segons el cas.

Relacionat amb això, cal dir que és important saber que no sempre es donen aquests tres elements ni cal que es donin per identificar-se com a persona trans: hi ha persones trans que no desitgen modificacions corporals o que amb un tractament hormonal ja es senten bé, d'altres que no modifiquen la seva documentació, altres que no viuen 24 hores en el gènere amb el qual s'identifiquen per múltiples raons, les opcions són variades i dependran del que desitgi fer la persona, creant la identitat física, psicològica i social amb la qual se sent identificada.

El procés de transició implica sovint moments de dificultats i per això pot ser de gran ajuda a tenir un entorn de seguretat que conegui la nostra intenció de transitar en el gènere o en el sexe establert i que ens recolzi al llarg d'aquesta etapa de canvi, tant pot ser la família i/o els amics, com persones professionals o les associacions i entitats que es dediquen al tema.

Les persones que decideixen fer un procés de transició poden seguir camins diferents. És usual que comencin per vestir-se amb la roba amb la qual se senten més a gust, utilitzant un nom amb el qual s'identifiquin i demanant al seu entorn més proper i en el que tenen confiança que el tractin en l'altre gènere.

Les persones trans solen fer servir diversos recursos per modificar la seva imatge externa que no impliquen cap atenció mèdica. Per exemple, en el cas dels homes i nois trans és freqüent l'ús de samarretes compressores (també anomenades "binders") així com de pròtesis genitals; en el cas de les dones trans és freqüent la depilació i el maquillatge per feminitzar els trets facials així com l'ús de sostenidors preformats.

Pel que fa als tractaments mèdics, aquests no són imprescindibles. Com s'ha dit anteriorment, cada persona és lliure d'escollir que i per què vol fer-se tractaments mèdics. Aquests tractaments poden ser una eina per sentir-se millor amb el propi cos la qual utilitzen una gran majoria de les persones trans però no té els mateixos resultats en totes les persones ni pot esborrar tots els rastres del cos original. Actualment el seguiment psicològic, el tractament hormonal i algunes cirurgies estan cobertes pel sistema sanitari públic, a nivell autonòmic i estatal.

Entre els tractaments més freqüents de modificació corporal per dones trans, trobem tres grans àrees: el tractament hormonal amb estrògens i antiandrògens, la depilació

làser i la cirurgia de reconstrucció genital -vaginoplastia- i de pròtesis mamària -mamoplàstia. Mentre que en els homes trans, trobem dues àrees: el tractament hormonal amb testosterona i la cirurgia d'extirpació del pit -mastectomia-, l'extirpació dels ovaris i la reconstrucció genital. Els tractaments provoquen nombrosos canvis fisiològics en la persona, així com canvis d'humor, sobretot a l'inici del tractament de les hormones.

En conclusió, tots aquests canvis, fan un primer pas i un procés per convertir-se en una persona transsexual en el nostre país.

3.4. Societat, androcentrisme i transsexualitat

A continuació es passarà a explicar la perspectiva social que té la societat de les persones transsexuals, a partir de la mirada patriarcal i masclista de la societat, i de la concepció de família que es té i què es contempli i que existeix en la nostra societat actual.

3.4.1 Societat patriarcal

Per comprendre per què no hi ha una correspondència entre el pla legal i la realitat quotidiana, doncs, hem de reflexionar sobre quin és i quin ha estat el nostre sistema d'organització social al llarg de la història; analitzant això podrem entendre com encara avui hi ha desigualtats entre homes i dones, com es reprodueixen i per què es justifiquen. Provenim d'una tradició cultural i organitzativa de caràcter patriarcal, com ja hem apuntat anteriorment. Etimològicament el "Patriarcat" prové del genitiu llatí patris, "pare", i del grec arché, "govern", és a dir, el seu significat etimològic és el govern del pare, per tant, es defineix com una forma d'organització social que atorga la màxima autoritat al pare i li adjudica la responsabilitat de prendre qualsevol tipus de decisió.

El patriarcat és el sistema social basat en el poder masculí, el qual està relacionat amb l'androcentrisme, que significa "posar a l'home en el centre" (l'home entès com a masculí). Per tant, defineix la ideologia que l'home se l'ubica com a referència de tot el que existeix al planeta Terra.

El patriarcat està format per unes estructures anomenades subsistemes que funcionen juntes per aconseguir la seva missió. Aquestes estructures estan articulades per contaminar tots els espais de les persones que es consideren inferiors (col·lectiu LGTBI, dones, nens, nenes, etc.). S'imposa un pensament de vida hegemònic que rep el nom d'androcentrisme, explicat amb anterioritat.

El patriarcat ha donat organitzacions polítiques jerarquitzades en què els homes d'un determinat estrat social han tingut pràcticament en exclusiva el poder polític basat en l'autonomia per prendre decisions, l'accés a la informació, la visibilitat i la representació pública. També han gaudit del dret a exercir aquest poder sobre les persones de qualsevol altre estrat social, incloent-hi el propi. Tots aquests poders els ha exercit i els exerceix l'home, ja que se'ls hi han atorgat pel simple fet de ser home (mascle). La societat, tal com la coneixem és qui ha atorgat als homes aquest poder a través d'accions que aparentment no semblen discriminatòries, però afavoreixen les desigualtats i la separació entre homes i dones convertint un fenomen biològic en un fenomen social i cultural.

Abans de nàixer, un infant ja és catalogat entre sexe femení o masculí, cosa que dóna a l'infant unes connotacions de nen o nena, provocant una immediata desigualtat, ja que socialment l'educaran d'una manera o d'una altra. Per tant, néixer home o néixer dona, i fer-ho en diferents llocs del planeta, condiciona les expectatives de vida, salut, educació, desenvolupament i dignitat personal. És a dir, el gènere condiciona la possibilitat de gaudir dels drets humans més elementals. Al llarg dels anys, la teoria feminista ha sigut pionera en analitzar i explicar les desigualtats de gènere per reflexionar i lluitar per la igualtat.

El concepte de gènere permet analitzar els factors socials i culturals que han construït les diferències sexuals entre homes i dones en un moment o un lloc històric determinat. El gènere defineix els rols sexuals, és a dir, les funcions i papers atorgats a dones i homes que estipulen les oportunitats, les responsabilitats o com han de ser les relacions entre les persones, entre d'altres. I també és a partir del gènere que es construeixen els estereotips, és a dir, el conjunt de creences existents sobre les característiques que es consideren apropiades per a homes i dones, o sobre el que ha de ser la feminitat i la masculinitat - models els quals estan construïts i estereotipats des de la societat.

Així, s'han anat configurant uns models identitaris que no han afavorit les relacions igualitàries entre dones i homes. Però, mentre que els models de feminitat han anat variant els darrers cinquanta anys, la definició tradicional de la masculinitat, heretada i incorporada en els diferents àmbits de la vida, no s'ha modificat gaire i encara manté i fomenta les desigualtats i la superioritat de l'home en la societat, ja que se'l considera el representant de l'espècie humana. Com hem dit, a poc a poc, les dones van anar aconseguint drets i millores en les condicions de vida, com per exemple el dret al vot,

al divorci o a l'avortament. Tot i això, la societat en la qual vivim continua sent patriarcal i utilitzant els seus grups socials per reproduir-se: famílies, escoles, mitjans de comunicació, entre d'altres.

Les conseqüències de l'androcentrisme són, d'una banda, la confusió entre els termes home i humà, com si tot el que és inherent a l'home fos directament inherent a la humanitat i, per altra banda, que les dones i el col·lectiu LGTBI, és a dir, totes aquelles persones que siguin homes o transgredeixin el model social establert, per no complir amb els requisits del model patriarcal, caiguin en l'oblit i no siguin tingudes en compte.

Per aquest motiu només existeix un registre parcial el qual omet el passat de la meitat de la humanitat. Per què costa trobar referències de dones en els llibres de text? Per què no coneixem el mateix nombre de científiques, poetesses o polítiques que d'homes científics, poetes o polítics? La història de moltes d'aquestes dones no ha estat registrada. Un exemple clar és el de moltes escriptores que feien servir un pseudònim d'home per tal que els hi permetessin publicar els seus escrits.

Aquest sistema patriarcal s'exerceix per mitjà de prejudicis, costums, etc. per tal de poder dominar i oprimir a les dones. Però no sols a les dones, sinó que també a altres homes, aquells que no segueixen el model marcat per l'home i que són considerats dèbils, inferiors, no virils. Aquest domini sobre les dones és sostingut pel control de la sexualitat d'elles. Les dones van ser reduïdes a l'heterosexualitat per garantir la família i els serveis a les ordres de l'home i propietari.

Ara bé, la nostra pregunta és: "Propietari de què?" La resposta que dóna la societat patriarcal és: "Propietari de les seves dones, perquè es té la ideologia que les dones no són suficientment fortes i els homes que no són virils tampoc". Per tant, aquesta societat patriarcal afecta negativament a totes les dones, a les persones homosexuals, transsexuals, transgènere, travestis, bisexuals, en definitiva, afecta a tot el col·lectiu LGTBI, que és el col·lectiu que integra a les persones que no segueixen el model binari majoritari de sexe - gènere.

Hi ha dos factors que han intervingut per la reproducció dels sistemes socials que s'han perpetuat a la nostra societat al llarg dels anys. El primer factor és una qüestió de traspàs generacional, és a dir, aquest pensament hegemònic androcèntric s'ha anat traspassant a través de la història, de pares i mares a fills i filles. En aquest sentit, la família ha resultat l'eina de socialització primària més significativa en el traspàs de comportaments i pensaments socials. Cal dir, que moltes famílies han reproduït

aquests rols i han educat als seus fills amb uns valors i una cultura determinada, tot i que segurament no n'eren conscients.

A més a més de la família altres mitjans de socialització com poden ser: l'escola, la religió, els mitjans de comunicació, la feina, entre d'altres, han contribuït a la creació de la jerarquia i la dominació patriarcal d'una forma natural.

L'altre factor són els patrons de conducta, els quals són el fruit d'un fenomen complex que neix de la pròpia manera d'organitzar-nos i d'entendre la nostra societat. Tal com deia el psicòleg Urie Bronfenbrenner, en la Teoria Ecològica dels Sistemes, el desenvolupament dels individus es realitza a través de diferents sistemes en els quals les persones es desenvolupen com a tal. El psicòleg desenvolupa aquesta teoria partint de quatre sistemes. El primer el va anomenar microsistema, entès com el nivell més proper de l'individu, és a dir, l'ambient familiar, els pares i l'escola o feina. El segon nivell l'anomenà mesosistema, que comprèn la interrelació de dos o més entorns en els quals la persona participa, com per exemple la relació que mantenen els pares i l'escola. En un tercer nivell trobem l'exosistema, referint-se a tot el que influeix al que succeeix en els microsistemes, podent ser per exemple la relació que mantenen els pares amb la resta de companys de feina. Finalment, en un quart nivell hi hauria el macrosistema, entès com les condicions socials, culturals i estructurals que vénen determinats per la cultura de cada individu, els contextos socials en el qual es desenvolupa la persona, entre d'altres. Vindrien a ser els valors propis de cada cultura. Tots aquests ambients influeixen en el canvi dels individus, tant en la manera de pensar com de comportar-se davant la societat.

A la nostra cultura els nens seran els valents, els que no ploren, els que se'ls permet la violència..., mentre que les nenes seran les sensibles, les que no se'ls permet la violència, les que tindran la responsabilitat d'ajudar en les feines de casa. Aquestes diferenciacions ens portaran a seguir i respectar uns determinats models de conducta que afavoreixen les desigualtats, ja que fomenta que un infant que no segueixi els models establerts se l'aparti de la societat, com és el cas de les persones trans.

Tant la transmissió de valors entre generacions, com el desenvolupament dels individus en aquests quatre ambients influeix en el desenvolupament de les societats on vivim i també en la nostra manera de relacionar-nos amb l'entorn més proper així com amb les persones que ens envolten. El fet de relacionar-nos a través d'aquests ítems sumat al fet que vivim en un món globalitzat, una persona per ser acceptada socialment ha de complir una sèrie de requisits, o si més no, apropar-s'hi, com per

exemple, ser home, banc, heterosexual, entre d'altres. Per tant, podríem dir que tot aquell individu que surt d'aquests patrons de conducta acceptada socialment, estan mal valorats per la societat en la qual vivim.

Per aquesta raó considerem que el col·lectiu LGTBI pateix discriminacions, ja que no segueixen el model establert on es relaciona gènere, sexe i orientació sexual de la següent manera: home - mascle - heterosexual; dona - femella - heterosexual. Com a conseqüència de sortir d'aquests canons es veuen discriminats i prejutjats a la societat en la qual viuen, la qual els rebutja en diferents àmbits. Per exemple, en el cas de pares gai, en les caselles dels impresos de les escoles figura les dades personals del pare i de la mare, sense contemplar la possibilitat de l'existència de dos pares.

Cal dir que al pas del temps hem vist la transformació legal del nostre sistema, el qual s'ha anat desenvolupant cap a una millora per la convivència i l'acceptació de tots els individus independentment de la seva orientació sexual, del seu gènere, de la seva raça, de la seva llengua, entre d'altres. És a dir, a dia d'avui vivim en una societat més tolerant en la qual hi ha una major igualtat entre les persones, tot i que els canvis socials i la transformació de valors no s'ha produït de manera uniforme en totes les comunitats de la nostra societat. Motiu pel qual part de la població creix o ha crescut amb una visió molt desigual sobre els drets dels homes i els de les dones, tenint com a eix principal aquest binomi i aquesta diferenciació entre persones.

Família

Basant la nostra investigació en la família, farem un incís en aquest punt. Tal com ens expliquen en el primer capítol del "Periodismo Inclusivo" publicat a "Radios Libres" (2014): *"*La familia es el primer espacio de socialización donde nos formamos y donde el padre-patriarca sigue siendo el jefe, mientras la mujer se responsabiliza de las tareas de la casa aun cuando tenga un trabajo remunerado fuera del hogar. Los hijos dependen del padre hasta que forman su propia familia, mientras que las hijas pasarán del poder del padre al del esposo.*"*

Entenem, per tant, la família com una eina que té la societat per reproduir i perpetuar les seves ideologies i, en aquest cas, una eina de socialització primària encarregada de reproduir els models de gènere home - dona, desiguals i amb fortes repressions cap a altres models conductuals que surti del que implica ser una cosa o una altra. Les interaccions realitzades en família són una de les eines que estan establertes per a la construcció i la reproducció de models gènere arcaics, que rebutgen tot allò que surt

del model construït femení i del masculí, discriminat i apartant de la societat a totes aquelles persones que transgredeixen els models marcats, entre els quals es troben les persones transsexuals.

A poc a poc s'estan produint canvis que porten a més famílies constituïdes per progenitores del mateix sexe, conegudes per famílies LGTB (lesbianes, gais, transsexuals i bisexuals). Diversos col·lectius d'aquestes denuncien que el tractament familiar encara continua sent patriarcal i heteronormatiu. Per aquesta raó, demanen un canvi en el model educatiu, la legalització de la gestació subrogada (comunament denominat com a ventre de lloguer) o una llei d'igualtat per a persones LGTB, en temàtiques familiars.

La singularitat de la família, per tant, a poc a poc, va canviant i transformant-se, donat lloc a diferents models familiar, com poden ser; homoparental, monoparental, entre d'altres; tot i això el model familiar patriarcal segueix sent el més representatiu socialment i el més acceptat.

Independentment del model familiar al qual es pertany, la família compleix moltes funcions, sent les dues principals la guarda i la protecció dels fills, ja que és el primer nucli de socialització que tenen els individus, a més a més, és un nucli de confiança i protecció primari. Partint d'aquesta base, segons el psicòleg Urie Bronfenbrenner, les principals funcions de la família són: econòmica, reproductora, educativa - socialitzadora, política, religiosa, psicològica, domiciliat i establiment de rols.

A continuació ens centrarem en aquelles funcions que més relacionades estan amb la nostra investigació. Pel que fa a la funció educativa - socialitzadora, el principal objectiu és la integració dels membres més joves de la família dins el sistema establert, sigui moralment o jurídicament. Per tant, aquesta funció és important, ja que consisteix a fer partícip a tots els membres de la família en el nucli familiar. Cal dir, que aquest nucli familiar té uns costums, uns sabers, una cultura i una identitat, per tant, aquest membre que integrarà a cada nucli familiar ja estarà influenciat per la manera d'entendre la societat que té el seu nucli. Aquesta funció va molt lligada als valors polítics, religiosos o ètics familiars, ja que l'adoctrinament dels integradors cap als integrants sol ser molt específic i clar. És a dir, les famílies eduquen als fills amb els seus valors d'entendre la vida, així com d'entendre la societat.

L'altra funció familiar que es relaciona amb la investigació que hem portat a terme és l'establiment de rols. Les famílies estableixen la seva estructura familiar segons la

seva cultura, i necessitats. Les estructures familiars demanen distribució i establiment de rol. Aquelles famílies en les quals el pare pren les decisions sense consultar i discutir amb la resta de membres que conformen el nucli familiar, les denominaríem patriarcals. Com hem dit amb anterioritat, tot i que aquest sistema ha variat i s'ha igualat en certs aspectes, el sistema patriarcal dins el nucli familiar segueix sent la forma que preval en l'actualitat en la nostra societat, tot i que cada vegada hi ha una tendència més forta cap a la configuració de famílies equipotestal.

És a dir, a famílies en què l'estructura de poder és igualitari entre l'home i la dona, tenint els dos els mateixos poders, encara que no siguin necessàriament considerats iguals en l'àmbit laboral. Per altra banda, a dia d'avui, existeixen també les famílies denominades matriarcals, tot i que no és el més comú. Cal remarcar que en el cas de matriarcat hi ha un criteri d'igualtat entre els individus que conformen el nucli familiar.

Per tant, la família com a tal ha de complir una sèrie de funcions, ja que la unitat familiar actua com un refugi davant la societat. La família està formada per protegir els membres els quals hi formen part, per estimar-los i proporcionar-los a cada un d'ells, sense distincions, les necessitats bàsiques essencials. A part d'aquestes necessitats bàsiques la família ha de complir altres requisits per tal de proporcionar-li a la persona un millor desenvolupament. Tal com deia Schiamberg (1983) les funcions de les famílies "También son importantes para proporcionar las reglas y los valores que una persona debe tener de acuerdo a su contexto etnocultural, cumpliendo la ley y el orden".

4. Legislació i informes

A continuació exposarem breument sis lleis i/o normatives relacionades directament o indirectament amb el tema que estem investigant. Cal dir que la transsexualitat és un àmbit molt ampli, però com ja hem dit amb anterioritat i tal com diu el títol de la investigació ens centrarem en la transsexualitat en l'àmbit familiar.

Cada una d'aquestes lleis, acords, etc. els hem escollit amb molt deteniment i rigorositat per cerciorar-nos que són imprescindibles per tenir una base a nivell legal sobre quines lleis i/o normatives empara a les persones transsexuals i les seves famílies, amb qui nosaltres farem la investigació conjuntament.

Explicarem tres lleis i dos informes. Pel que fa a les lleis la primera és la llei 3/2007 que a nivell estatal regula la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones. Aquesta es troba al BOE i pensem que és molt important, perquè a través dels articles hem pogut conèixer que ha de fer la persona a l'hora de fer el canvi de nom, entre altres aspectes.

Segonament exposarem breument la llei 11/2014, que es va redactar per garantir els drets del col·lectiu LGBTI. És molt important que tota persona compleixi amb els seus deures i se li garanteixin els seus drets, sigui quina sigui la teva orientació sexual i la identitat de gènere, per això hem cregut necessari explicar aquesta llei.

Seguidament, hem cregut necessari explicar els principis de Yogyakarta. Aquests van ser redactats el 2007, amb l'objectiu que tota persona, indistintament de la seva condició sexual i/o de gènere tingui la mateixa aplicació d'aquests principis / drets.

Per seguir, hem cregut important buscar algun informe en el qual es vegin reflectides opinions i reflexions d'un grup i persones expertes, per a després nosaltres poder saber què en pensen els experts. Hem escollit un informe anomenat *Human Rights and Gender Identity*. Aquest és extret de Issue Paper (organització formada per un grup d'experts).

Finalment, hem cregut necessari incloure en aquest apartat els acords de la resolució d'una acta sobre *Derechos Humanos, Orientación Sexual e Identidad de Género*, Feta a Washington, el 3 de juny de 2008.

4.1. Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificación registral de la mención relativa al sexo de las personas

L'única normativa vigent específica sobre la transsexualitat a nivell estatal és la Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones. (<BOE> 65, de 16-3 2007). Aquesta llei ha estat aprovada per les Corts Generals i el rei d'Espanya sanciona la Llei orgànica exposada a continuació.

Com el mateix nom reflexa, aquesta llei és una rectificació de l'article 54 de la Llei del Registre civil de 8 de juny de 1957, per tal que les persones transsexuals puguin canviar-se el seu propi nom.

Aquesta llei té com a objectiu que tota persona estigui inscrita en el Registre civil d'acord amb la seva vertadera identitat de gènere. Per tant, ha de regular els requisits necessaris per accedir al canvi de la inscripció en el Registre civil, englobant també el canvi de nom.

Tal com diu la llei, la transsexualitat, després de ser estudiada per la medecina i la psicologia passa a considerar-se un canvi de la identitat de gènere de la persona. Per tant s'ha de garantir, que, aquelles persones que no s'identifiquin amb el sexe assignat en néixer puguin desenvolupar la seva personalitat d'acord amb la seva identitat de gènere. Evidentment, amb aquesta llei han de quedar garantides la seguretat jurídica i les exigències de l'interès general diagnosticada adequadament.

Segons el primer article, la rectificació de la menció registral del gènere ho poden demanar les persones amb nacionalitat espanyola, majors d'edat i que tinguin la suficient capacitat per fer-ho. Aquesta rectificació s'ha de tramitar i acordar amb les disposicions d'aquesta llei i d'acord amb la llei del Registre civil (8 de juny de 1957).

El procediment que s'ha de seguir és el següent: La persona que sol·licita la rectificació ha d'acreditar que ha estat diagnosticada de disfòria de gènere a través d'un informe escrit per un metge o un psicòleg clínic, aquest especialista ha d'estar reconegut o homologat a Espanya. En aquest informe ha d'aparèixer que la persona interessada té una dissonància entre el sexe morfològic i la identitat de gènere. També s'especifica que no pot presentar cap tipus de trastorn de la personalitat. A més, s'ha de demostrar que fa com a mínim dos anys que s'està tractament mèdicament (a nivell hormonal, no s'inclou la cirurgia de reassignació sexual).

Aquesta rectificació registral de sexe i nom permet a la persona exercir tots els drets i

deures, com així les obligacions jurídiques que puguin correspondre a la persona. Aquest canvi de sexe i nom ha de ser notificat a les autoritats per l'encarregat del Registre civil. Amb aquest canvi, per tant, s'ha de sol·licitar un nou document d'identitat, tot i això se li conservarà el número del document.

Per altra banda, no està permès donar publicitat sense el consentiment de la persona sobre la seva rectificació registral de la menció relativa al seu sexe.

La persona que, mitjançant un informe mèdic col·legiat acrediti que s'ha sotmès a una cirurgia de reassignació del sexe abans que aquesta llei entrés en vigor no ha d'acreditar els requisits que he exposat amb anterioritat al registre civil.

4.2. Llei 13/2005, de l'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi Civil en relació al dret a contraure matrimoni.

En el Codi Civil hi ha articles que regulen la relació i convivència de parella. La Constitució estableix com un dels fonaments de l'ordre polític i la pau social. La regulació del matrimoni en el dret civil reflectit els models i valors dominants en les societats europees i occidentals. El matrimoni s'ha configurat com una institució, però també com una relació jurídica que tan sols ha pogut establir-se entre persones de diferent sexe; de fet.

Per això, els codis dels dos últims segles, reflectint la mentalitat dominant, no necessitaven prohibir, ni tan sols referir-se, al matrimoni entre persones del mateix sexe, ja que la relació entre elles cap manera es considerava que pogués donar lloc a una relació jurídica matrimonial.

Però tampoc en cap manera cap al legislador ignorar l'evident: que la societat evoluciona en la manera de conformar i reconèixer els diversos models de convivència, i que, per això, el legislador pot, fins i tot deu, actuar en conseqüència, i evitar tota fallida entre el Dret i els valors de la societat les relacions ha de regular. Per tant, aquest Codi Civil es va modificar, a continuació exposarem les parts que creiem que són més rellevants per a poder desenvolupar la nostra investigació.

En referència a l'article 44 s'afegeix la següent redacció: "El matrimonio tendrá los mismos requisitos y efectos cuando ambos contrayentes sean del mismo o de diferente sexo."

En l'article 66 es va redactar que els conjugues són iguals en drets i deures.

L'article 67 queda redactat que els conjugues han de respectar-se i ajudar-se mútuament i sempre actuar basant-se en l'interès de la família.

Pel que fa al quart apartat de l'article 175 queda redactat amb els següents temes: "Nadie puede ser adoptado por más de una persona, salvo que la adopción se realice conjunta o sucesivamente por ambos cónyuges. El matrimonio celebrado con posterioridad a la adopción permite al cónyuge la adopción de los hijos de su consorte. En caso de muerte del adoptante, o cuando el adoptante sufra la exclusión prevista en el artículo 179, es posible una nueva adopción del adoptado."

4.3. Llei 11/2014, del 10 d'Octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgèneres i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia

Pel que fa a aquesta llei, és autonòmica i va ser creada per garantir els drets del col·lectiu LGTBI. La llei esmentada anteriorment té la finalitat de garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals, facilitar la seva participació en tots els àmbits de la vida social. També evitar situacions de discriminació i violència cap a aquest col·lectiu. Aquesta llei ha estat aprovada per la Generalitat de Catalunya i el president, en nom del rei és qui la promulga.

Des de les CCOO (Comissió Obrera) com a representants de la plataforma LGTBI de Catalunya van recolzar la proposta d'aquesta llei i van reivindicar que l'instrument per combatre l'homofòbia i assegurar-se que es compleixin els drets socials d'aquest col·lectiu era la justícia social. Aquesta llei funciona mitjançant un règim d'infraccions i sancions pels casos de violència contra el col·lectiu de persones LGTBI.

Un altre punt conflictiu és tot el tema de l'educació, ja que s'ha d'adaptar els continguts de les matèries escolars i formatius en tots els formats, també s'ha de modificar el llenguatge, aquest haurà de tenir en compte la diversitat efectiva-sexual de les persones així com els diferents models de família.

La llei està dividida en 39 articles que inclouen el cicle vital d'una persona d'aquest col·lectiu en tots els àmbits. Les sancions previstes són multes per quantitats equivalents a l'indicador de renda de suficiència de Catalunya, i també segons la gravetat de la infracció.

Per altra banda, en l'àmbit laboral es dóna molta importància en la integració del dret a la igualtat de tracte d'aquestes persones. Per això s'han concretat una sèrie

d'estratègies per la inserció laboral de les persones transsexuals. Des de tots els organismes s'ha d'intentar que aquesta visibilitat aparegui també a l'àmbit laboral anul·lant així la por a sentir exclusió o a quedar-se al carrer. Les persones transsexuals se'ls incrementa les dificultats en l'àmbit laboral, ja que poden presentar diferents dificultats com problemes per mantenir la feina durant el procés de reassignació, dificultats a causa de les repetides visites mèdiques o també dificultats en l'ús dels espais comuns (vestuaris, serveis...), entre d'altres.

Després de revisar tots els articles d'aquesta llei, hem considerat que ens poden servir per a una millor investigació els següents articles:

- Segons l'article 6.E, els matrimonis constituïts de persones LGTBI, són família en tots els efectes.
- Segons l'article 7, les persones transsexuals tindran un tracte legal diferent i privilegiat, per donar respostes a qualsevol tipus de consulta, assessorament o denúncia de qualsevol tipus de violència.
- Tal com diuen els articles 8.2, 9.1 (punt 2 i 3), es crearan òrgans de control homosexuals i transgènere i un òrgan de govern LGTBI. Aquest òrgan també redactarà i coordinarà les polítiques del govern de la generalitat en aquesta matèria.
- L'article 10 i 11.1 ens explica que hi haurà diferents obligacions per als funcionaris públics (formació, sensibilització i deure a la intervenció).
- Pel que fa a l'educació (article 12) s'ha d'introduir el concepte "coeducació homosexual i transgènere". Aquesta acció educadora s'ha de valorar indistintament de la seva identitat de gènere.
- Es promourà que els centres educatius, escoles i instituts siguin un entorn amable per tal que les persones que hi formen part es puguin manifestar de forma natural com a persona LGTBI (article 8).
- En referència a l'article 13.2, explica que pel que fa a la universitat ha de promoure la docència sobre la diversitat sexual i afectiva a través d'assignatures específiques.
- Tal com diu l'article 14 hi ha d'haver una promoció i publicitat dels privilegis exclusius d'aquestes persones.

- Pel que fa a l'article 15, s'ha de tenir un control dels mitjans de comunicació tot establint recomanacions sobre el tractament i l'ús d'imatges i llenguatge a l'hora de tractar aquest col·lectiu. També fomentar que aquests mitjans incloguin la temàtica LGBTI.
- L'article 16 diu que s'ha de tenir un control i privilegis en l'àmbit sanitari tot eliminant els biaixos de gènere i garantir el desenvolupament de polítiques sanitàries específiques del col·lectiu LGBTI, especialment de les lesbianes i transsexuals. També incorporar en el sistema sanitari l'atenció integral a persones transsexuals, transgènere i intersexuals, definint els criteris d'accés.
- Pel que fa a les presons hi ha una sèrie de criteris per tal de garantir un tracte i una estada adequada a aquestes persones (article 18).
- S'ha de tenir un control de les activitats públiques i privades (article 20.B).
- L'article 21.2 exposa que pel que fa a les famílies LGTBI tindran els mateixos drets que la resta de famílies en tots els àmbits.
- La llei contempla que les persones LGTBI tindran una sèrie de drets reproductius (dins l'àmbit sanitari i la igualtat d'accés als ajuts).
- Hauran de tenir una sèrie de privilegis laborals. Les persones transsexuals han de ser tractades i anomenades d'acord amb el gènere que s'identifiquen, a més s'han de poder acollir a la llei sense cap diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic.
- L'article 23 i 25 exposa que pel que fa a la restricció de la llibertat de comerç cap persona mitjançant l'exercici del dret d'admissió no pot comportar cap discriminació per raons de gènere o sexe.
- Pel que fa a la immigració i la religió s'han d'introduir a la diversitat afectiva i sexual com una àrea més de treball en l'àmbit de la immigració.

La llei contempla les diferents multes i sancions depenent del grau de la infracció. D'altra banda, existeix un conveni de col·laboració entre el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya i el Síndic de Greuges de Catalunya. A partir d'aquest conveni s'ha arribat a una sèrie de pactes per garantir els drets del col·lectiu LGTBI en compliment de la llei 11/2014. L'objectiu d'aquest conveni és establir un marc de col·laboració entre el Departament de Treball, Afers Socials i

Famílies i el Síndic de Greuges en relació amb la igualtat de tracte i no discriminació d'aquest col·lectiu.

4.4. Principios de Yogyakarta (2007). Principios de Yogyakarta sobre la Aplicación de la Legislación Internacional de Derechos Humanos en Relación con la Orientación Sexual y la Identidad de Género

Pel que fa a nivell internacional hi ha els principis de Yogyakarta (2007). Que tracten sobre l'aplicació de la Legislació Internacional dels Drets Humans en Relació a l'Orientació Sexual i la Identitat de Gènere.

Aquests principis són molt semblants als diferents articles dels Drets Humans Universals, ja que aquests principis són l'aplicació de la legislatura d'aquests drets en relació a l'orientació sexual i la identitat de gènere. Aquests principis es regeixen per les normes legals internacionals que en molts Estats garanteixen aquests drets basats en la igualtat i en la no discriminació de les persones, ja que tothom neix lliure i iguals en dignitat i drets. Per tant, aquests principis són redactats amb la intenció de donar resposta a totes aquelles violacions dels drets humans basades en l'orientació sexual i en la identitat de gènere.

En cada un dels principis s'indiquen les tasques que han de fer els diferents Estats per poder complir amb la normativa establerta. Hi ha algunes tasques que coincideixen en tots els principis, com el fet que dins de les constitucions nacionals o a qualsevol altra legislació rellevant ha de comptar amb els diferents principis, modificant la legislació actual si fos necessari. També es faran programes d'educació i sensibilització per promoure i millorar el compliment dels drets humans de les persones. Tot això, referint-se específicament a aquelles persones que per molts motius, fins fa poc, han estat excloses i/o se'ls hi ha negat molts drets degut a la seva orientació sexual o per la seva identitat de gènere.

A continuació exposarem alguns aspectes rellevants a destacar sobre alguns dels principis:

Un aspecte que ens crida l'atenció és, que en el principi 4, del dret a la vida, argumenta que els Estats "perdonaran les sentències de mort...", ja que aquests principis es van redactar en 2007 i fins aquell moment hi havia penes de mort per a persones discriminades per la seva orientació sexual i per la seva identitat de gènere. Tot i això, encara en molts altres països existeix aquesta discriminació.

L'orientació sexual i la identitat de gènere de cada persona és molt important per a la construcció de la seva personalitat i constitueix un dels aspectes fonamentals de la seva autodeterminació, la seva dignitat i llibertat. Segons el tercer principi, dret al reconeixement de la personalitat jurídica ningú pot estar obligat fer-se cap cirurgia, inclosa la reassignació del sexe, l'esterilització o la teràpia hormonal. Tot i això, actualment hi ha una gran dificultat per poder-te canviar el nom i el document d'identificació en el Registre civil. A més, en alguns casos, hi ha persones que són obligades a l'esterilització si volen fer-se la reassignació del sexe.

En el principi 6, el dret a la privacitat, s'argumenta que s'abolirà qualsevol llei que prohibeixi l'expressió de la identitat de gènere i per això, els Estats han de garantir el dret a decidir sobre quan, a qui i com revelar la informació sobre la seva orientació sexual i identitat de gènere.

Pel que fa al principi 18, protecció contra abusos mèdics, es posa èmfasi en el fet que la identitat de gènere d'una persona no integren, en si mateixes, trastorns de la salut i per tant, els Estats han de garantir que l'orientació sexual i la identitat de gènere no siguin el motiu de cap tractament mèdic com a trastorn de la salut que ha de ser tractat.

En el principi 19, dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, aquesta llibertat inclou l'expressió de la identitat de gènere a través de qualsevol mitjà, ja sigui la vestimenta, les característiques corporals, entre d'altres.

Respecte al principi 26, dret a participar en la vida cultural, tota persona pot expressar la diversitat d'orientacions sexuals i identitats de gènere a través d'aquesta participació cultural amb tot el respecte per aquesta diversitat.

4.5. HAMMARBERG, Thomas (2009). Human Rights and Gender Identity, Issue Paper by Thomas Hammaberg, Council of Europe Comissioner for Human Rights

El que explicarem a continuació és un informe que consta de diferents opinions i reflexions sobre el tema dels drets humans aplicats a les persones transsexuals. El comissari de Drets Humans va encarregar i publicar aquest document a Issue Papers amb l'objectiu de contribuir al debat explicat anteriorment. Cal remarcar que totes les informacions extretes d'aquest informe les han expressat i escrit els experts d'Estrasburg que treballen juntament amb el Comissari dels Drets Humans del Consell

d'Europa.

Hi ha una sèrie de persones les quals la seva autopercepció innata no està conforme amb el sexe assignat en néixer. Aquestes persones, transsexuals o transgènere, en molts casos s'ignoren o es descuida alguns dels drets humans experimentant així un alt grau de discriminació, intolerància i violència. La comunitat transgènere és molt diversa, aquestes no desenvolupen la seva identitat de gènere corresponent i poden desitjar canviar el seu estat jurídic, social i/o la seva condició física, per tal que coincideixi amb la seva identitat de gènere.

Alguns estats d'Europa, desafortunadament, qualifica la identitat de gènere com a orientació sexual. També, hi ha moltes qualificacions nacionals i internacionals que imposen a aquestes persones el diagnòstic de trastorn mental. Amb aquesta comissió es pretén aconseguir un coneixement més ampli dels problemes amb els quals es troben les persones transgènere i transsexuals. En aquest document s'indica el marc internacional dels drets humans que s'hauria d'aplicar per protegir a aquestes persones.

Pel que fa a la legislació internacional sobre els drets humans (Declaració Universal dels Drets Humans) s'ha de protegir a totes les persones de la discriminació sense tenir en compte la seva identitat de gènere, evitant així la violència a l'escola i a la feina.

S'haurien de proporcionar a aquestes persones la possibilitat d'accedir a cirurgies per tal de fer-se la reassignació completa de sexe i/o de sexe. També s'hauria de reconèixer el canvi de sexe en els documents d'identitat. Un altre aspecte molt important seria evitar la discriminació per raons de sexe incloses també aquelles persones que no s'operen.

Moltes vegades, la violència per qüestions relacionades amb l'orientació sexual o la identitat de gènere no són denunciades. Aquest silenci és la màxima negació del principi fonamental dels drets humans. Els estats haurien d'adoptar mesures per protegir aquestes persones, tal com diu el tercer principi de Yogyakarta: "Todo ser humano tiene derecho al reconocimiento de su personalidad jurídica en toda su diversidad de orientaciones sexuales o identidades de género. La identidad de género de cada persona es esencial para su personalidad y constituye uno de los aspectos fundamentales de su autodeterminación, su dignidad y su libertad. Ninguna persona será obligada a someterse a procedimientos médicos como requisito como

reconocimiento legal de su identidad de genero".

Pel que fa a qüestions més especifiques dels drets humans trobem que en onze estats no es considera com discriminació per raó de sexe ni per l'orientació sexual per tant en aquests estats es crea una situació d'incertesa legal sobre la protecció de les persones transgènere i transsexuals. És més, també hi ha un nivell molt més baix de protecció.

Segons l'article 8 del conveni europeu s'estableix que "toda persona tiene derecho al respeto de su vida privada i familiar, de su domicilio i de su correspondencia". I per tant, segons el tribunal europeu de drets humans ha dictaminat que si algun estat es nega a modificar el certificat de naixement per tal que una persona pugui fer el canvi de gènere estarà violant aquest article del conveni. Per altra banda, hi ha moltes condicions per tal de poder fer el canvi de sexe i nom. Habitualment s'ha de fer una sèrie de tràmits que tenen com a conseqüència la impossibilitat de tenir un document d'identitat vàlid en aquell període de temps. Hi ha tres tipus de categories en els diferents països:

- Països en el qual no hi ha cap tipus de reconeixement oficial.
- En pocs països no es requereix cap tipus de tractament hormonal o cirurgia per obtenir el reconeixement oficial.
- En alguns altres països, com és el cas d'Espanya, la persona ha de demostrar que ha seguit un procés de reassignació de gènere, que ha passat a ser estèril i que s'ha sotmès a algun procediment mèdic com pot ser el tractament hormonal. Aquests requisits són contraris respecte a la integritat física de la persona. És per això que hi ha una gran preocupació que les persones transgènere tinguin violats molts dels seus drets.

Pel que fa a la vida familiar, hi ha moltes conseqüències, ja que en alguns països si una persona casada vol canviar de sexe i/o de gènere primer s'ha de divorciar de la seva parella per tal que el nou gènere sigui reconegut. Tot i això el tribunal constitucional va dictaminar que el canvi de sexe en el certificat de naixement no pot estar dificultat per estar casat.

Pel que fa a l'accés a l'atenció sanitària es requereix un diagnòstic per "justificar" el tractament mèdic o psicològic per tal de poder accedir a l'assistència sanitària. És a dir, en molts països és necessari certificar que pateixes disfòria de gènere (trastorn mental) per tal de tenir accés al tractament de reassignació de gènere i/o de sexe.

Sempre i quan siguis major d'edat, en el cas que siguis menor els teus pares o tutors legals ho han d'aprovar. Per altra banda en la majoria de casos de les persones que se sotmeten a cirurgia per realitzar el canvi de sexe o bé estan inscrits en grans llistes d'espera per operar-se o bé el 50% de les persones no es poden permetre pagar l'operació. També hi ha moltes persones que es veuen obligades a viatjar a l'estranger per poder accedir a la cirurgia de reassignació de sexe i/o gènere, corrent així alts riscos a diferents nivells.

En referència a l'accés al mercat laboral, aquestes persones es troben en diferents problemes tant en l'accés com en el manteniment d'aquest dret. Algunes d'aquestes persones, sobretot dones, no poden trobar feina i es veuen obligades a treballar en la indústria del sexe. D'altres s'enfronten a la prohibició d'utilitzar el bany corresponent, a burles i insults, entre d'altres.

Pel que fa als articles 2 i 5 del conveni europeu dels drets humans garanteixen el dret de tota persona a la vida i la seguretat. Tot i això, existeix la transfòbia (por irracional i/o violència cap a aquestes persones). Aquestes agressions són injustificables com a resultat de la ignorància i la falta d'educació. En molts casos aquestes persones acudeixen a les autoritats competents per demanar protecció, en la majoria de casos són ignorades o fins i tot, ridiculitzades o acusades tot i tenir l'obligació d'investigar aquests casos i portar als autors davant la justícia.

Pel que fa a les persones transgènere refugiades i immigrants, en molts casos, són doblement discriminades i es viola més d'un dret. Són necessàries unes instruccions pràctiques respecte a com processar les peticions d'asil de les persones que són perseguides a causa de la seva identitat de gènere. Aquestes instruccions haurien de servir com a guia per les autoritats competents en la matèria. Existeix un gran problema amb les persones transgènere, ja que la falta d'accés a l'atenció sanitària pot conduir a una interrupció del tractament hormonal que necessiten algunes persones. Per altra banda, poden sorgir problemes en l'àmbit de la reunificació familiar, tant per la parella com pels fills, en el cas que hi hagi.

Per finalitzar, cal esmentar que l'actual situació dels drets humans de les persones transgènere a Europa no és positiva, tot i això s'han reconegut alguns dels problemes i han augmentat les bones pràctiques. Pel que fa a l'àmbit legal, els tribunals han reconegut que les lleis nacionals violen els drets humans d'aquestes persones.

4.6. Organización de Estados Americanos (OEA) (2008). AG/RES. 2435 (XXXVIII-O/08) Resolución sobre Derechos Humanos, Orientación Sexual e Identidad de Género. Washington D.C, 3 de junio de 2008.

A continuació explicarem breument els acords d'una assemblea aprovada a Washington el 3 de juny de 2008. D'aquesta assemblea se'n va extreure la resolució sobre els Drets Humans, Orientació Sexual i Identitat de Gènere.

Segons la declaració universal dels drets humans, tots els éssers humans neixen lliures i iguals en drets i dignitat sense cap diferencia per raons d'orientació sexual o identitat de gènere. Es fa una assemblea general a causa de la preocupació dels actes de violència i diferents violacions d'alguns dels drets humans tal com, la discriminació cap als altres a causa de la seva orientació sexual o identitat de gènere.

Aquesta assemblea els resol en 7 apartats:

- Condemnar aquests actes de violència i les violacions dels drets humans.
- Fer que els estats prenguin les mesures necessàries per assegurar que no se segueixin cometent aquests actes de violència tot assegurant l'accés de les víctimes a la justícia.
- Animar als membres de l'estat a buscar mitjans per tal de frenar la discriminació contra aquestes persones.
- Els estats, també han d'assegurar una protecció als defensors dels drets humans.
- A més s'ha de sol·licitar a la comissió inter-americana dels drets humans que s'ensegueixi donant atenció al tema esmentat anteriorment i sigui considerada la possibilitat d'aconseguir un estudi.
- La Comision de Asuntos Juridicos i Politicos també li han de prestar l'atenció adequada als "drets humans, orientació sexual i identitat de gènere".
- Per portar a terme les activitats previstes segons la resolució dependran dels recursos financers en el pressupost del programa.

5. Posicionament i reivindicacions del col·lectiu trans

En el següent apartat exposarem breument la perspectiva que té el col·lectiu LGTBI sobre les lleis, informes, que hem exposat amb anterioritat. Ens va semblar que si a més d'explicar les lleis, posem en coneixença de totes les reivindicacions i/o pensaments que té el col·lectiu sobre aquestes lleis i informes seria una bona manera de plasmar què hi ha darrere d'aquests documents legals.

Ens centrarem amb el col·lectiu trans, ja que la nostra investigació tracta sobre aquest col·lectiu en concret. Per una banda, cal dir que aquest col·lectiu, des de l'Associació de Transsexuals i Intersexuals de Catalunya, argumenta que tant la llei trans i la llei LGTBI són necessàries, però si s'ha de prioritzar-ne una, hauria de ser primer la llei trans. Ho argumenten en tant que, les persones transsexuals es troben en una pitjor situació que la resta del col·lectiu LGTBI.

Primer de tot, cal destacar que tot i les reivindicacions i protestes que a continuació exposarem, el col·lectiu trans ha viscut de manera molt positiva el fet que des de l'entrada en vigor de la llei 3/2007, ja no han de donar explicacions a l'hora de firmar un contracte laboral, per utilitzar una targeta de crèdit o per realitzar qualsevol tràmit a nivell tant públic com privat, ja que la llei ha permès que en el DNI s'acrediti el verdader nom i gènere de persones transsexuals a Espanya. També, com a aspecte positiu, defensen el fet que aquesta llei permeti a les persones transsexuals poder-se canviar el nom i el sexe registral a la partida de naixement, no com una nota al marge, sinó que redacten una nova partida de naixement amb les dades actualitzades. A més, la llei permet dur a terme el procés de canvi de nom i de sexe registral sense el requisit d'operar-se prèviament per fer el canvi de sexe.

A continuació exposarem les reivindicacions i/o protestes per part d'aquest col·lectiu, ja sigui a través de blogs, associacions, o entre altres organitzacions existents actualment.

Exposen, des de l'associació, que "la transexualidad suscita más rechazo que la homosexualidad o la bisexualidad y por ello es necesario una ley específica que corrija esta situación". Un aspecte que també manifesten que la comunitat trans té dret a gaudir dels mateixos drets i oportunitats laborals i educatives que la resta de la població. Aquesta llei també hauria de garantir una atenció sanitària, ja que en molts casos es queixen que no se'ls hi reconeixen la seva identitat de gènere. Aquesta llei també han de quedar inclosos els immigrants i els menors d'edat, reparant així la

injustícia comesa en la llei del 2007.

Tal com diu Mané Fernández (2017), aquesta desigualtat existent dels menors transsexuals afecta d'una manera exponencial al desenvolupament i creixement del menor, ja que aquest es pot trobar en una situació de desesperació a causa de les dificultats específiques de la falta de consciència sobre la seva realitat. A més aquests menors són més propensos a patir assetjament escolar, inclús en algun dels casos poden arribar a plantejar-se o a dur a terme el suïcidi. "[...] El conjunto de nuestra sociedad es responsable de evitarlo. Resulta inadmisible que se tolere cualquier tipo de ataque hacia la dignidad de las personas trans bajo la bandera de una falaz interpretación de la libertad de expresión" (Mané Fernández, 2017).

Des de l'any 2015 que l'Associació Crhysallis, a partir de la demanda de moltes famílies, fa la demanda al Departament de Benestar i Família, de la necessitat del reconeixement dels drets dels menors transsexuals. La demanda són mesures concretes i determinades com el canvi de nom a les targetes sanitàries dels menors, la creació d'un protocol escolar, entre d'altres. Aquesta reclamació augmenta després del suïcidi de l'Alan, un jove transsexual de Rubí (Barcelona) el qual va patir assajament escolar per la seva identitat de gènere.

L'Associació Crhysallis, l'any 2015 va elaborar una proposta de protocol escolar, en el qual radica el fet que el professorat s'hauria de dirigir a l'alumnat amb el nom que hagi escollit i fer visible a aquestes persones, donar-li l'atenció que necessiten. A la proposta de protocol escolar redactada per Crhysallis se cita: "S'ha de respectar el seu dret a utilitzar aquest nom en totes les activitats docents i extraescolars que es fan al centre, incloent-hi els exàmens". El nom de l'alumne o alumna ha de constar a les llistes de classe, així com en tots els documents relacionats amb el menor.

Per altra banda s'ha de respectar al menor en tots els aspectes, inclús la manera de vestir o de fer, ja que moltes vegades, discriminem fets per no "ser normals", la normalitat entesa com allò que fa, porta, o diu la majoria de persones. Un aspecte molt important, és la garantia que ha de tenir el menor de saber que a l'hora de realitzar activitats diferenciades per sexe, el menor s'ha de posicionar d'acord amb la seva identitat de gènere. El mateix succeeix a l'hora d'anar al servei o als vestidors de les escoles, se'ls hi ha de garantir als menors transsexuals l'ús de les instal·lacions d'acord amb la seva identitat de gènere.

Els familiars dels menors transsexuals també demanen que el professorat es formi

sobre la realitat que viuen les persones transsexuals, en concret els menors. També, argumenten que haurien de tenir unes mesures de prevenció de l'assetjament escolar a les persones transsexuals. A la proposta de protocol escolar redactada per Crhysallis se cita: "Davant de qualsevol agressió física o psicològica, menyspreu o insult, o assetjament per raó de sexe, orientació sexual o identitat de gènere, la reacció de la direcció del centre i del professorat ha de ser contundent i clara, sense restar-hi importància"

Un altre aspecte pel qual aquest col·lectiu es reivindica és per fer-se visibles. Visibles entenent com a tal, el fet que es conegui la seva situació personal, que com a persona trans pateixen moltes discriminacions i moltes d'aquestes persones són rebutjades per no seguir el model acceptat socialment. A través de concentracions a part de fer visible aquesta discriminació, també es reivindiquen per la necessitat que creuen que hi ha en redactar una llei integral trans a nivell estatal. Des de la Fundació Daniela, Chrysallis i Lambda van organitzar aquesta concentració per commemorar el 15 de març, el dia de la visibilitat transsexual.

La Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals (FELGTB) s'uneixen a la suma de commemoracions amb el motiu del 15 de març, el Dia de la Visibilitat Trans, recordant que l'any 2017 ja fa deu anys de l'aprovació de la llei 3/2007, explicada a l'apartat de lleis i informes, reivindicant la necessitat d'acabar amb la transfòbia social i institucional. Per tant, tots els col·lectius LGTBI creuen necessària la implementació d'una llei integral a nivell estatal per tal de protegir a les persones transsexuals.

En relació a la visibilitat de les persones trans, el Dia Internacional Trans és el 31 de març, aquest dia es va iniciar per l'activista transsexual nord-americà Rachel Crandall (1959), el qual va iniciar aquesta celebració l'any 2009 com a protesta per la poca referència que es fa de les persones trans els dies que el col·lectiu LGTB es manifesta. Existeix per poder fer visibles a les persones trans i per conscienciar sobre la discriminació que pateixen les persones trans.

Hi ha diverses maneres de celebrar el Dia de la Visibilitat Trans, a través de lectures, festes, entre d'altres. Tot i que la manera de celebrar aquest dia, que va iniciar a Michigan l'activista Rachel Crandall, és a través de petites accions que es duen a terme a títol personal. És a dir, ella intenta transmetre a la població que es pot celebrar el Dia de la Visibilitat Trans prestant atenció i cura sobre les persones, com per

exemple, diferents maneres de celebrar-lo que s'han estès per tots els EUA, al Canadà i al Regne Unit, llegir els blogs de les persones trans, recolzar als atletes trans, recolzar els projectes de les persones trans, llegir llibres escrits per persones trans, entre d'altres.

Per finalitzar, centrant-nos en la legislació, cal dir que la llei que va ser concebuda com a la Llei d'Identitat de Gènere redactada l'any 2007 va ser el referent de la igualtat per les persones transsexuals i va ajudar a normalitzar la seva documentació i la seva vida. Al cap de nou anys de la seva aprovació, aquesta està incompleta, ja que encara a dia d'avui, tal com hem dit amb anterioritat, exclou als menors i als immigrants transsexuals, ja que ells no poden accedir a una documentació acord amb el seu gènere.

A més, argumenten que aquesta llei imposa una visió patologitzadora de la transsexualitat, ja que es requereix un informe mèdic el qual exposi que la persona ha estat diagnosticada per una "disfòria de gènere". Aquest concepte és estigmatitzador i perjudica aquestes persones, ja que afecta la dignitat de la persona transsexual. A més estem molt lluny d'aconseguir la igualtat, no només amb les persones trans, sinó que hi ha diversos col·lectius que encara no estan acceptats socialment, tot i haver fet avanços, la societat no accepta a aquestes persones per ser "diferents", això ho veiem pel fet que s'hagin hagut de redactar uns Drets dels Infants, uns Drets de la Dona, i una llei específica per tal de garantir els drets de les persones que formen part del col·lectiu LGTBI. Tots aquests col·lectius també són humans, per tant s'haurien de tenir els mateixos drets que la resta de població.

L'organització FELGTB destaca la necessitat d'una llei que cobreixi de forma integral totes les necessitats de les persones transsexuals, partint de la base que moltes persones a dia d'avui segueixen patint diverses discriminacions en diferents àmbits i aspectes de les seves vides. Per aquest motiu, cal recordar que molta part de la societat va posar resistència a l'aprovació de la llei 3/2007. Tot i aquest desacord del col·lectiu es van introduir aspectes com haver de fer diagnòstics patològics, exclusions injustes, entre d'altres. A més, destaquen el fet que aquesta llei no és integral, ja que a part dels Drets Humans, no es cobreixen altres drets de les persones transsexuals com l'accés a tractaments sanitaris específics, laborals, educatius, entre d'altres.

Com a conclusió podríem dir que les persones trans, l'únic que reclamen és la necessitat que se'ls garanteixi la igualtat d'oportunitats i la possibilitat d'una vida digna, com qualsevol persona. Les persones trans haurien de ser vistes com a persones amb

drets i deures, com qualsevol ésser humà. Necessiten, com tothom, exercir el dret a desenvolupar la seva personalitat lliurament, poder autodeterminar el seu propi cos i escollir sense condicions el seu nom.

6. Fundació Daniela: El treball amb famílies trans

La Fundació Daniela és una entitat sense ànim de lucre, amb seu a Madrid, però que treballa arreu de l'estat espanyol, amb l'objectiu principal de posar fi a la discriminació que sofreix el col·lectiu de nens/as, adolescents i joves trans. Motiu pel qual, pretenen mitjançant la sensibilització social, aconseguir l'eradicació de la discriminació i l'estigma que sofreixen aquests joves i conformar una xarxa de professionals especialitzats que els atenguin des d'una perspectiva de no patologia i lliure de prejudicis.

Per a aquesta raó creuen que és necessari reconstruir l'imaginari social envers aquest col·lectiu, per alliberar-se de les visions reduccionistes i plenes de prejudicis que manegen sobre la sexualitat i el gènere, i d'aquesta manera, arribar a una visió menys tancada, menys dicotòmica i més oberta.

És per això, que una de les principals activitats de Fundació Daniela és la d'oferir formació destinada tant a professionals de la medicina i els entorns d'intervenció psicosocial, amb la finalitat que aquests puguin realitzar intervencions basades en un coneixement real de la situació d'aquests joves, com; jornades i formacions dissenyades per sensibilitzar a col·legis, hospitals o altres entorns.

L'entitat aposta per una ideologia basada en la defensa de la pluralitat i la diversitat humana. Motiu pel qual defensen que la transsexualitat no és cap patologia, sinó una expressió més de la diversitat humana.

Tot i això, tenen present que aquests joves viuen en una societat carregada de valors i prejudicis tràns fobis. Motiu pel qual, una de les seves tasques principals és la defensa dels drets d'aquest col·lectiu, infants i joves, a accedir a un seguiment i suport adequat per part de professionals especialitzats dels àmbits socials, educatius i sanitaris que estiguin específicament formats i lliures de prejudicis sobre la transsexualitat.

La Fundació Daniela, per tant, ofereix la possibilitat que els nens i adolescents trans i les seves famílies puguin accedir a aquests professionals especialitzats d'àmbits com: la psicologia, la sexologia, el treball social i la medicina (endocrins pediàtrics, pediatres, psiquiatres, traumatòlegs).

A més, aposten per una metodologia de treball integradora, participativa i propera, pel que les famílies podran ser ateses per joves terapeutes trans, trobar activitats de socialització com a campaments per a infants trans, trobades de famílies, entre

d’altres.

També creuen que és necessària la formació del personal de l’entitat, motiu pel qual organitzen diferents jornades de formació que tenen com a objectiu dotar als professionals dels àmbits socials, sanitaris, educatius i legals, d'eines i informació que els permeti millorar els coneixements que tenen sobre les identitats trans en la infància i la joventut i fer més eficaces les seves intervencions.

7. Investigació pràctica

A l'apartat presentat a continuació, es podran trobar aquells aspectes referents a la investigació pràctica que han portat a terme en la nostra recerca, en tant que trobarem la metodologia utilitzada i els estudis de cas dels 3 nois trans entrevistats.

En primer lloc, a la metodologia, s'expliquen les característiques de la mostra escollida, la metodologia escollida per a la recollida de dades, centrada exclusivament en entrevistes i finalment els aspectes ètics que hem tingut en compte.

En segon lloc, trobem un breu estudi de cas de cada un dels 3 nois trans entrevistats, en el qual s'explicarà quines han estat les seves circumstàncies familiars i socials rellevants en relació a la seva transsexualitat.

7.1. Metodologia

Pel que fa a la metodologia escollida, i per a ser coherents amb els objectius que volem assolir i les preguntes de recerca plantejades vàrem escollir una metodologia qualitativa orientada a la comprensió i interpretació.

A l'hora de decidir quina havia de ser la població entrevistada, la qual seria la nostra mostra, teníem uns certs requisits, ja que volíem que famílies amb un membre transsexual, les quals volguessin participar tots els membres de la família. Com a pas previ a la realització de les entrevistes, vam realitzar un guió entre les dues, en el qual quedava constància, que era necessari escollir famílies amb un elevat compromís de tots els membres de la unitat familiar amb nosaltres, en les quals poguéssim parlar amb confiança i claredat, i les quals acceptessin la nostra metodologia de treball.

Per tant, la mostra escollida, són 3 famílies compostes per pares, mares i fills, un dels quals és transsexual. La família d'en Logan està composta pel seu pare, la seva mare i el seu germà gran. La família d'en Pablo, està composta pel seu pare, la parella del seu pare, la seva mare i el seu germà gran. Per últim, la família de l'Àlex està composta pel pare i el germà gran. Totes aquestes famílies estan compostes per adults i des del començament del trànsit fins al moment actual, tots els membres eren majors d'edat, tot i que, alguns dels fills encara eren adolescents.

Les famílies a les quals vam entrevistar tenien algun tipus de relació directa o indirecta amb nosaltres, motiu pel qual ja hi havia un vincle previ que va facilitar la recollida d'informació a l'hora de fer les entrevistes, ja que les persones tenien confiança amb

nosaltres i responien amb sinceritat. Cal dir que 2 de les famílies entrevistades tenen una relació d'amistat amb una de les dues membres del grup i l'altre la vam conèixer a través d'una amiga en comú. Per altra banda, cal aclarir que les famílies escollides estan compostes pels pares, germans i la persona transsexual, la qual és un o una jove d'entre 20 i 30 anys.

Pel que fa a la tècnica de recollida d'informació nosaltres hem centrat la nostra recerca en les entrevistes[1]. Pel que fa a la tipologia es tracta d'una entrevista semiestructurada, en la qual teníem la llibertat de realitzar o reformular noves preguntes al llarg de l'entrevista. Les preguntes eren obertes, permetien a la persona explicar amb llibertat tot el que volgués, un element que podria facilitar el coneixement de noves qüestions i experiències a tenir en compte. Aquestes no tingueren cap altre participant a part de l'entrevistat i l'entrevistadora, a més de realitzar-se en l'espai més còmode per les dues persones. En referència al coneixement de les preguntes de forma prèvia per part de l'entrevistat, va ser una qüestió que es va deixar a lliure decisió de l'entrevistat. Si volia conèixer les preguntes abans de realitzar aquesta, nosaltres els hi enviaríem per correu electrònic, tot i que no ha sigut el cas, ja que les famílies ho han volgut deixar a l'espontaneïtat del moment.

Pel que fa a aspectes ètics ens vam centrar que per nosaltres era important dos factors abans de realitzar l'entrevista, primerament, demanar el consentiment d'utilització de dades personals i en segon lloc, l'enregistrament d'aquestes per tal de poder transcriure-la posteriorment. En aquesta investigació, a petició expressa dels 3 nois trans apareixeran els seus noms de pila reals, ja que volen visibilitzar les seves històries i sensibilitzar a la població sobre què comporta ser una persona trans i portar a terme el procés de transició en la nostra societat.

A partir d'aquí, ens van sorgir altres temes relacionats amb els anteriors. En primer lloc, volíem que tot el procés estigués caracteritzat per la transparència, és a dir, ser totalment sinceres i honestes amb la utilització de dades i consensuar amb les famílies quina informació podíem utilitzar i quina no en el treball. A més, també volíem que sabessin en tot moment quines eren les nostres intencionalitats amb aquesta recerca, i que donessin el vistiplau abans de donar per tancat el treball. Per aquesta raó, els vam assegurar que passaríem una còpia del treball abans d'entregar-lo.

Finalment, per nosaltres era molt important que les famílies se sentissin còmodes. Per

[1] Veure annex 3.

tant, vam intentar posar totes les facilitats possibles, com per exemple, trobar-nos en els llocs que ells volguessin, desplaçant-nos nosaltres, perquè no haguessin de fer-ho ells, adaptant les trobades als seus horaris i dies, entre d'altres.

7.2. Estudi de cas (Àlex, Pablo i Logan)

Àlex

L'Àlex és un noi transsexual de 22 anys de Centelles, que actualment viu a Lleida, per motius d'estudis. La seva etapa escolar va ser normalitzada mantenint bones relacions tant amb els mestres com amb els companys. Amb aquesta última mantenia relacions més properes i se sentia més còmode amb els nens que amb les nenes del grup classe.

La seva infància va ser feliç, segons paraules del propi Àlex, tot i que quan tenia 12 anys la seva mare va morir a causa d'una metàstasi com a conseqüència d'un càncer de pit que havia tingut anys enrere. A partir d'aquesta pèrdua, el nucli familiar es va desestabilitzar. Tot i que els germans ho van assimilar, el pare, segons l'Àlex, encara a avui dia li costa assumir que no hi és. Van passar de ser 4 membres a la família a ser-ne 3, per tant, el ritme de vida va canviar en molts aspectes.

La relació entre el pare i els dos germans es va ressentir, tal com explica, i la situació de casa seva va canviar molt. El pare va passar una etapa emocional molt delicada, degut a la mort de la seva dona, motiu pel qual, sumat amb tenir dos fills adolescents al seu càrrec, li va suposar una gran responsabilitat que el va sobrepassar, adoptant unes conductes agressives cap als seus fills. Segons l'Àlex, "hi havia crits constantment a casa i certs comentaris que l'ofenien". Degut a aquesta situació, l'Àlex va decidir marxar de casa, estant 2 anys sense tenir cap tipus de contacte o relació amb el seu pare.

Als 21 anys, després de molts dubtes envers la seva identitat de gènere, comença el procediment de fer la transició i començar a hormonar-se. Pel que fa a l'àmbit familiar, el seu pare, al principi no ho va acceptar, però actualment sí que el recolza, ja que fa uns mesos va reprendre la relació amb ell, i li va explicar el que sentia en relació a la seva transsexualitat. Referent al seu germà ho va acceptar molt bé, tot i això l'Àlex ha trobat a faltar el seu suport, tant per part del germà com per part del pare, sobretot al principi del trànsit.

Pablo

El Pablo és un noi trans de 23 anys, que viu amb la seva mare a la ciutat de Barcelona. Pablo recorda que des que tenia 14 anys, la situació familiar era inestable, ja que els seus pares mantenien una relació de parella molt dolenta, la qual des de fa quatre anys, es va trencar, ja que els seus pares van decidir separar-se. A dia d'avui, el pare manté una relació sentimental amb una altra dona.

El Pablo va tenir una infància normalitzada, ell la recorda com una etapa feliç. Explica que des de ben petit, a l'escola, el tractaven com un nen, tot i que a casa es comportava de manera diferent. Després d'uns anys, va conèixer un amic que li va descobrir el món trans en el qual es va sentir totalment identificat i va decidir fer el procés de trànsit.

La rebuda de la notícia a la família, va ser diferent en cada cas, mentre que el pare, la parella d'aquest i el seu germà ho van acceptar molt bé i li van donar suport, la mare no va tenir la mateixa reacció. Ella pensava que potser el Pablo estava confós i que canviaria de manera de pensar, a més, creia que havia fet alguna cosa malament com a mare perquè al seu fill es qüestionés la seva identitat de gènere.

Actualment, amb el pas del temps, la mare ha començat a acceptar la situació, ja que ha vist que el seu fill és més feliç des de l'inici del procés. També, la relació amb el pare ha millorat, el mateix Pablo afirma que estan més units.

Logan

Logan és un noi trans de 20 anys, que viu amb els seus pares i el seu germà, a un petit poble muntanyenc de la província d'Alacant.

El Logan va tenir una infància complicada, ja que patia un Trastorn d'Ansietat Social (TAS), agreujant per l'assetjament escolar que va patir des de ben petit, però amb més intensitat en la seva etapa de secundària. Tot i això, va comptar amb l'ajuda i el suport de la seva família, encara que ell no volgués relació amb ells en aquell moment. Motiu pel qual, va passar per una etapa en la qual, fruit d'aquesta situació angoixosa per ell, va decidir allunyar-se de tothom, i es va tancar amb si mateix, per què personalment no es sentia bé amb ell mateix, tal com ell explica.

A poc a poc, va anar creixent, i va anar desenvolupant una relació més propera amb les persones del seu entorn, en especial amb la seva mare, ja que no tenia molts

amics, i li costa relacionar-se amb amics i amb grups de gent nombrosos a causa del TAS.

Sempre s'havia comportat socialment com un noi, tal com la seva mare i ell mateix diuen, vestint roba masculina, en la seva forma d'expressar-se i relacionar-se, en les seves aficions, i en les seves relacions sentimentals. Als 18 anys, es va adonar que la seva identitat de gènere no pertanyia a la femenina, i va decidir, amb l'ajuda constant de la seva família, sobretot la de la mare, fer una transició de gènere i de sexe. Tota la família està d'acord que a partir d'aquell moment, el Logan va canviar positivament, convertint-se en una persona més alegre, més familiar, i amb més ganes i il·lusió per viure i per desenvolupar-se personalment.

Actualment, està pensat a marxar a viure a un altre lloc més gran, ja que se sent jutjat en el seu poble, i vol deixar tot allò que tant mal li va fer, enrere. A més, vol independitzar-se, viure sòl, i començar una altra etapa en la seva vida.

8. Anàlisi de la informació

Per realitzar la nostra investigació hem utilitzat les entrevistes per tal de recollir la informació que ens vam plantejar a l'inici de la recerca. Les entrevistes es van anar enregistrant adaptant-nos als criteris de confidencialitat i en funció de les autoritzacions signades per les persones entrevistades. Un cop es van realitzar aquestes es va procedir a la transcripció literal i a l'agrupació de les respostes obtingudes, i a la revisió de les entrevistes realitzades via correu.

Per tal d'organitzar aquesta informació i fer l'anàlisi corresponent vam realitzar una categorització a partir de les respostes de les 8 persones entrevistades que pertanyen a una família amb un membre del col·lectiu trans. Les categories es van agrupar en 4 blocs temàtics amb els subgrups pertinents a cada bloc:

Processos personals	Processos familiars	Situació actual	Relació amb entitats
Canvis personals en la persona trans	Comunicació amb la familia	Pocisió actual a la família de la persona trans	Relacions amb entitats
Canvis socials en la persona trans	Reacció dels membres de la familia	Repercusions socials	
Primeres experiències en el trànsit	Acompanyament familiar en el procés		
Primer reconeixement verbal	Canvis produïts a la familia		

	Procés de trànsit: com el va viure la familia		
	Percepcions dels familiars del procés viscut per la persona trans		

En la recerca han participat 8 persones, 3 nois trans i 5 familiars d'aquests. A l'apartat anteriorment explicat es troba un breu estudi de cas de les circumstàncies que van patir relacionades amb la seva posterior transició de gènere on queden recollits alguns dels aspectes més rellevants, per exemple, el seu nom, la seva edat, on viu, quines són les seves dinàmiques familiars i quina ha estat la vida abans i després del procés de trànsit.

A continuació després de l'agrupació per categories comentades anteriorment s'analitzen les respostes obtingudes en les entrevistes per tal d'extreure les primeres conclusions.

Processos personals

Pel que fa a l'anàlisi de la categorització dels canvis personals en la persona trans trobem que tots els nois entrevistats, van sentir la necessitat de canviar les seves característiques físiques per una aparença més masculina, tot i que mai havien tingut una aparença femenina. Tal com diu Logan: "En el fons jo mai m'he sentit identificat dins del gènere femení i aleshores com abans era noia perquè no tenia altre remei, i de sobte descobreixes que pots canviar, doncs vols deixar el passat enrere. I jo tota la meva vida m'he sentit el que sóc, un noi" (Entrevista 3).

Tal com apunta la nostra investigació teòrica, a l'apartat 3, de trànsit, veiem que: "voler modificar el cos amb l'objectiu de feminitzar-lo o masculinitzar-lo segons el cas. Relacionat amb això, cal dir que és important saber que no sempre es donen aquests tres elements ni cal que es donin per identificar-se com a persona trans". En els nostres casos veiem que les tres persones trans han decidit modificar el seu aspecte físic en relació a la vestimenta, el cabell i les operacions físiques. Tal com diu la *Guia de Recursos per a Persones Trans a la Ciutat de Barcelona* (Ajuntament de Barcelona,

2013): "és usual que comencin per vestir-se amb la roba amb la qual se senten més a gust, utilitzant un nom amb el qual s'identifiquin i demanant al seu entorn més proper i en el que tenen confiança que el tractin en l'altre gènere". A més, també han començat el procés d'hormonació per fer més evidents els trets característics masculins corporals i socials.

Relacionat amb les operacions quirúrgiques tots tres han afirmat que volen fer-se o s'han fet la mastectomia, però no volen realitzar-se la faloplàstia, ja que consideren que no està ben aconseguida i que has de passar molts cops pel quiròfan amb l'estrès mental i psicològic que això provoca, tal com diu Pablo: "De moment només la mastectomia, lo altre fins que no avanci més la cosa no. Hi ha dos tipus d'operacions per construir el penis una que la tens molt petita i per tant no pots fer el coit, però tens sensibilitat; i l'altre que és més gran però perds la sensibilitat, no tens plaer i és molt car. Tot i això el desig sexual el segueixes tenint igual o inclús més" (Entrevista 2).

Per altra banda, un factor que dos dels entrevistats comenten és el tema del trànsit quan tens parella. Cal dir, que abans del trànsit els tres tenien relacions homosexuals, i es consideraven lesbianes o bisexuals. Davant d'aquesta situació consideren rellevant l'impacte que pot tenir per la parella el trànsit de gènere o sexe d'una de les parts de la parella, sent un possible factor per la separació de la parella, ja que aquesta pot no viure-ho bé. Tal com diu Logan: "És un obstacle més en la relació, perquè amb les hormones, tu canvies i potser abans estaves bé fent algunes coses i ara has canviat. I clar, en fer el canvi de dona a home, se suposa que si estàs amb una dona, ets una parella lesbiana, i quan tu li dius que vas a fer el procés i que canviaràs físicament pot canviar la cosa. Potser ja no l'atraus o no se sent a gust" (Entrevista 3).

En segon lloc, pel que fa a la categorització dels canvis socials en la persona trans trobem dues postures diferents. En Pablo i l'Àlex expressen que en referència als amics i coneguts van tenir una molt bona experiència, ja que van sentir l'acceptació social del grup de persones del seu entorn. Tal com va expressar l'Àlex: "La reacció de la classe bastant bé, fins i tot els professors em van acceptar molt bé, i en els papers que no són formals com exàmens, treballs o fins i tot pel correu jo firmo com a Àlex." (Entrevista 1). En contraposició, en Logan expressa que va sentir un cert rebuig per part de les persones del seu entorn fora de la família. Tal com diu ell: "trobar-me gent coneguda i que em facin parlar del tema, perquè jo si és una persona que em coneix i accepta la meva transsexualitat, el parlo de seguida però, hi ha gent que només ho fa

per xafardejar, o si veus a algú que abans coneixies i no s'apropaven a saludar-te, aquest pensament de no saber per què em fa ansietat i no m'agrada" (Entrevista 3).

Tal com diu la *Guia de Recursos per a Persones Trans a la Ciutat de Barcelona* (Ajuntament de Barcelona, 2013): "El procés de transició implica sovint moments de dificultats i per això pot ser de gran ajuda a tenir un entorn de seguretat que conegui la nostra intenció de transitar en el gènere o en el sexe establert i que ens recolzi al llarg d'aquesta etapa de canvi, tant pot ser la família i/o els amics, com persones professionals o les associacions i entitats que es dediquen al tema".

Un dels altres canvis socials que han remarcat tots a les entrevistes, és la necessitat de ser considerat socialment un home i ser tractat com a tal. Per tant, segons la Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones, "s'ha de garantir, que, aquelles persones que no s'identifiquin amb el sexe assignat en néixer puguin desenvolupar la seva personalitat d'acord amb la seva identitat de gènere". Motiu pel qual, un punt molt important per ells és modificar el seu sexe i el seu nom en el D.N.I. Tal com diu la mateixa llei, aquesta "té com a objectiu que tota persona estigui inscrita en el Registre civil d'acord amb la seva vertadera identitat de gènere. Per tant, ha de regular els requisits necessaris per accedir al canvi de la inscripció en el Registre civil, englobant també el canvi de nom". Referent als 3 casos investigats s'ha de dir que 2 d'ells, Logan i Pablo, ja el tenen, és a dir, el seu sexe ha estat modificat al masculí, a l'igual que s'ha realitzat el canvi de nom, i l'Àlex està en tràmits per realitzar aquestes modificacions.

En tercer lloc, en relació a la categoria de primeres experiències en el trànsit, tots 3 han coincidit que es van adonar de la seva condició de persona trans a l'adolescència, però en la seva infantesa, sempre s'havien comportat socialment com a nois, en tant que els tres verbalitzen que, com diu Pablo: "Em donava compte que jo no feia el mateix que les altres nenes; sempre anava amb els nois, sempre jugava amb nois" (Entrevista 1, 2 i 3).

En relació a l'orientació sexual, els 3 sempre l'han tingut molt clara. En Pablo i en Logan sempre han tingut relacions de parella i s'han sentit atrets per persones del sexe femení. Tal com diu en Logan: "Jo sempre he pensat que era una dona lesbiana. Més endavant ja em vaig adonar que si a mi m'agradava una persona em seria igual el seu sexe, i ho vaig deixar una mica en segon lloc, i més endavant vaig descobrir que era això el que em passava" (Entrevista 3). En canvi l'Àlex afirma que és bisexual, dient que: "A mi m'agradaven les noies. Tampoc és plantejar-m'ho, m'agraden les

noies i de fet els nois també. Sóc bisexual" (Entrevista 1). Tot i això els tres comparteixen la idea que t'enamores de la persona independentment del seu sexe o gènere.

Per últim, referent a la categorització del primer reconeixement verbal, tant l'Àlex com en Pablo van preferir tractar el tema amb amics, en canvi en Logan ho va fer amb la mare. Tot i això, els 3 coincideixen en el fet que van triar a una persona amb la qual tenien molta confiança i podien expressar-se sabent que no serien jutjats. Per exemple, l'Àlex va dir: "El fet d'explicar-li a ell (un amic trans) va venir perquè sabia que era una persona que no em jutjaria, perquè a vegades quan li dius a algú, tot i que jo ara sóc una persona que si em jutges més igual, però al principi tens por al rebuig. Ja sabia que no em jutjaria" (Entrevista 1).

Processos familiars

En primer lloc, referent a les categoritzacions de la comunicació amb la família i de les reaccions dels membres de la família segons la persona trans, cal dir que les impressions que van tenir els 3 nois entrevistats van ser les mateixes. En un primer moment, les famílies es van quedar en xoc, a més, els nois no ho van explicar a tots els membres de la família alhora, sinó que van escollir a un dels dos pares, els quals van tardar diferents temps per l'assimilació de la notícia. Resultant aquesta reacció diferent en cada un dels casos, però coincidint en la resposta que els van donar. Tal com expressa Pablo: "Ella (la mare) em va dir boig i va estar 20 minuts sense parlar-me i jo no sabia que fer i finalment vaig marxar a l'habitació, em vaig tancar i vaig començar a plorar. Però després d'estar plorant ella al sofà i tot, va venir, va picar a l'habitació, em va fer una abraçada, em va dir que m'estimava molt i que em recolzava" (Entrevista 2).

Tot i això, com hem vist en la resposta de la mare d'en Pablo, aquestes respostes no van significar l'acceptació immediata de la nova condició de la persona, però sí, que l'amor per ells i el suport com a pares no els perdrien.

En segon lloc, referent a les reaccions des del punt de vista dels membres de la família, cal destacar que dels 5 familiars entrevistats, 2 d'ells els hi va sorprendre i no s'esperaven la notícia, motiu pel qual, els hi va costar molt acceptar-ho i/o conviure amb això. Per exemple la mare d'en Pablo, va escriure: "No ho entenia!!! Pensava en què havia fet malament jo, com era possible que ell hagués aguantat tan sense dir res 22 anys!!! Que poder estava confós!!!!! Que era una cosa important que havia d'estar

ben segur del que deia" (Entrevista 4).

Per altra banda, la resta de familiars es van quedar en xoc els primers instants però ràpidament van respondre que s'ho esperaven i que no els hi sorprenia. Com diu el germà d'en Logan: "El que vaig pensar més, va ser el que la gent de fora de casa podria pensar o opinar perquè vivim a un poblet. Per la meva part no em va sorprendre" (Entrevista 7).

A més, molts dels familiars afirmen que sí, que havien notat certs indicis en el seu comportament des que eren ben petits, afirmant que no s'havien comportat amb el gènere corresponent al seu sexe assignat. Com diu el pare d'en Pablo: "A la hora de ir a comprar ropa era siempre una batalla, tampoco le gustaban las trenzas, los lazos en el pelo… jugaba más con los niños, incluso jugó en el equipo de futbol de su colegio porque era una de las cosas que más le gustaba. Por otro lado hay que decir que sus juguetes preferidos eran los de su hermano" (Entrevista 5). Per la seva banda, la mare d'en Logan diu: "Si feia la comunió, volia anar de mariner, però ens ho preníem a riure. Dèiem, ay, la nena que graciosa que si fa la comunió vol de mariner, però clar això ho penses ara després de tot el que ha passat i té un sentit... no estava dient-ho de broma, estava fent-ho seriosament" (Entrevista 8).

Referent a la reacció dels germans de les 3 persones entrevistades, s'ha de dir que tots van tenir una bona reacció. Tot i això, cap dels germans va ser el membre de la unitat familiar que més suport va donar a la persona trans, sinó que van adoptar una postura més neutra i normalitzadora, continuant amb les dinàmiques familiars anteriors.

Tal com apunta la nostra investigació teòrica, explicada en el punt de patriarcat, "abans de nàixer, un infant ja és catalogat entre sexe femení o masculí, cosa que dóna a l'infant unes connotacions de nen o nena, provocant una immediata desigualtat, ja que socialment l'educaran d'una manera o d'una altra. Per tant, néixer home o néixer dona, i fer-ho en diferents llocs del planeta, condiciona les expectatives de vida, salut, educació, desenvolupament i dignitat personal. És a dir, el gènere condiciona la possibilitat de gaudir dels drets humans més elementals". Per tant, veiem com els pares podien percebre que el comportament dels seus fills no estava associat amb el sexe amb el qual els havien catalogat.

En tercer lloc, a la categorització d'acompanyament familiar en el procés, tant en Pablo com en Logan van sentir un suport i un acompanyament molt intens en tot el procés de

transició i després d'aquest. Per exemple, en Logan expressa: "la meva mare, venia amb mi a totes les citacions, en realitat no feia falta, perquè jo ja era major d'edat però jo ho preferia, perquè jo anava molt perdut amb el tema i era més cohibit a l'hora de preguntar els dubtes que tenia i ella m'ajudava molt en tot" (Entrevista 3). Pel que fa al Pablo diu: "Em vaig sentir més acompanyat pel meu pare, perquè ho va acceptar millor. Ell es preocupa de com m'havien anat els anàlisis, de si m'havia posat la crema, quan em sortien els pèls de la barba li feia il·lusió" (Entrevista 2).

Per tant, veiem que en aquests 2 casos, tant el Pablo com el Logan, es van sentir més acompanyats per un dels seus dos progenitors. En el cas d'en Pablo, tal com diu, es va sentir més acompanyat pel seu pare pel fet que ho va acceptar millor que la mare i va estar més present en el procés. En canvi, en el cas d'en Logan, va ser la mare la que li va donar més suport i va estar amb ell durant tot el procés pel fet que tenia més disponibilitat horària, com diu ella: "Jo d'aquestes coses d'acompanyar i de dur i de metges i d'unes coses i altres les he fet totes jo, però no perquè els altres no han volgut, sinó perquè no han pogut. Si jo no haguera pogut doncs els altres hagueren anat als llocs on he anat jo i hagueren fet" (Entrevista 8). Tot i això, en Logan apunta que el seu pare és una persona poc expressiva i que la relació i el clima de confiança que té amb la seva mare és major, motiu pel qual ella ha estat el seu gran suport en aquest procés.

En canvi, l'Àlex, a conseqüència de les seves circumstàncies familiars, no es va sentir recolzat i/o acompanyat per cap membre de la seva família. Com ell mateix diu: "El meu pare és com que tinc la sensació que ho accepta molt dins de casa, però que cap a fora no. Quan anem a algun lloc i fa referència a mi ho fa amb femení, em presenta com la seva filla. [...] O a vegades quan la gent del poble em diu que m'ha canviat la veu li explico al meu pare, em diu que la gent no n'ha de fer res. Jo crec que el fet de dir-ho a fora de casa li costa molt, a dins de casa cap problema "eh", em tracta amb masculí, sóc l'Àlex i tot, però un cop a fora fa un canvi de xip" (Entrevista 1).

Relacionat amb la investigació teòrica, la família compleix moltes funcions, ja que és el primer nucli de socialització que tenen els individus, a més, és un nucli de confiança i protecció primari. Per tant, cal destacar que les persones necessitem el suport familiar a l'hora de passar per processos difícils a la nostra vida.

En quart lloc, referent a la categoria de canvis produïts a la família, hem extret de les entrevistes, que els processos que han patit les famílies han sigut molt diferents, motiu pel qual les analitzarem una per una. Tot i això, coincideixen en què el tracte rebut es

manté estable i semblant a l'anterior, abans de la transició.

Pel que fa a la família de l'Àlex, tal com ell diu: "No (no ha canviat la manera de comportar-se amb ell). A vegades s'equivoquen i es dirigeixen a mi amb femení, però a part d'això res" (Entrevista 1).

En referència a la família d'en Pablo, tant el pare com el germà com el mateix Pablo, diuen que la relació no ha canviat i que continua sent la mateixa que abans. Pel que fa a la mare, afirma que: "No en principi no (ha canviat la relació), el respecto i intento comprendre'l i acompanyar-lo en aquest procés de reassignació de sexe" (Entrevista 4). Segons en Pablo amb la seva mare la relació sí que ha canviat pel fet que encara no ha acceptat la nova situació d'en Pablo i li costa pensar amb ell com un noi, cosa que provoca diferències d'opinions entre ells.

Finalment, la família d'en Logan afirmen que la relació s'ha mantingut igual que abans en molts aspectes, però que ara tenen una relació millor, ja que és més propera i la família està més unida. Tal com diu el germà d'en Logan: "Per mi sempre ha sigut més un germà que una germana. [...] La relació és la mateixa abans que ara, seguim jugant i fent les mateixes coses que fèiem abans. [...] La família està més sobre d'ell, però sòl ser el mateix tracte que li donaven abans, o així és com ho visc jo" (Entrevista 7). Referent a aquestes afirmacions, en Logan les confirma i a més, afegeix que la relació amb la seva mare ha millorat, que és més propera i tenen més confiança. També, amb el seu pare continuen tenint la mateixa relació tot i que a vegades sí que ha notat que li ha costat més acceptar-ho que a la resta de membres de la família.

Segons la Teoria Ecològica de Sistemes (Urie Bronfenbrenner, 1976), la família té diverses funcions, una d'elles és l'establiment de la seva estructura familiar segons la seva cultura, i necessitats. Les estructures familiars demanen distribució i establiment de rol, entre altres funcions. En aquests casos, podem comprovar que els rols adoptats pels 3 nois mai han sigut rols de filles, això representa una de les raons pel que l'estructura familiar no ha canviat i els canvis a la família s'han vist limitats a la utilització del llenguatge per referir-se a ells del femení al masculí.

En cinquè lloc, referent a la categoria sobre com la família va viure el procés de trànsit, que engloba les vivències, experiències i pensaments de la família en relació a: l'orientació sexual de la persona trans i el procés de trànsit, la gran majoria van arribar a les mateixes conclusions.

Primer, cal dir, que distingien molt entre orientació sexual i identitat de gènere, és a dir,

no relacionaven l'orientació sexual de la persona, fos la que fos, amb la seva transsexualitat. Per exemple, com diu la mare d'en Logan: "No, jo sempre he tingut clar que no té res a veure una cosa amb l'altra (orientació sexual amb identitat de gènere)" (Entrevista 8).

Segon, referent als processos de transició, cal dir que tots han sigut diferents, però que han tingut característiques comunes com: el pas definitiu a una vestimenta totalment masculina i el procés d'hormonació, el qual tal com van verbalitzar va resultar difícil en certs moments pels canvis d'humor i la irritabilitat provocada per l''augment de la testosterona. A més, també han compartit el desig de realitzar-se l'operació per treure's el pit (mastectomia), però no el de realitzar-se l'operació de la construcció genital (faloplàstia).Per finalitzar amb el segon bloc, pel que fa a la categoria de les percepcions dels familiars del procés viscut per la persona trans, la gran majoria dels familiars apunten que els 3 nois trans han demostrat una gran valentia i han sigut capaços d'alliberar-se, trencant amb els prejudicis, amb els estereotips socials i sent el que ells desitgen ser. Tal com diu la mare d'en Pablo: "Crec que ha sigut molt valent i en el seu entorn no ha tingut cap problema ho tracten amb més naturalitat que els adults" (Entrevista 4).

Des de la prespectiva dels familiars també expressen que a partir de la transició han vist un canvi d'actitud positiu en la persona trans. Relacionant aquest canvi amb un augment de la felicitat en la seva vida. Per exemple, tal com diu el pare d'en Pablo: "Marta era más cerrada, poco comunicativa, era más abierta con su madre, cosa lógica. Ahora Pablo es genial, es él, está más feliz" (Entrevista 5). Per altra banda, el germà, manifesta que: "El procés no ha sigut agradable, en el sentit que no ha sigut el procés en si, sinó per entendre el canvi. [...] Però un cop ha fet el pas, tot ha millorat donant a entendre que simplement ha aconseguit una felicitat que no tenia" (Entrevista 6).

Situació actual

En primer lloc, pel que fa a la posició actual en la família de la persona trans, els 3 nois afirmen mantenir el mateix rol o posició a la família, ja que des de ben petits sempre s'havien comportat socialment i dins la família com a nois. Tot i això, en Pablo i l'Àlex diuen que les dinàmiques familiars s'han mantingut igual però amb petites modificacions. Com diu l'Àlex: "Jo com que sempre he anat amb el cabell curt, roba de noi… sempre he set així, no ha canviat la meva relació amb pràcticament ningú. Penso que tampoc he canviat jo com a persona. "Bueno" et sents més segur de tu mateix

perquè et comences a sentir més tu" (Entrevista 1).

Per altra banda, en Logan aposta per una millora i una major implicació d'ell com a persona en la unitat familiar, expressa: "Abans jo també passava molt de la família, perquè com no em sentia còmode amb mi mateix, doncs no anava a aniversaris i coses així de la família, i ara molts dies vaig a visitar a la meva tieta o a la meva àvia, i em sento més còmode que abans, aleshores tot millora, fins i tot el tracte i el lloc que ocupo ara en la família és millor que el d'abans" (Entrevista 3).

En relació a la categorització de les possibles repercussions o conseqüències socials a la vida de la persona trans després d'haver fet el trànsit, tant les famílies com les persones trans entrevistades, afirmen que tenen cert temor al possible tracte discriminatori a la societat al llarg de la seva vida, ja que l'acceptació i la convivència amb persones de certs entorns o col·lectiu no és acceptada encara. Tal com diu la mare d'en Pablo: "Que faci la seva vida com vulgui sabent que s'enfrontarà a situacions difícils de vegades a nivell de actitud social. Malauradament això està canviant per bé" (Entrevista 4).

Com expressa l'Associació de Transsexuals i Intersexuals de Catalunya: "la transexualidad suscita más rechazo que la homosexualidad o la bisexualidad y por ello es necesario una ley específica que corrija esta situación". Un aspecte que també manifesten és que la comunitat trans té dret a gaudir dels mateixos drets i oportunitats laborals i educatives que la resta de la població. Gràcies a aquestes entitats i a la feina realitzada des de diferents organismes públics que treballen per la igualtat, s'estan aconseguint millores en relació a l'acceptació d'aquest col·lectiu cada vegada més visible.

També veiem, que aquest temor prové sobretot dels pares i les mares dels nois trans. Socialment, cada dia, s'avança més ja no només a nivell social, sinó també a nivell legal per garantir la igualtat d'oportunitats. Tot i això els pares d'aquests nois els hi preocupa el possible rebuig que puguin patir per ser persones trans. Com diu el pare d'en Pablo, "me preocupa que ahora está muy eufórico y contento, baje la guardia y alguien le pueda hacer daño. La sociedad por mucho que nos pese, es muy cruel con según que colectivos" (Entrevista 5).

Relació amb entitats

Per últim, la categoria de la relació que tenen les persones trans amb la Fundació

Daniela, que és l'entitat amb la qual ens hem centrat nosaltres, dels tres nois entrevistats, en Logan és l'únic que ha mantingut i actualment manté contacte amb aquesta. Tal com explica l'entitat a la seva pàgina web: "l'objectiu principal és posar fi a la discriminació que sofreix el col·lectiu de nens i nenes, adolescents i joves trans. Motiu pel qual, pretenen mitjançant la sensibilització social, aconseguir l'eradicació de la discriminació i l'estigma que sofreixen aquests joves i conformar una xarxa de professionals especialitzats que els atenguin des d'una perspectiva de no patologia i lliure de prejudicis". Per a aquesta raó, és important treballar amb la persona trans i la seva família, i fer una feina de sensibilització social per alliberar aquestes persones dels possibles prejudicis que es poden tenir sobre aquest col·lectiu.

Tal com destaca la mare d'en Logan, l'entitat, treballa més amb famílies amb nens i nenes trans, tot i això: "Ens recolzem unes amb altres, és més per a menors d'edat. O sigui allí mares com jo que tenim fills majors d'edat també hi han però està més encarat pels menors d'edat, però et recolzen igual, t'aconsellen igual. El psicòleg t'aconsella el que has de fer en qüestions de burocràcia, el que havíem de fer per a demanar el DNI nou de Logan... i totes aquestes coses" (Entrevista 8). Com expressa la família, donen molta importància a mantenir contacte amb aquesta entitat, ja que ajuden a orientar als pares a l'hora d'actuar amb els seus fills.

Per altra banda, l'Àlex diu: "N'he sentit a parlar (fent referència a la Funadació Daniela). [...] però no me l'he mirat mai, sé que està allà, sé que existeix però res més" (Entrevista 1). Tot i això, manté contacte amb una altra entitat anomenada Trànist, situada a Barcelona. Aquesta entitat treballa sobretot amb persones transsexuals adultes, ocupant-se de l'assessorament amb professionals tals com psicòlegs, treballadors i treballadores socials, educadors i educadores socials i advocats i advocades, els quals s'ocupen de guiar l'acompanyament al començament del trànsit i serveixen com a grup de suport.

Finalment, en Pablo va expressar: "Sí (fent referència a la coneixença de la Fundació Daniela), però prefereixo anar per lliure. De fet no m'agraden les entitats que treballen per això. Tot i això n'hi ha una que ara no recordo el nom, que sí que hi tinc contacte" (Entrevista 2).

Per tant, les 3 persones transsexuals les quals hem entrevistat tenen o han tingut contacte amb alguna de les entitats existents actualment per acompanyar tant a les persones trans com a les seves famílies.

9. Reflexions finals

Seguidament, després d'haver realitzat l'anàlisis de les dinàmiques d'aquestes 3 famílies, a partir de les entrevistes realitzades contrastades amb la fonamentació teòrica sobre el tema que ens ocupa, arribem a unes conclusions sobre la realitat trobada.

En primer lloc, cal dir, que les 3 persones transsexuals escollides per a la representació de la nostra mostra eren de gènere masculí. Creiem quelcom rellevant que destacar, ja que les realitats trobades podrien haver estat diferents en altres casos de transsexualitat femenina. La connotació social familiar i personal que implica pertànyer al gènere masculí condiciona els processos que han viscut les famílies envers la transsexualitat d'un dels membres. Tots els casos investigats, tant en Logan com en Pablo i l'Àlex, des de petits van adoptar unes funcions i uns rols a la família determinats i concrets els quals s'allunyaven completament de què implica socialment ser i/o comportar-se com duna dona.

Relacionat amb la investigació teòrica, tenint en compte, que vivim en una societat patriarcal i androcèntrica, és rellevant la importància que té dins del nucli familiar el ser considerat del gènere femení o del gènere masculí. Pel que fa a les famílies escollides, s'ha de dir que cap d'aquestes reproduïen models de gènere diferenciadors en les funcions i tasques dins del nucli familiar, és a dir, que tant anteriorment com en l'actualitat es relacionaven de manera igualitària dins la família pel que fa al gènere i al sexe. Per tant, l'autoritat dins del nucli familiar requeia a parts iguals entre el pare i la mare, i independentment del sexe i del gènere dels fills són tractats amb els mateixos drets i deures.

Tot i això, gràcies a les entrevistes realitzades i a la relació amb les famílies, podem afirmar que tot i adoptar aquestes dinàmiques internes dins la família, s'han reproduït i perpetuat certes conductes involuntàries que fomenten els valors patriarcals profundament arrelats i interioritzats als individus de la nostra societat, els quals hem normalitzat tot i provocar desigualtat entre sexes i gèneres.

En segon lloc, pensem que és digne de menció les edats en les quals els 3 nois trans van decidir començar el trànsit i comunicar-ho a la família. Aquestes edats oscil·len entre els 18 i els 22 anys, encara considerades part de l'època adolescent, tot i ser majors d'edat. La psicologia social i la psicologia del desenvolupament ens ha demostrat que en aquesta etapa establim relacions d'iguals, és a dir, grup d'amics amb

els quals establirem vincles de confiança majors que amb la família. Mentre que en la infantesa i en l'edat adulta, la família representarà el major nucli de relació social, de convivència i de confiança. Per aquesta raó, és important aprofundir sobre els actes esdevinguts en aquestes 3 famílies.

Tant en el cas d'en Pablo com en el de l'Àlex, els quals tenien 22 i 21 anys respectivament, van comunicar la seva decisió de voler fer la transició de gènere i/o sexe a un amic el qual és trans, ja que en aquell moment van sentir que no serien jutjats i que tindrien tota la comprensió de l'altra persona. A més, els 2 tenien l'imaginari que la notícia no seria ben rebuda o que els impactaria sobretot als pares i mares. Una vegada ho van explicar i van sentir el suport de l'altra persona, la qual ja havia passat per una situació similar, van decidir explicar-ho als familiars. En el cas de la família d'en Logan, primer ho va explicar a la seva mare quant tenia 18 anys, ja que a l'institut havia patit assetjament escolar i el seu nucli d'amics era molt reduït. Aquesta situació va provocar l'apropament als membres de la seva família, sobretot amb la seva mare, sent aquesta la persona amb la qual sentia més confiança, suport i protecció.

Relacionat amb el que diuen els experts sobre les relacions que establim en les diferents etapes de la nostra vida, veiem que en 2 dels casos es compleix aquesta teoria i en l'altre cas no, degut a les condicions en les quals es trobaven les persones trans en aquell moment. Mentre que en Pablo i l'Àlex van tenir una infantesa "normalitzada" i feliç amb el seu grup d'iguals, en Logan arran de l'ansietat social que patia i de l'assetjament escolar, va desenvolupar una relació més profunda amb els membres de la família. Per aquesta raó, després de les situacions exposades i de contrastar-ho amb el que la teoria ens diu, concloem que l'edat influeix a l'hora d'explicar-ho als membres de la família.

En tercer lloc, diferenciem les reaccions que van tenir els pares i les mares en cada unitat familiar investigada. En la família de l'Àlex, degut a l'absència de la mare, només va tenir una reacció per part del pare. Aquest es va quedar en xoc davant la notícia i li va costar acceptar-ho i donar suport al seu fill, encara avui dia públicament continua parlant del seu fill en femení. En la família d'en Logan, la mare ja intuïa el que li passava al seu fill i no es va sorprendre, de fet, va ser ella qui el va acompanyar en tot el procés i qui es va informar dels passos a seguir per tal de fer el trànsit. El pare, en canvi, el va sorprendre la notícia i es va quedar en xoc, tot i que només davant de la mare, ja que va ser aquesta qui li va explicar, a ell sempre li va demostrar suport i

comprensió. Per últim, en la família d'en Pablo, va ser el pare i la parella del pare qui els hi va donar suport i el van acceptar mentre que la mare no volia acceptar aquesta situació i pensava que estava confós.

Per tant, concloem que l'acceptació o no de la transsexualitat d'un fill no passa pel gènere de la persona sinó que passa pels valors que té aquesta, independentment que sigui el pare o la mare. A més, també condiciona la relació que estableixen entre mare - fill o pare - fill, ja que depenent del vincle creat a la infantesa, la posterior relació serà més o menys propera.

En quart lloc, cal destacar que la mostra escollida, són 3 famílies les quals han donat suport i han acceptat la situació de transsexualitat d'un dels membres de la família. Aspecte rellevant, ja que no hem investigat cap cas en el qual la persona hagi trencat amb les relacions familiars perquè aquests no han acceptat la seva transsexualitat. És a dir, es va decidir que tots els casos escollits per la mostra serien de persones que sí que mantenien una relació amb la família, tot i això creiem important destacar que hi ha casos totalment contraris en què no és possible que hi hagi canvis en la família, ja que no hi ha relació.

Totes les persones entrevistades ens han explicat casos de coneguts trans els quals han trencat totalment la relació amb la família, ja que aquesta els van deixar de reconèixer com a membre de la unitat familiar una vegada van expressar que eren trans. Els entrevistats insisteixen en la importància de la unitat familiar per tal d'ajudar en el procés a la persona trans perquè la família resulta un nucli de suport i confiança important per tots els canvis personals i socials que es donen a partir de la transició.

Relacionat amb l'apartat anterior, a més de la unitat familiar és important per la persona i la família tenir un suport extern per part d'experts en el tema on entren en joc les entitats que s'hi dediquen. Com per exemple la Fundació Daniela o Trànsit, aquestes dues, assessoren i acompanyen a les famílies, donant-los estabilitat i tranquil·litat en moments de dubte o por. En els casos investigats, 2 de les famílies tenien relació amb alguna entitat, la qual va guiar i acompanyar favorablement les dinàmiques familiars, establint vincles de suport i xarxa entre els membres de la família. En canvi, en l'única família investigada en la qual no tenien cap mena de relació amb entitats veiem que les relacions familiars són més disperses i com a individualitat sí que li donaven suport, però no hi havia ni vincle ni suport com a unitat familiar. Per tant, creiem que és important la figura de les entitats i del suport professional pel que fa a la unitat i al suport familiar.

En cinquè lloc, creiem necessari destacar que ser una persona trans comporta certs estigmes i discriminacions socials en alguns sectors i àmbits, aquesta situació genera inseguretat en les persones trans. Per exemple, al començament del trànsit, ens explicaven que tenien dubtes sobre si havien d'utilitzar els serveis destinats al sexe femení o masculí. En certs entorns, sobretot al començament del trànsit, notaven que les persones no sabien com referir-se a ells, si en masculí o en femení, motiu pel qual generava incomoditat a les persones trans. Per tant, podem afirmar que encara avui en dia pertànyer a un col·lectiu amb característiques diferents com transsexuals, bisexuals, homosexuals, entre d'altres, comporta certes repercussions socials discriminatòries per les persones que hi pertanyen.

Pel que fa a les preguntes de recerca: "Es produeixen canvis personals (psicològics, conductuals, socials) en la persona que fa el trànsit una vegada presa la decisió de fer-lo?" i "Quins canvis es produeixen en el nucli familiar d'una persona transsexual quan es produeix la transició?" hem arribat a unes respostes a partir dels casos i de la investigació teòrica realitzada.

Primerament, pel que fa a la primera pregunta, considerem que encara que des de la infantesa, s'hagin adoptat conductes i rols masculins, sí que es produeixen canvis personals, tant psicològics, conductuals com socials, en la persona que fa el trànsit. A més del canvi físic provocat per la hormonació i les possibles operacions quirúrgiques, socialment la persona passa de ser tractada en femení a ser tractada en masculí amb totes les connotacions que això comporta. Els 3 nois entrevistats afirmen que els fa sentir incomodes i els hi molesta quan parlen del passat o la infantesa i es refereixen a ells en femení. Psicològicament i personalment, per tant, en aquests casos, comprovem que la persona deixa de pertànyer a un gènere i passa a adoptar les característiques de l'altre, desitjant ser reconegut amb gènere el qual se sent identificat.

A més, el fet d'expressar el seu sentiment identitari i visibilitzar-lo provoca un augment de l'autoestima, la confiança i la felicitat en la persona, abandonant la repressió i la infelicitat sentida anteriorment.

Segonament, en referència a la segona pregunta, creiem que els canvis que es produeixen o fomenten la unitat familiar o repercuteix negativament en aquesta. És a dir, els canvis dependran de l'acceptació o no per part de la família de la transsexualitat d'un dels membres. En els casos investigats, els canvis produïts han afavorit a la unitat familiar, a l'augment de la confiança entre els membres de la família,

a la creació d'un major vincle entre els pares i les mares i els fills i al respecte per la persona trans i per les decisions que aquesta pren.

Tot i això, els membres de les famílies investigades consideren que no han existit canvis, que la relació ha millorat i que el tracte rebut és el mateix. Professionalment, després d'haver analitzat els casos, pensem que per les famílies no són visibles aquests canvis però sí que hi estan presents, ja que en les seves respostes es contradiuen dient que el tracte és el mateix però que la relació és més propera i fluida.

Des d'una perspectiva externa a la família, com educadores socials, considerem que els canvis són evidents. Per exemple, a l'hora de referir-se a la persona en masculí, en el canvi de nom, entre d'altres. També, a partir dels canvis personals que els hi han aportat seguretat en ells mateixos, ha canviat les relacions que abans establien amb la família, volent compartir més moments i tenir una relació més intensa amb els pares, mares i germans.

Per altra banda, referent tant a la part teòrica com a la part pràctica considerem important destacar la idea que la família és el nucli primari de socialització en la qual els éssers humans aprenem a relacionar-nos i adquirim la nostra identitat que s'anirà conformant per la interacció amb l'entorn, amb la societat i amb els altres elements externs a la família. Motiu pel qual, per una persona trans l'aprovació de la seva família resulta quelcom molt important pel desenvolupament de la seva nova identitat i de la seva vida com a persona trans. Aquesta idea ens ha donat peu a qüestionar-nos quins seran els processos que seguiran les famílies amb casos totalment diferents en els quals la família no accepta la transsexualitat de la persona.

A partir d'aquí, ens vam preguntar quins eren els buits que havien quedat en la nostra investigació pràctica. Un d'aquests, va ser tenir només la mirada de famílies que havien tingut bons processos i que hi havia suport per part dels membres de la família. A més, només vam poder comptar amb la perspectiva trans masculina, ja que els 3 casos investigats van ser sobre nois trans. Motiu pel qual, ens va mancar la perspectiva femenina per veure si en aquests casos les dinàmiques familiars tenen més canvis visibles que en els casos masculins i així poder comparar-los entre ells. Relacionat amb aquesta idea, també ens qüestionem si la influència de viure en una societat patriarcal condiciona i repercuteix socialment a les dones trans. És a dir, si la transició a gènere femení influeix en les seves interaccions personals i socials, en el seu comportament i en la seva acceptació social.

Així mateix, l'edat també va ser un factor que va influir a l'hora d'obtenir els resultats i veure els processos d'aquests 3 casos. S'ha de tenir en compte que ens va mancar la mirada adulta i infantil de la transsexualitat, ja que només ens vam centrar en l'adolescència - joventut.

Referent al marc teòric, ens vam veure limitades per la manca d'informació que vam trobar respecte al tema. S'ha de dir, que havíem trobat molts estudis sobre les repercussions psicològiques i socials que implica la transició de gènere i/o sexe a la nostra societat, però el tema de com es viu la transsexualitat a la família no està gaire aprofundit, motiu pel qual, vam necessitar la mirada d'entitats, en el nostre cas, la Fundació Daniela, les quals es dediquen quasi pràcticament a treballar amb les unitats familiars. Tot i això, cal remarcar que aquestes entitats es dediquen a acompanyar i assessorar a famílies amb menors transsexuals. És a dir, l'ajuda de les entitats és diferent si la persona és adulta o és menor, en el primer cas, se centraran més en l'acompanyament personal i en les experiències de la persona. En canvi, en el segon cas, tractarà l'acompanyament i el suport de tots els membres de la unitat familiar.

A nivell legal, una persona adulta té tota la capacitat i l'opció d'adreçar-se a aquestes entitats si requereix la seva ajuda, per contrapartida, un menor no ho pot fer sense el consentiment dels pares i mares. A més, s'ha de tenir en compte que el desenvolupament del nen o nena es produirà dins de la família, i per tant, les entitats treballaran amb tot el nucli familiar.

La Fundació Daniela, ens ha donat l'oportunitat d'investigar el treball educatiu i social que es realitza en les famílies i ens ha obert mirades professionals envers el tema. En tant que, considerem important, com a futures educadores socials, implementar noves vies de treball en relació a l'acompanyament i suport de famílies amb persones trans tant si són adults com infants, ja que com hem pogut comprovar hi ha canvis en les dinàmiques familiars.

Relacionat amb aquesta entitat i altres que coneixem, a més, de xerrades que hem assistit, llibres, articles i altres documents consultats per la realització de la investigació, ens hem adonat que pràcticament totes les persones que treballen, investiguen o que escriuen sobre el tema de la transsexualitat són persones directament afectades. És a dir, que formen part del col·lectiu LGTB. Motiu pel qual ens sorprèn que tot i haver persones formades amb aquest tema, els que treballen directament en aquest àmbit són persones que pertanyen al col·lectiu.

Això ens provoca dues reflexions principals, en primer lloc, creiem que hi ha una comprensió major i que el punt de vista és més proper que al d'una persona externa al col·lectiu. Això podria comportar una major empatia per part dels professionals envers els individus amb els quals treballen. També, cal apuntar que creiem que aquestes persones treballen en aquest àmbit que els afecten directament, ja que en tenir experiències relacionades amb el tema s'han conscienciat més i han vist la necessitat de treballar i visibilitzar aquest col·lectiu. Moltes vegades, socialment no s'aprecia la importància de treballar amb aquestes temàtiques.

En segon lloc, tot i aquesta major comprensió de la situació, creiem que possiblement manca una falta d'objectivitat per part dels professionals, això pot provocar que no respectin els límits i que estableixin vincles personals quan haurien de ser professionals. Cal remarcar que aquestes reflexions provenen de la nostra perspectiva personal, seria interessant investigar si la nostra hipòtesi és real i veure quines són les motivacions d'aquest fenomen.

A nivell personal, pensem que ha sigut una fortalesa treballar juntes i la metodologia que hem seguit per fer-ho. És a dir, hem treballat conjuntament i consensuant cada aspecte del treball amb l'altra persona, no dividir-nos les tasques i fer-les de manera conjunta ha aportat riquesa al treball i ens ha ajudat en la redacció.

Una de les dificultats més importants amb la qual ens hem trobat, ha sigut la manca de temps per la realització del treball. S'ha de tenir en compte que estàvem fent pràctiques i més endavant teníem classes, és a dir, no ens dedicàvem exclusivament a fer TFG, sinó que també teníem la memòria de pràctiques i treballs de diferents assignatures. Això va provocar que no poguéssim aprofundir de la manera que volíem la nostra investigació.

En relació al que nosaltres hem aportat a l'educació social, creiem que com a punt principal de la nostra recerca és el fet de donar importància al treball amb famílies trans. A més, visibilitzar aquestes realitats resulta quelcom destacable per sensibilitzar socialment i donar-li la importància que mereixen aquests col·lectius perquè siguin reconeguts en la nostra societat i en altres societats, tenint en compte que en molts altres països són perseguits i castigats amb penes de presó i mort les persones que pertanyen al col·lectiu LGTB. A més, pensem que la nostra recerca pot possibilitar a la creació de noves vies de treball, incidint en la necessitat d'acompanyar en els processos d'aquestes famílies des d'una perspectiva professional com a futurs educadors i educadores socials.

Per tant, podríem continuar la nostra investigació comparant el treball que s'està portant a terme des de les diferents entitats en relació a la família específicament, amb famílies de trans adults. També, ens agradaria investigar la mirada professional d'una persona externa al col·lectiu que hi treballi en aquest àmbit.

Referent al que ens ha aportat com educadores socials, destaquem la possibilitat que ens ha donat de conèixer aquesta realitat i la controvèrsia del tema, pel que fa a l'imaginari social de què implica ser una persona trans i quina és la veritable realitat.

També, gràcies a aquesta investigació, ens ha donat la possibilitat d'aprofundir i tenir més formació en temes de gènere i família. Podrem utilitzar aquesta mirada en la nostra futura tasca professional tenint en compte la importància de treballar conjuntament amb tots els membres de la família en qualsevol àmbit. És a dir, remarquem la importància de treballar amb alguna problemàtica o dificultat existent en algun dels membres de la unitat familiar de manera interrelacionada i no individualitzada. Per exemple, en una família en la qual es presenten problemàtiques d'absentisme escolar per part dels fills i/o les filles, creiem necessari no només treballar amb els fills i les filles, sinó també amb els pares i mares i els fills i filles de manera conjunta per intentar solucionar el problema.

Finalment, gràcies a la realització tant de la part pràctica com de la part teòrica ens adonem que hem après i hem desenvolupat les nostres habilitats com a investigadores.

10. Bibliografia i webgrafia

Ajuntament de Barcelona (2013). Guia de Recursos per a persones Trans de la ciutat de Barcelona. Consultat 3 març 2017, des de file:///C:/Users/Elena/Desktop/DESCARGAS/GUIA_RECURSOS_TRANS.pdf

Armán, M. (2014, juny 15). El sexo sentido [Vídeo]. Consultat 26 febrer 2017, des de http://www.rtve.es/alacarta/videos/documentos-tv/documentos-tv-sexo-sentido/2616594/

Asociació de transsexuals, intersexuals i transgéneres de Catalunya (2017). Consultat 6 març 2017, des de https://transexualesatc.wordpress.com/author/transexualesatc/

Associació Chrysallis (2014). Consultat 21 abril 2017, des de http://chrysallis.org.es/

Associació Lambda (2016). Concentración por la visibilidad trans: reivindicando una Associació Tal Com Som (2008). Consultat 8 abril 2017, des de http://www.talcomsom.org/

Coll-Planas, G. i Vidal, M. (2013). Dibuixant el gènere (1a ed.). Valencia: Edicions 96.

Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Transexuales y Bisexuales (2017). Consultat 16 març 2017, des de http://www.felgtb.org/

Fundació Triángulo (2010). Qué es la identidad de género y la transexualidad? Consultat 21 abril 2017, des de http://www.fundaciontriangulo.org/preguntas-frecuentes/identidad-de-genero

Fundación Daniela (2014). Consultat 22 març 2017, des de http://www.fundaciondaniela.org/

HAMMARBERG, T. (2009). Human Rights and Gender Identity, Issue Paper by Thomas Hammaberg, Council of Europe Comissioner for Human Rights. Consultat 2 febrer 2017, des de https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1476365

Joy, F. i Friedman, M. (2011). Buscando el final del arcoíris. Edicions Bellaterra revisado por Raquel (Lucas) Platero. Consultat 3 març 2017, des de http://www.ed-bellaterra.com/uploads/pdfs/BUSCANDO%20EL%20FINAL%20DEL%20ARCOIRIS.pdf

Ley 13/2005, de 1 de julio, por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio. BOE núm. 157 § 11364 (2005).

Ley 3/2007, de 15 de marzo, reguladora de la rectificación registral de la mención relativa al sexo de las personas. BOE núm. 65 § 5585 (2007).

Ley Integral Trans a nivel estatal. Consultat 23 març 2017, des de http://lambdavalencia.org/es/concentracion-por-la-visibilidad-trans-reivindicando-una-ley-integral-trans-a-nivel-estatal/

Ley Orgánica 2/2010, de 3 de marzo, de salud sexual y reproductiva y de la interrupción voluntaria del embarazo. BOE núm. 55 § 3514 (2010).

Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgèneres i interssexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. DOGC núm. 6730 (2014).

Mulió L. (2014, abril 13). Leo – Hablar con la familia. [Vídeo] Consultat 8 abril 2017, des de https://m.youtube.com/watch?v=6Y3GSRy1gwQ&feauture=share

Organización de Estados Americanos (2008, junio 3). AG/RES. 2435 (XXXVIII-O/08) Resolución sobre Derechos Humanos, Orientación Sexual e Identidad de Género. Washington D.C. Consultat 3 febrer 2017, des de https://www.oas.org/dil/esp/AG-RES_2435_XXXVIII-O-08.pdf

Principios de Yogyakarta (2007). Principios de Yogyakarta sobre la Aplicación de la Legislación Internacional de Derechos Humanos en Relación con la Orientación Sexual y la Identidad de Género. Consultat 20 febrer 2017, des de http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_sp.pdf

Psicología y Mente (2017). Psicología educativa y del desarrollo: La Teoría Ecológica de Urie Bronfenbrenner. Consultat 8 abril 2017, des de https://psicologiaymente.net/desarrollo/teoria-ecologica-bronfenbrenner

Radios Libres (2014, octubre 3). El patriarcado. Consultat 6 març 2017, des de https://radioslibres.net/article/capitulo-1-el-patriarcado/

Rubio, J. (2009). Aspectos sociológicos de la transexualidad. Consultat 8 març 2017, des de http://pendientedemigracion.ucm.es/info/nomadas/21/fjrarribas.pdf

Sociologia. La socialització: Familia: Funciones de la familia. Consultat 3 març 2017, des de http://www.xtec.cat/~mcodina3/familia/4funcio.htm

TV3 a la Carta (2016, març 7). Ser transexual, com es viu? [Vídeo]. Consultat 6 març 2017, des de http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/la-gent-normal/ser-transsexual-com-es-

viu/video/5587788/

11. Annexes

1. Principis de Yogyakarta

- PRINCIPI 1: El dret en gaudir dels drets humans universals.
- PRINCIPI 2: Els drets a la igualtat i a la no discriminació.
- PRINCIPI 3: El dret al reconeixement de la personalitat jurídica.
- PRINCIPI 4: El dret a la vida.
- PRINCIPI 5: El dret a la seguretat personal.
- PRINCIPI 6: El dret a la privacitat.
- PRINCIPI 7: El dret de tota persona a no ser detinguda arbitràriament.
- PRINCIPI 8: El dret a un judici just.
- PRINCIPI 9: El dret de tota persona privada de la seva llibertat a ser tractada humanament.
- PRINCIPI 10: El dret de tota persona a no ser sotmesa a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants.
- PRINCIPI 11: El dret a la protecció contra totes les formes d'explotació, venda i tracta de persones.
- PRINCIPI 12: El dret al treball.
- PRINCIPI 13: El dret a la seguretat social i altres mesures de protecció social.
- PRINCIPI 14: El dret a un nivell de vida adequat.
- PRINCIPI 15: El dret a un habitatge adequat.
- PRINCIPI 16: El dret a l'educació.
- PRINCIPI 17: El dret a gaudir del més alt nivell possible de salut.
- PRINCIPI 18: Protecció contra abusos mèdics.
- PRINCIPI 19: El dret a la llibertat d'opinió i d'expressió.
- PRINCIPI 20: El dret a la llibertat de reunió i d'associació pacífica.
- PRINCIPI 21: El dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió.
- PRINCIPI 22: El dret a la llibertat de moviment.
- PRINCIPI 23: El dret a procurar asil.
- PRINCIPI 24: El dret a formar una família.
- PRINCIPI 25: El dret a participar en la vida pública.
- PRINCIPI 26: El dret a participar en la vida cultural.
- PRINCIPI 27: El dret a promoure els drets humans.
- PRINCIPI 28: El dret a recursos i rescabalaments efectius.

- PRINCIPI 29: Responsabilitat.

2. Categories

Processos personals

- Canvis personals en la persona trans: Experiències i canvis que s'han viscut en relació a les emocions, les vivències i/o els aprenentatges adquirits.
- Canvis socials en la persona trans: Experiències i canvis que ha viscut la persona en relació a les seves interaccions socials fora de la família, com per exemple amb els amics, en l'àmbit laboral, i/o en l'àmbit acadèmic.
- Primeres experiències en el trànsit: Primeres reaccions de la persona, aspectes que li creaven confusions i com es va adonar que era una persona trans.
- Primer reconeixement verbal: Amb qui i com es va produir.

Processos familiars

- Comunicació amb la família: com ho va explicar i quines percepcions o impressions van tenir els membres de la família segons la persona trans.
- Acompanyament familiar en el procés: tipus d'acompanyament i persones les quals van acompanyar a la persona trans.
- Canvis produïts a la família: A partir del trànsit quins comportaments es modifiquen, canvien o es desenvolupen per part dels membres de la família (relació, tracte rebut).
- Reacció dels membres de la família: Quines van ser les primeres reaccions quan la persona trans va reconèixer davant els membres de la unitat familiar la seva identitat de gènere (pensaments, emocions, intuïcions prèvies).
- Procés de trànsit des de la perspectiva familiar: Vivències, experiències i pensaments dels membres de la família en relació a: l'orientació sexual de la persona trans i el procés de trànsit (identitat de gènere i/o de sexe).
- Percepcions dels familiars del procés viscut per la persona trans.

Situació actual

- Posició actual a la família de la persona trans: quina posició ocupa la persona trans dins la família en l'actualitat, després del trànsit, o quins possibles canvis de rol s'han produït.
- Repercussions socials: Possibles repercussions o conseqüències socials a la vida de la persona trans una vegada fet el trànsit.

Relació amb entitats

- Relacions amb entitats.

3. Preguntes de les entrevistes

Persona Trans

- Quants anys tens?
- Quan et vas adonar que el teu sexe no corresponia amb el teu gènere?
- Abans de saber que eres una persona “trans”, et vas plantejar la teva orientació sexual? Per què? Quines van ser les teves conclusions?
- Pel que fa a les teves aficions o als teus estudis, van canviar?
- Amb qui vas parlar primer sobre el que et passava?
- Com ho vas explicar a la teva família?
- Quina reacció van tenir en un primer moment? I ara?
- Et vas sentir acompanyat en el teu procés per la teva família?
- Qui et va donar més suport, o tu senties més a prop, en el procés?
- Han canviat la manera de comportar-se amb tu? I la manera de parlar-te?
- Consideres que ara tens un lloc diferent a la família?

Mare

- Què vas pensar o sentir quan el teu fill/a et va parlar sobre la seva identitat de gènere, en un primer moment?
- Intuïes alguna cosa?
- Quan t’ho va dir vas pensar que potser es tractés de la seva orientació sexual?
- Què en penses ara?
- Com has viscut el procés?
- Tractes al teu fill/a de manera diferent? Per què?
- Quina relació tenies abans amb el teu fill/a? I ara?
- Com creus que l’ha afectat el fet de sentir-se d’un sexe i/o gènere que no li correspon amb el seu físic? I al nucli familiar?

Pare

- Què vas pensar o sentir quan el teu fill/a et va parlar sobre la seva identitat de gènere, en un primer moment?
- Intuïes alguna cosa?
- Quan t’ho va dir vas pensar que potser es tractés de la seva orientació sexual?
- Què en penses ara?
- Com has viscut el procés?

- Tractes al teu fill/a de manera diferent? Per què?
- Quina relació tenies abans amb el teu fill/a? I ara?

Quines coses han canviat a nivell familiar? Per què?

Germà

- Què vas pensar o sentir quan el teu germà/na et va parlar sobre la seva identitat de gènere, en un primer moment?
- Intuïes alguna cosa?
- Quan t'ho va dir vas pensar que potser es tractés de la seva orientació sexual?
- Què en penses ara?
- Com has viscut el procés?
- Tractes al teu germà/na de manera diferent? Per què?
- Quina relació tenies abans amb el teu germà/na? I ara?
- Quines coses han canviat a nivell familiar? Per què?
- Com creus que li ha afectat el fet de sentir-se d'un sexe i/o gènere que no li correspón amb el seu físic?

4. Entrevistes: Transcripcions i Respostes via Correu

Entrevista 1: Àlex

E: Quants anys tens?

A: 22 anys.

E: Quan et vas adonar que el teu sexe no corresponia amb el teu gènere?

A: "Ui..." des que tinc ús de consciència. Des de ben petit veia que em sentia més còmode amb roba de noi, que anava més amb els nois... També em sentia més a gust quan em tractaven amb masculí, quan em confonien per un nen em sentia més bé. No hi ha un moment exacte que te n'adones però des de ben petit ja anava veient coses. M'havia fet dir de moltes maneres.

E: Abans de saber que eres una persona "trans", et vas plantejar la teva orientació sexual? Per què? Quines van ser les teves conclusions?

A: "Bueno..." a mi m'agradaven les noies. Tampoc és plantejar-m'ho, m'agraden les noies i de fet els nois també. Sóc bisexual però tampoc és una cosa que jo li doni molta importància, penso que simplement t'enamores de la persona i ja està, llavors és igual si ets un noi trans, una noia trans o el que siguis. Simplement t'enamores de la persona i ja està. Penso que l'orientació sexual no té res a veure en què siguis trans, hi ha nois trans que els hi agraden els nois. No és que abans m'hagués plantejat la meva orientació sexual, simplement un dia vaig conèixer una noia, em vaig enamorar i no li vaig donar voltes, simplement em va agradar i ja està.

E: Pel que fa a les teves aficions o als teus estudis, van canviar?

A: No, no. Quan tenia 7 anys volia ser futbolista, però no. Crec que no he canviat mai en aquest aspecte.

E: Amb qui vas parlar primer sobre el que et passava?

A: Amb el Xavi Marruendo, un noi trans. Llavors jo tenia 21 anys, i el vaig conèixer per un grup del Facebook on estava la meva exparella. És un grup que hi ha moltíssima gent i un dia estava amb la meva xicota a casa meva i es va posar a mirar un vídeo d'aquest noi que explicava una cosa que li havia passat. Recordo que me la vaig quedar mirant i li vaig dir: "és un noi o una noia?" Perquè devia fer un mes que m'estava hormonant com a molt. Ella em va dir que era un noi, i vaig pensar que la cara de noi sí que la tenia però tenia la veu molt aguda, però el tema es va quedar a l'aire. Al cap d'un temps la meva parella em va dir que era un noi trans, i li vaig

començar a donar voltes al tema i vaig pensar que podia aprofitar per parlar amb ell. Li vaig enviar un missatge per l'Instagram i li vaig dir que m'agradaria parlar amb ell i li vaig donar el meu número de telèfon. Em va obrir pel WhatsApp i li vaig dir que em sentia com ell. Ell em va explicar la seva història, el seu procés.

El fet d'explicar-li a ell va venir perquè sabia que era una persona que no em jutjaria, perquè a vegades quan li dius a algú, tot i que jo ara sóc una persona que si em jutges més igual, però al principi tens por al rebuig. Ja sabia que no em jutjaria ell, és una d'aquelles persones que el veus i saps que t'ajudarà. Llavors em va posar en un grup del Whats App que hi ha nois trans de tot Espanya, aquest grup el va crear un noi i el gestionem nosaltres mateixos. Suposo que aquest noi va començar a conèixer nois trans i vulguis o no al principi tots tenim els mateixos dubtes i quan no estàs tant al principi també, vull dir, van sorgint coses.

També el que costa molt és que algú t'entengui. Hi ha molta gent que et diu jo t'entenc "eh", però que llavors li dius alguna cosa i no quadra. Com per exemple quan jo dic que tinc disfòria de pit, i llavors hi ha gent que et diu que t'has d'acceptar. I clar, jo no ho vull, no és com dir que em veig uns quilos de més o no m'agrada el meu nas i em vull fer una rinoplàstia per estètica perquè no m'agrada el meu nas. És que per mi els pits són una cosa relacionada amb la noia, en ser una noia, i jo no ho vull això, no m'hi sento una noia. Quan vaig a la platja i veig que la gent em mira "raro" és que s'estan plantejant que ets, si ets hermafrodita o que. I et diuen "jo t'entenc" i realment no m'estan entenent, tu no saps que és mirar-te al mirall veure't cos de noia i sentir-te un noi, ja ho sé que és el que tinc, però em fa molt fàstic. Li expliques això a una persona que és externa a aquest món i li costa molt d'entendre-ho, hi ha gent que ho entén més, hi ha gent que ho entén menys.

E: Tu et consideraves una noia lesbiana abans?

A: Bisexual. Deu fer cosa d'un mes o així em vaig enrotllar amb un noi.

E: Com ho vas explicar a la teva família?

A: La meva mare va morir fa 9 anys i per tant només som el meu pare i el meu germà de 25 anys. Primer li vaig explicar al meu pare. El vaig agafar un dia, era principis d'estiu de l'any passat, i li vaig explicar el que em passava, que no em sento bé amb el meu cos, em sento un noi. Aquella situació va ser molt rara, perquè jo estava plorant moltíssim, ell em va abraçar, em va dir que volia fer i li vaig dir que volia anar al metge per mirar-m'ho i de cop em va deixar i va marxar. La conversa es va acabar aquí,

conversa de 2 o 3 minuts, no va ser més. Com que va anar a la cuina, vaig pensar que potser tenia alguna olla al foc i no, va quedar aquí la cosa.

Va passar un mes, vaig deixar passar els dies, tot seguia normal, com si no li hagués dit res. L'endemà sí que semblava com si em volgués dir alguna cosa, perquè feia el gest, però no. Van passar els dies i com que veia que no em deia res, i com que sé que la gent del teu voltant ha de fer el seu trànsit vaig pensar que ja em diria alguna cosa, però no em deia res. Un dia vaig agafar i li vaig dir que aniria al metge i em va dir que "vale", no em va dir res més. El metge em va demanar unes anàlisis de sang i quan vaig anar a fer l'anàlisi em va demanar el perquè me'ls havia fet. Llavors el meu pare té uns amics, un matrimoni que són metges els dos, i em va dir que parlés amb ells que potser em podrien ajudar i vaig pensar que ja ho havia començat a acceptar.

Al meu germà li vaig dir una setmana abans d'anar a Trànsit, al desembre.

E: Què és Trànsit?

A: És una associació de Barcelona que només traca el tema trans.

Vaig enviar un correu a Trànsit perquè vaig tenir un problema amb les hormones, perquè vaig anar al metge del poble i ells no sabien què fer amb mi. Em va fer l'informe per anar al psicòleg i me'l va fer malament, em va dir que el meu problema era la meva orientació sexual, no la identitat. Vaig anar al psicòleg i ell tampoc sabia que havia de fer amb mi. Llavors em vaig desesperar, però em van parlar d'aquesta associació i vaig decidir anar-hi, perquè el psicòleg tampoc sabia que havia de fer amb mi, i com que allà a Trànsit només toquen aquest tema ja saben si una persona realment és trans o està confós.

Una setmana abans d'anar a trànsit, vaig agafar el meu germà que estàvem anant al cine, i li vaig dir: "Albert, que em sento un noi, em faré un canvi de sexe" i es va posar a riure. Em vaig girar seriosament i va parar en sec de riure i em va dir: "no és broma no?". I em va dir: "ah bueno vale" si tu has de ser més feliç". És un "passota", em va dir: "com t'hauré de dir a partir d'ara?" i ja està.

Llavors amb el meu pare bé, em va acompanyar a Trànsit i tot, i a la doctora d'allà li va dir que quan li havia explicat no l'havia sorprès, perquè no l'he vist amb un vestit en la vida.

E: Com és que no volen fer entrevistes, però el teu pare i el teu germà?

A: El meu pare és com que tinc la sensació que ho accepta molt dins de casa, però que cap a fora no. Quan anem a algun lloc i fa referència a mi ho fa amb femení, em presenta com la seva filla. I quan li dic que ho vull explicar, per exemple als seus amics, em va dir que els hi expliqués jo, em va dir: "jo als meus amics no els hi he dit res, si vols els hi dius tu". Clar, són els seus amics, la relació la té ell d'amistat, jo als meus ja els hi he explicat. Són els seus amics, per tant, els hi ha de dir ell. O a vegades quan la gent del poble em diu que m'ha canviat la veu li explico al meu pare i em diu que la gent no n'ha de fer res. Jo crec que el fet de dir-ho a fora li costa molt, a dins de casa cap problema "eh", em tracta amb masculí, sóc l'Àlex i tot, però un cop a fora fa un canvi de xip.

E: Quina reacció van tenir en un primer moment? I ara?

A: La relació amb el meu pare sempre ha estat una mica distant, una relació d'alts i baixos. Vam estar dos anys sense parlar-nos. Quan es va morir la meva mare la situació a casa meva va canviar molt. Al meu pare li va costar molt i encara li costa, assimilar que no hi és. Passes de ser 4 a ser 3, a tenir un ritme de vida diferent, canvien moltes coses. El meu pare estava molt nerviós, a casa hi havia crits constantment, d'una cosa petita en feia una enorme, estàvem descontrolats, però clar tenia dos fills adolescents. Llavors va arribar un punt que vaig dir prou i vaig marxar de casa, no tenia perquè aguantar crits i segons quins comentaris. Ara torno a viure amb ell, sí que la relació és diferent però penso que és per què ell també ha fet un canvi de xip en què no té per què cridar ni dir segons quines coses, però pel fet del tema trans no ha canviat la relació.

I del meu germà, no se'n pot dir gran cosa, perquè és com un moble. Li vaig dir: "Albert vols fer una entrevista?" i em va dir: "no sé, és igual". Li dius alguna cosa i tampoc et fa cas.

E: Et vas sentir acompanyat en el teu procés per la teva família?

A: En un primer moment no, ho vaig passar molt malament. Pensava que no ho acceptava el meu pare, quan va agafar i va marxar cap a la cuina vaig pensar que l'havia cagat. Però jo tenia molt clar que ho havia de fer, no em sentia bé i ja sóc major d'edat per tant... Si ell no em vol ajudar doncs ja m'espavilaré i si no em vol a casa ja em buscaré la vida.

I amb el meu germà, és que li dius alguna cosa i et diu: "ah vale". Per exemple jo ho vaig deixar amb la meva parella que portava 3 anys i li vaig explicar i em va dir: "vale".

Una resposta com “estàs bé?” aquesta pregunta no hi va ser. És una persona que és ell, i està com tancat amb ell, molt antisocial, li costa molt relacionar-se amb la gent. Li demanes alguna cosa i et fa “bueno”. A vegades dius “bueno” m’agradaria tenir una mica de germà.

E: Qui et va donar més suport, o tu senties més a prop, en el procés?

A: La Paula, potser en aquell moment. La Paula és la meva exparella. Quan vaig començar amb el procés de trànsit ja ho havíem deixat. Jo al principi d'estar amb ella era la Maria, llavors un dia li vaig dir que quan ens havíem de veure per parlar. Abans de veure'ns ja li vaig anar deixant "puetes" de tant en tant em referia a mi amb masculí, coses així. I un dia de cop em va dir que si el que li havia de dir és que volia fer el canvi. Tothom del meu voltant ho intuïa. Tu Anna per exemple quan t'ho vaig dir em vas dir "ja era hora". Ningú del meu voltant em va demanar si tenia dubtes, perquè era evident. A casa la Paula també ho va dir que volia fer el canvi i a casa seva tampoc van tenir cap problema, però ara ja no estem junts.

E: Han canviat la manera de comportar-se amb tu? I la manera de parlar-te?

A: No. A vegades s’equivoquen i es dirigeixen a mi amb femení, però a part d’això res.

E: Consideres que ara tens un lloc diferent a la família?

A: No. Jo penso que, així com hi ha nois trans que abans anaven amb vestits, cabell llarg... i de cop han fet el canvi de tallar-se el cabell, roba de noi... tot de cop. Jo com que sempre he set així, no ha canviat la meva relació amb pràcticament ningú. Penso que tampoc he canviat jo com a persona. “Bueno” et sents més segur de tu mateix perquè et comences a sentir més tu. Jo per exemple em sento més segur ara que quan fa 7 mesos quan encara no havia començat la universitat, jo em “partia el cul” perquè la gent no sabia com referir-se a mi.

E: Què estudies?

A: Educació infantil. Clar tu arribes a la classe, i tens cara de noi, la veu m’ha anat canviant...

E: Quan et queda d’hormones?

A: És tota la vida. Avui fa 4 mesos que m'estic hormonant. Doncs això que et deia, a la universitat veies que et miraven, però no em preguntaven. Fins que jo un dia, estàvem a un bar amb els que més em faig i els hi vaig dir que era un noi trans. I una noia em

va dir: "uf aquesta nit ja dormiré tranquil·la". Clar jo sóc molt obert, però no ho dius directament, sinó que el que vaig fer és la primera setmana anar veient amb qui et fas més i llavors sí que fas el pas. Però s'ho van prendre bé, vull dir, la relació no ha canviat en absolut. El que sí que em feien són preguntes de temes sexuals i també sobre els pits... clar ara perquè porto el binder, però abans no el portava. Ara sembla que estigui "caches", que ja ho estic "eh".

La reacció de la classe bastant bé, fins i tot els professors em van acceptar molt bé, i en els papers que no són formals com exàmens, treballs o fins i tot pel correu jo firmo com a Àlex. Clar, tot el que són temes legals, sigui de la universitat o no he de firmar com a Maria, però tot l'altre firmo com a Àlex. És que clar, justament el que estic fent jo a la universitat de Lleida són gestions creatives, que el que es pretén és canviar el model de l'educació en general, amb temes com que els infants han d'aprendre per si mateixos, no donar tant valor a la memorització, més llibertat... Llavors clar, també són gent de ment bastant oberta, per exemple amb la professora que porta el projecte quan li vaig dir que era trans em va dir: "està molt bé que hi hagi professors així, a més ets obert, no et fa vergonya explicar-ho..." hi ha nois que ho amaguen.

Perquè vaig anar al registre civil fa 2 mesos per fer el canvi de nom, no com a noi, sinó que vaig fer una mica de "truquilló", vaig demanar un canvi de nom de Maria a Àlex, perquè Àlex es considera un nom masculí però també femení. Però m'han dit que s'ho estan estudiant perquè porta confusió, tenen dubtes. Perquè clar, has d'estar dos anys hormonan-te per poder-te fer el canvi de nom.

E: I per tenir fills propis com s'ha de fer?

A: Hi ha dues opcions, en treuen òvuls abans de començar amb les hormones, els congeles i li posen a la teva parella, o també et pots quedar tu embarassat, pares amb el tractament d'hormones 1 any abans. Tot i que a mi m'agradaria adoptar, penso que li dónes una oportunitat a un nen que ho necessita.

E: Coneixes la Fundació Daniela?

A: N'he sentit a parlar. Sé que d'aquest grup que tenim al WhatsApp de nois trans hi ha gent que hi ha estat, però no me l'he mirat mai, sé que està allà, sé que existeix però res més.

<u>Entrevista 2: Pablo</u>

A: Quants anys tens?

P: 23.

A: Quan et vas adonar que el teu sexe no corresponia amb el teu gènere?

P: Quan tenia 11-12 anys. Em donava conte que jo no feia el mateix que les altres nenes; sempre anava amb els nois, sempre jugava amb nois, em tractava a mi en masculí. Tot i que davant dels meus pares no ho feia, però amb els amics si, ells se n'adonaven i quan els hi vaig dir em van dir: Por fi!

A: Quan vas expressar que eres una persona transsexual?

P: Primer vaig parlar amb un amic i li vaig dir tot el que pensava, em va recolzar perquè ell també és transsexual i per això vaig tenir més confiança amb ell. Em va posar en contacte amb la doctora que ell tenia, i ella em va dir que primer havia de parlar amb els pares.

A: Com ho vas explicar a la teva família? Quina reacció van tenir en un primer moment? I ara?

P:Primer vaig parlar amb el meu pare, s'ho va prendre bé, em va dir que m'aboiava.

Després amb la meva mare i… no, gens. Ella em va dir boig i va estar 20 minuts sense parlar-me i jo no sabia que fer i finalment vaig marxar a l'habitació, em vaig tancar i vaig començar a plorar. Però després d'estar plorant ella al sofà i tot, va venir, va picar a l'habitació, em va fer una abraçada, em va dir que m'estimava molt i que em recolzava. Tot i això, li va costar bastant, i encara li costa. Ella amb la gent de l'hospital, allà a on treballa, no ho parla, diu que no té per què parlar de la seva vida. La meva mare de fet no parla, no és d'explicar les seves coses, del seu divorci tampoc va parlar i ja fa 3 anys. El meu pare estava amb una altra i jo me'n vaig adonar als 14 anys.

En canvi el meu germà sí que s'ho va prendre bé, ell té 29 anys, però clar em va fer cosa explicar-li perquè el meu germà fa por, és molt gran. Em va dir que perquè no li havia explicat abans i que podia comptar amb ell.

A: Abans de saber que eres una persona "transsexual", et vas plantejar la teva orientació sexual? Per què? Quines van ser les teves conclusions?

P: No, jo ja sabia que m'agradaven les noies i el tema transsexual no m'ho vaig plantejar fins que no vaig conèixer aquesta persona transsexual i em vaig adonar que allò era el que volia. Perquè jo no em sentia identificat amb el meu cos ni amb el meu

nom, el cos només és l'embolcall.

A: Pel que fa a les teves aficions o als teus estudis, van canviar?

P: No, i a més van millorar les notes. Perquè per fi ets tu, per fi et sents com tu vols, ets lliure de dir: mira em dic així. La meva classe al principi tenien dubtes de si era un noi o una noia, perquè va ser quan vaig començar amb les hormones, tot i que només tenia el cabell tallat i ja està. Em van demanar com em deia i els hi vaig dir Pablo, però m'estic fent el canvi de sexe, jo ho vaig dir, a mi m'era igual i s'ho van prendre amb naturalitat.

Després va venir el tema del canvi de vestuari, al principi anava al lavabo de nois, sense entrar al vestuari, després vaig parlar amb el director i em va dir que no hi havia cap problema en què anés al vestuari de nois. També els hi vaig demanar de canviar el nom de les llistes i tampoc hi van posar cap problema.

A: On vas estudiar?

çP: Primer vaig fer cuina, a l'Escola d'Hostaleria de Barcelona i despès vaig passar a pastisseria.

A: Amb qui vas parlar primer sobre el que et passava?

P: Amb l'Àlex, és un amic que és com un germà, el vaig conèixer fa 2 anys en un concert. Va ser el primer que li vaig explicar tot, com que és transsexual em va resultar més fàcil. Em va costar molt dir-ho, però al final va sortir.

A: Pot ser que aquesta persona t'influís tant que vas voler fer el mateix que ell?

P: No, ell va ser l'impuls per poder explicar-ho, per poder obrir-me i expressar el que em passava. A més, sabia com era la meva mare i tal com va reaccionar i em feia por, per això va ser l'última persona que li vaig dir, perquè sabia o m'imaginava la seva reacció. Li costa molt entendre que m'agradin les persones del mateix sexe i que jo no em sentí identificat amb el meu.

A: Abans de començar a fer el canvi com et vesties?

P: De noi, i el cabell el portava per sobre les espatlles, tot i que una vegada em vaig tallar una mica el cabell de darrere amb màquina i em va encantar, el tacte i tot, em sentia identificat amb el cabell curt.

A: Les teves relacions sentimentals sempre han estat amb noies?

P: Sí, "bueno", menys una, que va ser amb un noi, però va ser per comprovar si realment m'agradaven les noies o hi havia alguna possibilitat que no. Però després ja vaig tenir clar que m'agradaven les noies.

A: Et vas sentir acompanyat en el teu procés per la teva família?

P: Sí, no m'ho esperava, però sí, molt.

A: Qui et va donar més suport, o tu senties més a prop, en el procés?

P: Em vaig sentir més acompanyat pel meu pare, perquè ho va acceptar millor. Ell es preocupa de com m'havien anat els anàlisis, de si m'havia posat la crema, quan em sortien els pèls de la barba li feia il·lusió. Va ser estrany perquè a les dues setmanes ja tenia bastanta barba. La dona del meu pare també ho va acceptar, de fet em va enviar un missatge després d'haver-li explicat al meu pare i em va dir que era molt valent i que estava molt orgullosa de mi.

També em vaig sentir molt acompanyat per l'Àlex sobretot, el meu amic transsexual, però per tots els meus amics en general.

A: Quan et va marxar la regla?

P: Hi ha gent que li tarda molt, però a mi el primer mes, mes i mig ja no la tenia. Hi ha gent que encara la té després de 8 mesos. De fet el canvi el vaig notar de seguida.

A: Han canviat la manera de comportar-se amb tu? I la manera de parlar-te?

P: No, "bueno" l'únic canviar del femení al masculí i ja està.

A: Com et deies abans? Com vas decidir el nom?

P: Abans em deia Marta, el nom el vaig escollir amb una amiga. Vaig fer una llista dels que m'agradaven i al principi vaig pensar Aitor, però al final no perquè hi ha moltes burles amb aquest nom. Llavors vam dir doncs Pablo. També perquè la meva mare volia un nom més castellà. Pablo m'agrada i m'hi sento identificat.

A: Et va costar dir-te un nom masculí?

P: No, la veritat és que no. Tot i que al principi sempre que sentia Pablo em girava i molts cops no era per mi.

A: Va canviar la manera en què et parlaven els altres?

P: La veritat és que no, no han canviat gens. Ells no van canviar, el que vaig canviar

vaig ser jo. La meva manera de comportar-me a casa i fora de casa era igual.

A: Consideres que ara tens un lloc diferent a la família?

P: No, ara només em volen per fer pastissos! Jajaja! El que més els hi costa és canviar del femení al masculí i sobretot al meu cusi, però clar, té 12 anys. A part de la reacció de la meva mare, no em vaig trobar cap altre més entrebanc, la família de la meva mare estaven encantats, perquè em veien molt feliç, molt content. I la família del meu pare quasi no la conec, perquè no tenen bona relació, només els interessa els diners. No tinc avis, tots s'han mort, menys el pare del meu pare que no sé on és perquè el va abandonar.

A: Mantens alguna relació amb alguna entitat?

P: Prefereixo anar per lliure. I pel que fa al dia de l'orgull transsexual no hi estic molt d'acord, crec que tampoc s'ha d'anar proclamant i a més hi ha gent que va disfressada no vestida. Demanen respecte, però tampoc es fan respectar, si et vols disfressar tens el carnaval. Sap que sóc transsexual qui ho ha de saber, i a més jo tinc el meu canal a Youtube per qui necessiti consells o ajuda.

A: Pel tema de canviar-te el nom al DNI com ho portes?

P: Encara no ho he demanat perquè vull estar segur que em diguin que ho puc fer. Depèn del jutge et diuen que si o que no, amb els papers que tu fas arribar al jutge ell decideix.

A: Pel que fa a les hormones que t'injectes et va afectar o t'afecta al caràcter?

P: Quan et comences a hormonar estàs una mica ambivalent amb l'estat d'ànim, perquè canvies molt de caràcter. Passes d'estar content al minut següent a estar cabrejat per qualsevol cosa. Amb les hormones és cert que et tornes més "passota", però depèn molt del caràcter que tenies abans. És difícil d'explicar, alguna cosa que abans t'afectava molt al dia següent ja estàs bé, però a vegades per culpa d'això la gent propera es pensa que ja no t'importa. El tema d'hormonar-te dura tota la vida, ara em punxo cada 15 dies (només porto dues vegades), no sé si més endavant s'amplia el temps entre punxades. Cada 9 mesos es fa un anàlisi per veure si s'ha de pujar o baixar de dosi.

A: Vols operar-te?

P: De moment només la mastectomia, lo altre fins que no avanci més la cosa no. Hi ha

dos tipus d'operacions per construir el penis una que la tens molt petita i per tant no pots fer el coit, però tens sensibilitat; i l'altre que és més gran però perds la sensibilitat, no tens plaer i és molt car. Tot i això el desig sexual el segueixes tenint igual o inclús més.

Amb el tema de les vasectomies sí que s'ha avançat molt, també perquè crec que hi ha més noies transsexuals. Jo esperaré, no hi ha pressa, a més tampoc em sento en desacord.

A: Coneixes o tens relació amb la Fundació Daniela?

P: Sí, però prefereixo anar per lliure. De fet no m'agraden les entitats que treballen per això. Tot i això n'hi ha una que ara no recordo el nom que sí que hi tinc contacte.

A: A tu et sembla normal que et diagnostiquin disfòria de gènere?

P: No, tampoc em sembla normal que hagis d'esperar dos anys per canviar-te el DNI o que necessitis l'informe del psicòleg per dir que pots i que estàs segur per tirar endavant lo del DNI.

<u>Entrevista 3: Logan</u>

E: Quants anys tens?

L: 20 anys.

E: Quan et vas donar compte del que et passava?

L: Em vaig donar compte quan tenia 18 anys.

E: I com va ser?

L: Jo tota la meva vida havia sentit que no em sentia a gust amb mi mateix i buscant per internet, i com hi ha tan poca informació d'aquest tema des de ben petits, doncs no li trobava sentit mai a tot açò, i buscant per internet vaig comprendre que em passava, i que era el que m'ajudaria a ser feliç.

E: Abans de saber que eres una persona Trans, et vas plantejar la teva orientació sexual?

L: Si.

E: Per què?

L: Per això que t'he dit, que sents que les coses no estan bé, aleshores quan vas creixent i descobrint les coses, et planteges si seràs una cosa o altra. I jo sempre he pensat que era una dona lesbiana. Més endavant ja em vaig adonar que si a mi m'agradava una persona, em seria igual el seu sexe, i ho vaig deixar una mica en segon lloc, i més endavant vaig descobrir que era això el que em passava.

E: Les teves aficions o estudis han canviat, ara que has descobert tot això o segueixen sent els mateixos?

L: No, segueixen iguals, les meves aficions o aspiracions no tenen res a veure amb la transsexualitat, potser ha canviat la forma... però no, realment només ha canviat el meu aspecte, tot segueix estant igual.

E: En qui vas parlar en primer moment sobretot el que t'estava ocorrent?

L: Amb la meva mare, jo li ho vaig insinuar i ella ho va acabar descobrint per ella mateixa, tampoc em va fer falta parlar-ho obertament amb ella. Li vaig dir que em passava alguna cosa i ella s'ho va olorar i després ja no va fer falta més.

E: Com li ho vas explicar a la teva família?

L: La meva mare va ser la que es va fer càrrec de dir-ho a la família, primer al meu pare i al meu germà i més endavant als altres.

E: I com varen reaccionar?

L: En primer moment es varen quedar com parats perquè no és que els sembla malament, però mai han tingut informació al respecte i no saben com actuar, i la ignorància és el que fa que no sàpiguen reaccionar i tinguin por, perquè no saben el que passarà d'aquell instant endavant. I després la meva mare es va posar a buscar més informació i vam trobar una fundació, que es dedica a ajudar a gent del col·lectiu transsexual.

E: Quina fundació?

L: Fundació Daniela, que t'ajuden a orientar-te, als pares i als menors també, si ja saps que et passa, i no saps com actuar doncs ells t'orienten, i això és el que fan, i en aquell moment la meva mare va saber que fer

E: Et vas sentir acompanyat en el procés per la teva família?

L: Sí... pels que més.

E: qui va ser la persona que més et va recolzar?

L: La meva mare, al principi ella deia: anem a veure tot això com va i tal, però ara està molt ben informada, inclòs podria dir que està més informada que jo mateix jajajaj.

E: Han canviat la seva forma de comportar-se amb tu?

L: No... alguna vegada he sentit algunes coses que et poden fer sentir mal.

E: Com per exemple?

L: Doncs, si n'hi ha que explicar alguna cosa de fa temps, intenten no... si, si tenen que ensenyar fotos o alguna cosa doncs intenten no ensenyar les meves fotos, són coses...

E: I això et fa sentir bé?

L: Home, doncs abans em feia sentir pitjor, quant estava començant tot el procés, ara ja ho accepto més perquè això ha format part de la meva vida també, i a poc a poc, quant va passant el temps i em trobo millor amb mi mateix, m'és més igual, encara que tots tenim els nostres dies i a vegades sí que em molesta.

E: Però et sap greu veure les teves fotos de quan eres nena?

L: Si, a vegades, no sé és com que et recorda el que eres abans i a com et senties abans de començar el procés de canvi i això de vegades produeix un malestar.

E: I la forma en que et parlen ha canviat?

L: No, segueixen parlant-me igual, però clar els pronoms i tot això si han canviat i el nom, i al principi s'equivocaven i em demanaven perdó.

E: Si, s'equivocaven al principi?

L: Si, si tothom s'equivocava, inclòs ara també hi ha vegades que s'equivoquen, però ara ho sé gestionar millor, també.

E: Es que clar, jo em referia també a les persones majors de la família, que a l'hora de parlar amb un nen o amb una nena sempre parlen diferent, a això em referia.

L: Clar, doncs no eeh? Per exemple la meva àvia, jo em pensava que ho duria molt malament i no és així, perquè ella és molt creient i religiosa, doncs jo pensava que ho portaria fatal. Però no, jo crec que va ser la persona que millor s'ho va agafar.

E: Que et va dir la teva àvia quan ho va saber?

L: A mi no em va dir res, jo penso que abans va parlar amb la meva mare, perquè en el moment en que ella va venir a casa a veurem, ja ho sabia, i res, em va dir que jo cap endavant, que no passava res que ella em recolzaria, i amb la manera de tractar-me doncs si, ella sempre em feia la típica pregunta en les reunions familiars de tens nuvi? I ara ja no.

E: Consideres que ets a un altre lloc a la família?

L: Si, però no en una forma negativa, jo crec que ha millorat inclòs. Abans jo també passava molt de la família, perquè com no em sentia còmode amb mi mateix, doncs no anava a aniversaris i coses així de la família, i ara molts dies vaig a visitar a la meva tieta o a la meva àvia, i em sento més còmode que abans, aleshores tot millora, fins i tot el tracte i el lloc que ocupo ara en la família és millor que el d'abans.

E: I perquè abans no et relacionaves tant amb la família?

L: No ho sé, no em sentia còmode, pensava en anar i no m'agradava, perquè sempre feien les mateixes preguntes... de si tens nuvi o qualsevol cosa així i també et preguntaven de com et va la vida, i en aquell moment no saber que contestar. Perquè també, si abans tenia problemes, estava molt tancat amb mi mateix, i si podia evitar la relació l'evitava sense dubte.

E: I amb els amics que tal?

L: Bé, jo és que amics aquí al poble no en tinc molts, són més bé coneguts o antics companys de classe, que veus pel carrer i no et saluden o sí. I com el poble és petit i això va ser el tema principal per xafardejar durant un temps. N'hi havia gent que m'enviava missatges al facebook, han sigut més bé dos o tres amics que m'han obert per facebook, i m'han dit que se n'alegren de que tot, i que la meva vida hagi canviat per a millor, i que s'alegraven que hagués portat endavant el procés.

E: I a l'hora de fer-te les operacions, les hormones i tot això, tu m'has dit abans que per qui més t'has sentit acompanyat és per la teva mare, en tot aquest procés mèdic també t'acompanyava ella?

L: Si, ella, la meva mare, venia amb mi a totes les citacions, en realitat no feia falta, perquè jo ja era major d'edat però jo ho preferia, perquè jo anava molt perdut amb el tema i era més cohibit a l'hora de preguntar els dubtes que tenia i ella m'ajudava molt

en tot.

E: A quin hospital vas anar?

L: Que vols dir per a començar el tractament hormonal?

E: Si, bueno i després per a l'operació.

L: L'operació entrava per la seguretat social però hi havia una llista d'espera de quatre anys i en principi anàvem per aquest camí, perquè el tema econòmic per privat era molt elevat, però al final amb l'ajuda de la meva àvia, ho vaig poder fer per privat.

E: I el procés aquest de diagnosticar-te la disfonia de sexe, el gènere i tot açò, com funciona?

L: Doncs has de passar per un psicòleg, anar en primer lloc al teu metge de capçalera, i contar-li que et passa i després ell et deriva a l'endocrí i aquest et fa un informe i una revisió.

E: Però una revisió com?

L: Perquè ell és el que s'encarrega d'administrar-te les hormones, i et controla pel pes. I després t'envien al psicòleg per a passar uns tests per a demostrar que tu tens aquest "sentiment" de persona transsexual, perquè a dies d'ara, encara es considera una patologia, la transsexualitat, i et fan passar pel psicòleg perquè es demostri clínicament que tu tens aquest "problema".

E: Quin tipus de preguntes et fan?

L: Mira realment, a mi no m'ho van fer, jo vaig anar-hi, i em va veure un home molt amable i enrotllat i em va preguntar si ho tenia clar, li ho vaig afirmar i em va fer l'informe i prou.

E: Que ràpid, no?

L: Sí, sí perquè n'hi havia altres persones que... Però mira jo vaig estar des de principis de juny de l'any passat, fins a octubre o novembre per a aconseguir les hormones i això sense passar el test psicològic, que la gent que sòl passar aquest tràmit poden estar de sis mesos en avant, és més bé un procés llarg.

E: I ja t'has operat? Tu només t'has fet la mastectomia, no?

L: Si ja m'he fet la mastectomia.

E: El altre no t'ho has fet? Perdona però no recordo com es diu.

L: El altre es diu fel·loplàstica, i no m'ho he fet, però no ho recomanen tampoc perquè encara no està molt avançat, i has de passar unes tres vegades pel quiròfan, i és un procés molt fotut. Si a mi m'asseguressin que realment l'operació funciona, encara em pensaria l'operació, però com no, doncs de moment ni ho penso. Perquè no crec que pugui suportar tres vegades de quiròfan.

E: Això et va fer molt de mal o que?

L: No, bueno una mica, però el estar a l'hospital i amb tant drenatge, fa molta impressió, més que mal. A mi em va agradar menys el fet de passar pel quiròfan, perquè és més psicològic que el que et puguin fer físicament. El dolor físic finalment marxa, però l'estrès d'estar a dintre l'hospital i sentir-te inútil, és una cosa desagradable, i per això crec que no podria suportar passar tres vegades més per aquest tràmit.

E: Tu la regla ja no la tens, veritat?

L: No, no, això desapareix al primer o segon més d'estar amb les hormones.

E: M'agradaria ser tu ara mateix i no tenir-la, perquè quin mal que fa jajaja.

L: Ja t'entenc jajaja.

E: A veure una altra pregunta, sensacions que no t'hagin agradat en l'àmbit familiar.

L: És molt contradictori, perquè a vegades veus que canvien el seu comportament, o la manera de tracte amb mi només per no fer-me sentir mal. I clar te n'adones d'aquestes coses i comences a calfar-te molt el cap, que estaran pensant per a no... per a canviar el que pensen, potser estan pensant, i si li dic això s'ofendrà i si li parlo d'aquella manera... o això que vaig a dir, són coses de noies, o jo que sé qualsevol bogeria de rols de gènere i tal, ells s'ho pensen molt i a mi ja és una cosa que m'és igual.

E: T'agradaria que t'ho diguessin?

L: Si, no ho sé, que fossin més naturals, perquè a vegades està tot com a molt pensat. Al principi, recordo que venien a casa a veurem i era tot com a molt guionitzat, com si tinguessin pensat que dir en cada moment era tot com en una sèrie, jo em sentia així perquè igual em parlaven i jo contestava alguna cosa que no esperaven i ja no sabien

com reaccionar.

E: Explica'm alguna situació...

L: Doncs, no sabria dir-te perquè sempre ha sigut molt espontani, però no ho sé que venen i es fiquen molt en el tema de la transsexualitat i volen que els expliqui, però es queden tallats i incomodes.

E: Els fa sentir malament o incomodes, no? I tu?

L: Són situacions incòmodes, i jo ho noto i clar m'incomoda també.

E: És pel tema de la desinformació que hem parlat abans, no?

L: Si molt bé.

E: La gent no ho coneix i clar...

L: I a vegades hi ha situacions molt còmiques i no les pots evitar.

E: A aquesta pregunta si no vols contestar no contestes, quina és la persona de la família que tu penses que més t'ha recolzat o s'ha implicat amb el tema?

L: A part de ma mare i la meva àvia... i no sé, les persones de casa, la resta de família...

E: I dintre casa, vull dir de les persones que conviuen en casa amb tu i menys t'han recolzat?

L: El meu germà, però no perquè no li agradi o no em recolzi, sinó per no informar-se. Jo penso que el meu germà em tracta igual que abans, però no s'ha informat suficientment. I sí que em recolza molt, però igual després surten dones transsexuals a la televisió i diu algun comentari... que dius: t'has quedat a gust?

E: Que vols dir que de dona a home sí que li agrada però d'home a dona no?

L: No, jajaj, vull dir que a vegades veu altres casos de transsexualitat i diu qualsevol bogeria, i amb mi és diferent.

E: És que tu sembles un noi, però hi ha persones que amb hormones i tot tenen faccions femenines.

L: Sí, potser això alguna vegada ho hem fet tots i no ens adonem, potser tu veus una dona transsexual pel carrer amb aparença masculina i et quedes mirant-la incòmode. La majoria de la gent fa això, el que passa és que alguns ho diuen i altres no. El meu

germà recolza la transsexualitat, però també és molt pallasso, i a vegades diu barbaritats, en plan broma, saps? Però a mi em tracta amb molta normalitat, i per això penso que ho veu tan normal, que no necessita informar-se.

E: Clar, ja t'entenc, vols dir que amb tu és natural perquè li surt i potser amb altra gent li costa més.

L: Clar perquè ell és el que menys ha canviat amb la forma de tractar-me, és simplement igual que abans, a vegades sí que em pregunta. Quan anava a fer-me l'operació o començar les hormones em va preguntar però només amb mi. La meva mare per exemple és tot el contrari, està molt informada, està al grup de Whatsapp de mares amb fills transsexuals de la Fundació Daniela.

E: Hi ha alguna seu de la Fundació aquí o només està la de Madrid?

L: Només està a Madrid, però hi ha gent que consulta amb la Fundació arreu d'Espanya i aleshores tenen grups de Whatsapp. La meva mare està a dos grups, u que és el col·lectiu del país i l'altre que és el de la Comunitat Valenciana i de tant en tant hi fan reunions i coses així. Per això et dic, que ella està molt implicada, ara té moltíssima gent transsexual agregada a Facebook, en coneix més que jo, jajajajaj.

E: Jo només coneixia a Leo, com a persona transsexual, és el psicòleg de la Fundació Daniela, és que jo anava amb la seva germana a classe.

L: Ah sí? Jo és que quan vaig començar vaig parlar amb ell, perquè ell és d'Altea i estava de vacances. I ens va orientar un poc.

E: Ell ho va passar una mica malament perquè el seu pare no estava a favor...

L: Si, això m'ho va explicar, jo li vaig explicar tot, i em va dir que tenia molta sort que tota la família em recolzés. Perquè hi ha molta gent que ho està passant fatal, i això d'alguna manera et fa sentir-te millor.

E: Nosaltres fem el treball sobre la Fundació i sobre dues persones, una ets tu i l'altra és una noia que ha fet el canvi fa molt poc i la seva mare no està a favor, i per això diu que no pot viure al seu costat, continua parlant-li però no hi conviuen junts.

L: Veus, és que hi ha gent... Jo també conec el cas d'un noi que la seva mare no el va acceptar i es va haver de buscar un altre lloc per viure.

E: Bueno ella en aquest cas viu amb el seu pare, i amb la seva parella. Una altra

pregunta, quan vas fer el procés de canvi, tenies parella?

L: No, jo vaig tindre parella abans. Abans de saber que era transsexual.

E: Era per preguntar-te que havia sentit la teva parella.

L: En part m'alegra de no haver tingut parella, perquè és un obstacle més en la relació, perquè amb les hormones, tu canvies i potser abans estaves bé fent algunes coses i ara has canviat. I clar, al fer el canvi de dona a home, se suposa que si estàs amb una dona, ets una parella lesbiana, i quan tu li dius que vas a fer el procés i que vas a canviar físicament pot canviar la cosa. Potser ja no l'atraus o no se sent a gust.

E: D'acord, ara un altre tema, el teu pare, com va ser per a ell?

L: Home ell no em va dir res, la meva mare em va dir que quan li ho estava dient es va quedar en xoc. Però després ho ha acceptat bé, però crec que és la persona que més li ha costat.

E: I com ho has notat tu, que és la persona a qui més li ha costat?

L: Perquè és el que més ha tardat a acostumar-se al nom i al canvi de sexe, als pronoms... sempre estava equivocant-se, sempre. I jo n'hi havia vegades que m'enfadava molt, perquè al començament és normal i ho deixes córrer, però ja quan estava en hormones i tenia la testosterona pels núvols, doncs imaginant-ho. Jo li cridava l'atenció, però ell em demanava disculpes. I ara ja ho ha acceptat com tots, i li ha costat molt desprendre's d'això.

E: De que fores la seva filla?

L: Si.

E: Anem al tema dels avis, quants avis tens?

L: Només dos àvies.

E: Com va ser per a elles?

L: La meva àvia per part materna em va dir que molt bé, que tires endavant, que li feia igual tindre una neta que un net. I per part paterna em va dir a mi mentre vinguis a veurem, tant m'he fa... jajajaja.

E: I el tema de relacionar-te familiarment amb altres famílies?

L: Els meus pares no ho han proclamat al món. I si a vegades a la meva mare li han

preguntat i el nen i la nena com estan? I la meva mare molt natural ha contestat de sobte, ara tinc dos fills. I clar com que no ho han explicat per tot arreu la gent es queda sobtada.

E: La gent pensarà, han mutat, jajajajajajaja.

L: Jajaj sí. La meva mare diu que qui necessiti saber que pregunti, i que ella li respondrà amb tota la normalitat del món i si ho volen entendre bé i si no també.

E: I la relació amb la teva mare, tu penses que ha canviat?

L: Jo penso que ha millorat perquè ara és com que tenim més confiança, abans algunes coses no li les explicava, perquè com no em sentia bé, però ara la majoria de coses que jo penso o sento que van malament li les dic, em costa menys que abans.

E: A l'hora de relacionar-te amb el món, vull dir a l'hora de sortir de casa, et sents capacitat de fer-ho tot sol, sense necessitat que la teva família t'acompanyi?

L: Doncs, si és fora del poble sí, perquè jo he anat a Barcelona de viatge sol a veure gent que conec i allí genial. Però si tinc què sortir pel poble o així, em sento més cohibit, sempre ho solc evitar. A vegades baixo al poble, però amb la meva mare o...

E: Sol no surts?

L: No.

E: Però que et fa por, vull dir en el poble, no fora que ja m'has dit que és diferent?

L: Doncs, el trobar-me gent coneguda i que em facin parlar del tema, perquè jo si és una persona que em coneix i accepta la meva transsexualitat, el parlo de seguida però, hi ha gent que només ho fa per xafardejar, o si veus a algú que abans coneixies i no s'apropaven a saludar-te, aquest pensament de no saber per què em fa ansietat i no m'agrada. Per això evito molt sortir al poble, perquè sempre em puc trobar alguna cosa que no m'agradi.

E: Clar, això no t'agrada.

L: És que no és només per això, abans jo tenia també el problema de l'ansietat social, i a poc a poc vaig millorant, perquè em sento millor amb mi mateix. Però en el poble encara és el xafardeig oficial, saps?

E: És que a la gent li agrada molt xafardejar, i és un poble molt petit, quan vas a una gran ciutat les coses canvien perquè hi ha més diversitat.

L: Clar, però en el poble sóc com el bitxo raro, perquè sóc l'única persona que ha passat aquest procés, com a molt una altra i la gent això ho té sempre a la vista.

E: Tu condueixes?

L: No.

E: I clar també és una altra dificultat a l'hora de sortir?

L: Clar, jo si surto, ha de ser amb la meva mare perquè ella condueix, aleshores si surt a Benidorm amb els amics, doncs la meva mare em baixa i després em recull, però la majoria de vegades quan surto, surto amb la meva mare a fer-nos un cafè o alguna cosa.

E: I si no hagués estat ella?

L: Buff ja la cosa s'hagués complicat més. Perquè ella és com que sempre m'ha portat endavant i jo sóc molt pessimista i tot se'm fa un món. Si ella no hagués estat amb mi, jo m'hagués ofegat en un got d'aigua. Perquè el meu pare m'hagués recolzat igual, però és una persona tancada, com jo, i ens hagués costat més expressar-nos.

E: Ell no expressa tant com ella, no?

L: Si és això que no expressa, potser ell pensa que has de ser valent i no t'ho diu.

E: Si és com, que està content amb el canvi però no ho expressa, no t'ho diu.

L: Sí, i la meva mare és tot el contrari.

E: O a vegades que et fa una mirada, i penses no li agrada això que estic fent, jajaj millor callo. "*son miradas que hablan*".

L: I la meva mare és la que més s'ha implicat en buscar la informació i dir hem d'anar a aquest lloc o a l'altre.

E: I ara mateix el dia a dia de la família com és?

L: Com abans i canviant el meu procés per la cosa més normal del món.

E: Ara ets més rentable, jajajaja.

L: Home tampoc tant jajaj, ara compro més que abans, de jocs i tal...

E: Un friki de la vida ets tu, jajajaj, igual que el teu germà, uns frikis totals.

L: Jajajaj sí sí jajaj però tot normal, ja és que s'han oblidat més de...

E: Del teu gènere, no?

L: Si, de tot el procés que hem fet, ara sóc un noi, i tota la meva vida ho he estat i prou.

E: I del passat, de quan eres Amara, no parleu mai?

L: Si però hi ha gent que et parla del teu passat i torna a equivocar-se i et canvia els pronoms i tot.

E: Clar, que diuen quan eres petita quan haurien de dir quan eres petit...

L: Clar, és que si diguessin sempre quan eres petit, jo estaria més còmode.

E: No t'agrada recordar quan eres noia?

L: No perquè en el fons jo mai m'he sentit identificat dins del gènere femení i aleshores com abans era noia perquè no tenia altre remei, i de sobte descobreixes que pots canviar, doncs vols deixar el passat enrere. I jo tota la meva vida m'he sentit el que sóc, un noi. El que passa que els altres no ho sabien i jo en part tampoc.

E: Jo és que a vegades us veia al teu germà i a tu i flipava.

L: Veus doncs jo no m'adonava en aquell moment.

E: Jo si jajaj, jo sí que m'adonava, a vegades ho comentàvem amb la meva germana i dèiem, és que no tenen la relació de germana i germà, és molt estrany, es porten molt bé perquè normalment entre un noi i una noia no hi ha tanta confiança com vosaltres teníeu, era més bé una relació entre nois.

L: És com que el fet de ser un noi i una noia separa aquesta confiança.

E: Clar perquè ser una dona, hi ha coses que no pots compartir amb el teu germà, i després veies com era la vostra relació i flipaves, sí que alguna volta hem dit "Xé és que és molt marimatxo" jaajajajajaj. Però t'ho dic així, sense amagar-t'ho. I quan em vaig assabentar, m'ho va dir la meva germana, i em vaig quedar així pensant, doncs no m'estranya de res.

L: Ja és que hi ha molta gent que diu ja era hora o no m'estranya tampoc.

E: Jo és que m'ho va dir la meva germana, i a ella sí que la va sorprendre, i m'ho

va dir i jo li vaig contestar que no m'estranyava i vàrem començar a parlar de coses d'abans de vosaltres, del tema i clar em va acabar donant la raó.

L: És que la majoria de gent s'ho ha pres així.

E: Jo li vaig dir, tu alguna vegada l'has vist amb una falda o comportant-se com una dona a ella, perdona que digui a ella eeh, no, doncs més clar aigua. Els ulls negres com el seu germà.

L: No, clar, jo era més també, aparentar, saps?

E: Però clar tu també vesties amb roba d'home, no?

L: Sí, jo anava sempre d'home.

E: Si perquè els pantalons i les camisetes es notava com et quedaven, perquè normalment la roba de dona està més entallada i la que tu portaves era més ampla i es notava. I a mi m'ho van contar i vaig dir, doncs normal, no va ser com hi haurà gent que pensarà que barbaritat, ala, saps? Va ser com que sí que hi havia indicis però no ho esperava.

L: Si hi ha molta gent que no s'ho esperava, perquè igual tu li pots dir és que jo em sento d'aquesta forma i et diuen... ah, d'acord em sembla normal, però no s'esperen que arribes a desenvolupar tot el procés.

E: El canvi físic i tot, tu ja t'has canviat el nom oficialment?

L: No, estic en procés, el jutge ja em va dir que si, no només el nom, si no el sexe també. Està tot cursant-se de forma legal, i estic esperant una documentació, i ja amb això em puc anar a fer el DNI nou.

E: I saps quan serà?

L: Suposo i espero que prompte, penso que aquest mes.

E: D'acord doncs genial i gràcies per contar-m'ho.

<u>Entrevista 4: Mare de Pablo</u>

Què vas pensar o sentir quan el teu fill/a et va parlar sobre la seva identitat de gènere, en un primer moment?

No ho entenia!!! Pensava en que havia fet malament jo, com era possible que ell hagués aguantat tan sense dir res 22 anys!!! Que poder estava confós!!!!! Que era una

cosa important que havia de estar ben segur del que deia.

Intuïes alguna cosa?

Es veritat que sempre havia hagut algun aspecte des de petit com que preferís jugar a futbol, mai volia vestits, ni cabell amb llaços o cues!!!!! Volia jugar amb nens i amb coses de nens!!!! Però no ho va manifestar mai

Quan t'ho va dir vas pensar que potser es tractés de la seva orientació sexual?

No, crec que sap perfectament distingir i estava segur aparentment del que deia.

Què en penses ara?

La confusió em va durar un dia, ara crec que el que importa es que ell es trobi be i sigui feliç, que faci la seva vida com vulgui sabent que se enfrontarà a situacions difícils de vegades a nivell de actitud social. Malauradament això esta canviant per be. Crec que ha sigut mol valent i en el seu entorn no ha tingut cap problema ho tracten amb mes naturalitat que els adults. Jo personalment em costa perquè no tothom ho entén.

Com has viscut el procés?

M'estic adaptant, consta del dia a la nit canviar de cop quan fa 22 anys que li dius Marta.

Tractes al teu fill de manera diferent? Per què?

No en principi no, el respecto i intento comprendre'l i acompanyant-lo en aquest procés de reassignació de sexe.

Quina relació tenies abans amb el teu fill? I ara?

Era bona, poder ara ha millorat per part d'ell està més confiat i més relaxat.

Com creus que l'ha afectat el fet de sentir-se d'un sexe i/o gènere que no li correspon amb el seu físic?

Ha de ser una situació no desitjable per ningú, i per part meva poder al no saber ho vaig de vegades dir coses que no l'ajudaven gaire. Que si ho hagués sabut mai hauria dit!!

Creus que l'ha afectat el vostre divorci?

Com a qualsevol fill no és un fet que deixi indiferent a cap família.

<u>Entrevista 5: Pare de Pablo</u>

¿Qué pensaste o sentiste cuando tu hijo te habló sobre su identidad de género, en un primer momento?

Cuando Pablo me dijo la verdad es que no me cogió de sorpresa ni se me vino el mundo abajo ni nada por el estilo. Sí que los primeros segundos el estómago me dio

varias vueltas pero reaccioné en milésimas, le dije que estaba muy contento de que tuviera la confianza de contármelo y que yo en el fondo lo sabía y que tendría todo mi apoyo y ayuda.

¿Intuías alguna cosa?

Desde muy pequeño Pablo había sido completamente diferente a las demás niñas, en su forma de vestir. A la hora de ir a comprar ropa era siempre una batalla, tampoco le gustaban las trenzas, los lazos en el pelo… jugaba más con los niños, incluso jugó en el equipo de fútbol de su colegio porque era una de las cosas que más le gustaba. Por otro lado hay que decir que sus juguetes preferidos eran los de su hermano. Como más mayor se hacía más claro lo tenía yo, pero "bueno" es aquello de "igual cambia con los años". Era un tema que su madre y yo nunca habíamos comentado aunque creo que ella en el fondo lo sospechaba.

¿Cuándo te lo dijo pensaste que podría tratarse de su orientación sexual?

Ni se me pasó pensar que solo era una orientación sexual, sabía positivamente que Pablo buscaba desde siempre ser Pablo y que había llegado la hora de liberarse.

¿Qué piensas ahora?

Lo admiro, ha sido muy valiente en dar ese paso, también es verdad que de nuestro entorno habrá gente que no lo entenderá e incluso lo criticará aunque no te lo diga a la cara, pero ahora mismo me da igual. Me quedo con toda esa gente que lo ha apoyado, ayudado y animado, lo primero es él.

¿Cómo has vivido el proceso?

El proceso ha sido muy rápido y digo rápido porque prácticamente casi todo se lo ha currado él, el cambio de nombre, legalización, documentación, entre otras cosas. Nosotros lógicamente supervisamos sus pasos para que se sintiera siempre acompañado. Yo, en las primeras semanas y sobretodo en mi lugar de trabajo, con mis compañeros, intentaba desviar según qué temas. Pero al final reaccioné al qué dirán y lo lancé. Al que le guste bien, y al que no también, no me preocupaba lo más mínimo, por suerte nuestra familia le ha dado todo el apoyo posible.

¿Tratas a tu hijo de manera diferente? Por qué?

A partir del cambio, el trato con él es el mismo que tenía para ella, aunque es verdad

que me preocupa que ahora está muy eufórico y contento, baje la guardia y alguien le pueda hacer daño. La sociedad por mucho que nos pese, es muy cruel con según que colectivos.

¿Qué relación tenías antes con tu hijo? ¿Y ahora?

Nuestra relación es ahora más fluida y cercana, Marta era más cerrada, poco comunicativa, era más abierta con su madre, cosa lógica. Ahora Pablo es genial, es él.

¿Qué cosas han cambiado a nivel familiar? ¿Por qué?

A nivel familiar todo sigue igual creo que nada ha cambiado y si lo ha hecho ha sido para mejor. Su hermano mayor, Marc, lo apoya y ayuda en todo des del primer momento. Ahora casi cada fin de semana Pablo se viene a nuestra casa en Esparraguera, solo o con amigos. Ahora alguna semana no sé cómo quitarmelo de encima, es broma <riure de l'entrevistat i les entrevistadores>. Estamos muy a gusto con él.

Entrevista 6: Germà de Pablo

Què vas pensar o sentir quan el teu germà et va parlar sobre la seva identitat de gènere, en un primer moment?

No m'ho va dir ell personalment, sinó que m'ho va comentar el nostre pare, ja que ell tenia por al rebuig i ho puc entendre, ja que sempre he fet un humor molt negre en tots els aspectes de la vida. Però l'única sensació negativa en saber-ho és que no m'ho digués personalment, tota la resta em va semblar perfecte.

Intuïes alguna cosa?

En l'aspecte de transgènere no, els tòpics que una noia que li agrada tot el que usualment li agraden als nois tampoc em feia decantar per re, ja que, en el meu cas concret ell simplement volia el que jo tenia o feia. Així que no ho relacionava amb què li agrades a ell per algun motiu concret fora que li agrades com el referent de germà gran.

Quan t'ho va dir vas pensar que potser es tractava de la seva orientació sexual?

No perquè des de fa temps en els ambients que m'he mogut he entès la diferència i l'he normalitzat. No tan a prop però si ell ho deia sumat al cercle d'amistats noves per part d'ell, suposo que en cerca de suport i referent o simplement entendre el que li

passava pel cap llavors amb els dubtes que pogués tindre. Vaig entendre que ho tenia prou clar.

Què en penses ara?

Penso el mateix, però no negaré que també he profunditzat un pèl amb les amistats i experiències, pel fet que en tindre un exemple més proper, mostres més interès.

Com has viscut el procés?

El procés no ha sigut agradable, en el sentit que no ha sigut el procés en si, de per entendre el canvi. Per mi, el procés comença molt abans, jo vaig marxar de casa molt jove i el seu rendiment escolar era molt dolent, amb faltes d'assistència constants. Havent de faltar a la feina davant duna trucada de l'escola o intentar entendre o fer un seguiment. Entremig una separació dels pares i tot i tothom ho treia a un dèficit d'atenció i el xoc per la separació. Però un cop ha fet el pas, tot ha millorat donant a entendre que simplement ha aconseguit una felicitat que no tenia.

Tractes al teu germà de manera diferent? Per què?

El tracte és el mateix.

Quina relació tenies abans amb el teu germà? I ara?

Amb el meu germà sempre hem tingut baralles típiques de germà, però no ha sigut dolenta en el fons. En marxar jo de casa, també em sento que vaig fer desaparèixer un possible suport, ja que normalment només ens veiem en un entorn familiar i això m'hagués agradat pensar-ho abans, per intentar millorar la relació. Tot i això, crec i espero que sàpiga que en qualsevol problema pot comptar amb mi.
La relació no crec que sigui diferent d'abans.

Com creus que l'ha afectat el fet de sentir-se d'un sexe i/o gènere que no li correspon amb el seu físic?

Tal com he comentat anteriorment, crec que tot el seu voltant, tenia una carència d'importància i fins que no ha començat a ser feliç no ha començat a encarar la seva vida amb interès en l'àmbit de relacions personals, educació, vivències noves.

<u>Entrevista 7: Germà de Logan</u>

Què vas pensar o sentir quan el teu germà et va parlar sobre la seva identitat de gènere, en un primer moment?

No em vaig assabentar per ell, sinó pels meus pares. El que vaig pensar més, va ser el

que la gent de fora de casa podria pensar o opinar perquè vivim a un poblet. Per la meva part no em va sorprendre.

Intuïes alguna cosa?

Sí, perquè quan jugàvem o fèiem coses junts es comportava més com un germà que com una germana.

Quan t'ho va dir vas pensar que potser es tractés de la seva orientació sexual?

No, perquè ell sempre ha deixat molt clar que s'enamora de la persona i no del sexe.

Què en penses ara?

Que tinc un germà.

Com has viscut el procés?

Aguantar-lo, perquè en els canvis hormonals i el caràcter era com una muntanya russa.

Tractes al teu germà de manera diferent? Per què?

No, perquè per a mi sempre ha sigut més un germà que una germana.

Quina relació tenies abans amb el teu germà? I ara?

La relació és la mateixa abans que ara, seguim jugant i fent les mateixes coses que fèiem abans.

Quines coses han canviat a nivell familiar? Per què?

La família està més sobre d'ell, però sòl ser el mateix tracte que li donaven abans, o així és com ho visc jo. L'únic que ens preocupava era les àvies, però ho van rebre molt bé.

<u>Entrevista 8: Mare de Logan</u>

E: Que vas pensar o sentir quan el teu fill et va parlar sobre això? En primer moment, no ara.

M: Del que li passava? De com se sentia?

E: Sí.

M: A mi no m'ho va dir clarament, jo ho vaig endevinar. Nosaltres en aquell moment anàvem al psicòleg per altres qüestions i un dia ens va dir que el psicòleg volia parlar amb nosaltres, aleshores li vaig dir que si era pel que jo em pensava, que no hi havia cap problema. Ja sabia que era això, el que ens volia dir el psicòleg perquè hi havia coses que... em semblava que... era això el que li passava. Ell no m'ho va dir, vaig ser jo la que li va dir que sabia el que li passava.

E: Aleshores no et va sorprendre quan ho vas saber?

M: Ho vaig haver d'assimilar, perquè jo veia coses que em feien sospitar. Per exemple, vaig veure que ell es va comprar una samarreta per a fer un cospley.

E: Un que?

M: Això on es disfressen dels personatges del manga i totes aquestes coses.

E: Ah, d'acord, clar.

M: Doncs va passar l'esdeveniment del manga i el noi seguia ficant-se la samarreta tots els dies i al veure això ja sabia que alguna cosa no... no estava clara.

E: Ja...

M: I després d'un cúmul de coses jo pensava en anys anteriors, de la seva infància, i ja hi havia coses que no quadraven. Jo ho he comprés ara perquè en aquell llavors ho veia, però no sabia que passés res.

E: Jo des que el vaig conèixer mai l'he vist vestir-se... com una dona.

M: Mai!

E: Ni maquillar-se, ni arreglar-se molt...

M: No, maquillar-se sí.

E: Sí, però en negre.

M: Si, això si els ulls negres, les ungles negres.

E: Això ho feia més abans, ara ja s'ha fet més major però... vull dir, abans ho feia, però l'estil de la roba és el que li ha agradat sempre.

M: Ja no és solament la roba, la roba sempre amb pantalons. Inclús quan va ser l'època que si prenia la comunió o si no la prenia ell volia anar de mariner.

E: Ah sí?

M: Si feia la comunió volia de mariner, però ens ho preníem a riure. Dèiem, ay, la nena que graciosa que si fa la comunió vol de mariner, però clar això ho penses ara després de tot el que ha passat i té un sentit... no estava dient-ho de broma, estava fent-ho seriosament...

E: I tu ho prenies de broma però no era així...

M: Igual com, a l'hora de jugar... En nines...

E: No ha jugat mai no?

M: Mai, però ni demanar-les.

E: I amb què jugava?

M: Jugava amb les coses del seu germà o amb ell, però el que són coses femenines... mai. Quan et passen aquestes coses, no li dónes massa importància, perquè jo no li donava massa importància a que no volgués jugar amb nines ni posar-se falda. Jo també n'he dut poquetes vegades, jo sempre vaig en pantaló, vull dir, si es fixava en mi, amb raó no volia ficar-se falda. Són cosetes que ara les penses i dius, doncs clar, si ha sigut tota la vida Logan. Anàvem al McDonald's i eren els dos petits, i no sé si ho sabràs però a vegades fan menú de noi i de noia, doncs nosaltres ens apropàvem al mostrador i demanàvem dos menús infantils i la noia ens ficava un de noi i un de noia i cada vegada que anàvem li havia de dir, sisplau...

E: Canvia'm la joguina, no?

M: Un temps després quan anàvem ja sempre demanava; Dos menús infantils de nen, perquè jo ja sabia que....

E: Li agradaven més les joguines de nen.

M: Clar, però tampoc llavors jo no em donava compte i ara penso i dic, jo que pava has estat, com no ho has vist? Si és que estava dient-ho, estava cridant-ho el que li passava, però clar, qui va a pensar això? Jo simplement pensava que tenia una filla poc femenina

E: Ni t'ho vares plantejar, no?

M: No m'ho imaginava mai, fins a que va passar el de la samarreta del manga que jo vaig dir... això...

E: Ha de ser...

M: Sí.

E: Quan ho vàreu saber tu pensaves que tenia alguna cosa a veure amb la seva orientació sexual?

M: No.

E: No vas pensar, pot ser que fos homosexual... ni res?

M: No, jo sempre he tingut clar que no te res a veure una cosa amb l'altra.

E: D'acord, i que en penses ara de tot el tema?

M: Doncs, avui dia estic contenta. Perquè jo tenia una nena amargada, depressiva i ara tinc un nen que està content i va sortint d'això.

E: Jo la veig molt més contenta.

M: És així...

E: Bé, com has viscut el procés?

M: És difícil... és difícil perquè el meu fill és un fill que està molt insegur d'ell mateix, no és un nen que vegi la vida amb alegria i això ho complica tot.

E: Però amb això que vols dir?... Que no veu la vida amb alegria?...

M: Doncs jo veig nens de la fundació Daniela que es reuneixen, ells s'ajunten... han fet un campament aquests dies... no sé, ells tenen ganes de relacionar-se. Jo ho tinc en aquest aspecte més complicat, perquè el meu fill no és així, el meu fill no es relaciona... Eh... Em té a mi només, jo sóc la corda que l'aguanta. Amics? Algun amic té d'abans però tampoc té massa ganes de relacionar-se amb la gent d'abans. Algun amic ha vingut aquí a veure'l i li han demostrat que estan recolzant-lo, altres no vol ni que vinguin per temes també de l'institut... Que ho ha passat.. Mal i no vol saber-ne res. Però jo veig que a poc a poc tot va arreglant-se, el d'avui del DNI és molt important, la mastectomia que ja la té feta també era molt important i ja la té així que... Espero que d'avui endavant siguin les coses més fàcils perquè eren complicades.

E: I la família que tal en aquest aspecte?

M: Molt bé, en la família estan tots recolzant-lo.

E: I a l'institut que has dit tu que li va passar?

M: A l'institut, abans de fer la transició i abans de saber-ne res, ell va sofrir assetjament.

E: Bulling? Li feien bulling?

M: Sí, li feien bulling i ho va passar molt mal.

E: Però t'ho va dir? O s'ho va callar?

M: S'ho va callar. Jo ho he sabut després. Després va tindre una relació amb una noia i això el va enfonsar...

E: Perquè també li va fer mal o...?

M: Era una persona d'aquestes que emocionalment et llancen a perdre, et fan sentir com una merda, que no vals per a res... Ell ha tingut intents de treure's d'enmig i aquesta va ser la pitjor... aquesta va ser la pitjor època.

E: Això va ser justament abans de fer el canvi?

M: Sí... aleshores jo penso aquell cabet com estaria amb tot el que estava passant-li, tot el que tenia a sobre, el no tindre clar algunes coses... doncs és que ho ha passat mal.

E: Bueno però ara... ara està millor. D'acord, tractes al teu fill de manera diferent? Per què?

M: A abans?

E: Si, abans de la transició i ara, si tu penses que el tractes diferent...

M: No... Bueno, no ho sé... Potser. En el cas de les coses d'aquí de casa jo compto que no, perquè jo mai li he dit tu has de fer això perquè tu eres noia, i tu no ho has de fer perquè eres noi. És a dir, en aquest aspecte no, jo als meus fills sempre els he tractat als dos iguals. Potser sí que el tracte diferent, perquè... també penso que ell necessita molt la meva ajuda. L'altre fill el tinc feliç amb la vida, el tinc encantat amb la seva parella... Per tant, no hi ha cap problema de moment. Però aquest nen a mi em necessita molt, jo ja t'he dit abans que estic a l'altra part de la corda i jo la corda l'arrossego.

E: Llavors tu el tractes més sobre protectora, però, sempre ho has fet? O ha sigut a partir de la transició?

M: Jo penso que ha sigut a partir de la transició, perquè ell abans, quan encara era Amara ha sigut molt desperta, molt tirada cap endavant, molt de resoldre ella els seus conflictes sense necessitat de cap persona ni res... tot el contrari que ara, s'ha fet el contrari, més tímid. Ella on anàvem, era molt desperta.

E: Ah si?

M: Sí,sí,si fins que va passar tot això de l'institut i la relació aquesta, i quan ha començat a sortir del forat doncs ha sortit un nen més tímid, més cohibit, aleshores jo possiblement sí que el tracte diferent, però no pel tema de la transició.

E: No ja, ja. Pel que emocionalment li ha passat.

M: Clar, pel que emocionalment li ha passat per aquest motiu el tracte diferent.

E: Quina relació tenies abans amb ell i quina tens ara?

M: Igual.

E: La mateixa relació? No ha canviat?

M: No crec.

E: Tu penses que esteu igual?

M: Jo penso que si, no sé què pensarà ell.

E: Ell segons el que em va dir, ell pensava que era millor.

M: Ara?

E: Sí, que us havíeu apropat més, que abans com que ell familiarment passava una mica i ara està molt més en la família. És el que em va dir ell.

M: Sí, si també té raó, però tot té una causa...

E: Sí, però és la seva sensació... La d'ell pot ser una i la teva és una altra... saps?

M: Ja... jo penso que igual.

E: Com creus que l'ha afectat a ell?

M: El que?

E: El de la transsexualitat.

M: Jo penso que el dia que va sortir de "l'armari", per dir-ho d'alguna manera, es va

alliberar, es va treure un pes de sobre. Però... No sé, no el veig jo content amb ell mateix, segurament a ell li haguera agradat néixer noi i no ser un noi transsexual. Jo penso que el fet de ser un noi transsexual no ho duu amb... Com diria? No és alegria, és... El fet d'acceptar-se sent com es, no? El dir, doncs bé, jo sóc així i sóc un noi diferent...

E: I no passa res.

M: I no passa res. Aleshores crec jo, que ell no està... No està bé. Li sap greu no haver sigut un noi biològic.

E: No haver nascut...directament noi? Bueno que en realitat sí que va néixer noi, el que passa és que no amb el cos que li tocava...

M: Sempre ha sigut un noi, la veritat és que sí.

E: I a l'últim familiar com l'ha afectat?

M: El que?

E: Que ell s'ha ja fet tota la transició i tot el tema de la transsexualitat.

M: Doncs... Bé, si la família ho ha acceptat bé. Hem après moltes coses que no sabíem.

E: Ah això em refereixo jo.

M: Sí, bé, ens hem ficat al dia en moltes coses que un pensa que mai li han de passar a ell, però passen i aleshores doncs et veus una cosa a casa que és un problema, o no ho és però no saps com afrontar-ho i has de ficar-li solució. Vam mirar a internet, ens vam posar en contacte amb Leo, que és del teu poble, per a saber que era el que estava passant i el que se'ns venia a sobre, simplement per a saber com havíem d'ajudar-lo. I això, doncs ajudant-lo i ficant-nos en contacte amb els pares també de nens o nenes transsexuals i per a això, assabentar-nos.

E: Qui penses que li ha donat més recolzament?

M: Jo compto que jo, no sé el que t'haurà dit... Però jo penso que jo.

E: Per què?

M: Perquè jo hi estic sempre, jo sóc la que aguanta la corda.

E: I qui menys? No que no li hagi donat recolzament, sinó que igual no li ha

donat importància a la cosa com si fos algo natural i no ha estat com... ahi constantment.

M: Bueno si no li ha donat importància a la cosa i ho tracta com una cosa natural és una cosa bona, no és una cosa dolenta... Però si et refereixes més a que algú s'ha fet un poc arrere per això... ningú, almenys de cara a mi.

E: No, però jo no dic que s'hagi tirat cap enrere. Pot ser a l'hora de l'operació un com estàs? Estàs bé? Necessites alguna cosa? O... anem a parlar aquí, anem a parlar allà... Jo t'acompanyo... Això, qui és la persona de la casa que menys ho ha fet, o que tu has sentit que menys ho ha fet. O digueu que tots per igual?

M: Jo d'aquestes coses d'acompanyar i de dur i de metges i d'unes coses i altres les he fet totes jo... però no perquè els altres no han volgut, sinó perquè no han pogut. Si jo no haguera pogut doncs els altres hagueren anat als llocs on he anat jo i hagueren fet... A l'hora de l'operació de Logan, havíem d'anar a Barcelona... doncs jo ho tenia complicat perquè en la feina demanar vacances al juny era un poc complicat, i el pare de Logan estava dispost a anar amb ell. Jo ho vaig poder arreglar a la feina i vaig anar jo... però pogués haver anat el seu pare perfectament.

E: I el tema de la Fundació Daniela com us ajuda, com us ha recolzat a vosaltres?

M: Doncs a mi em varen ficar en contacte de seguida amb altres mares. En el WhatsApp això és el lloc on dius coses que no les dius a cap de lloc... de tant en tant plores... allí totes som iguals. Ens recolzem unes amb altres.... és més per a menors d'edat.

E: Anava a dir-te'ho perquè és que si tots són mares com pot ser perquè Logan té vint anys.

M: Sí, o sigui allí mares com jo que tenim fills majors d'edat també hi han però està més encarat per als menors d'edat, però et recolzen igual, t'aconsellen igual.... El psicòleg t'aconsella el que has de fer en qüestions de burocràcia, el que havíem de fer per a demanar el DNI nou de Logan... i totes aquestes coses. Després està Isidro, que és el gerent de la fundació, que també per Skype, si necessites parlar, també t'escolta, ell és treballador social i és... Si hi ha persones bones en el món, aquest és una d'elles, és de les millors persones que he conegut en la meva vida.

E: I ell que fa?

M: Ell és treballador social, treballa de matí a l'ajuntament de Madrid i de tarda en la Fundació Daniela i ell que fa? Doncs a tots aquests nens o nenes, doncs... els ajuda. És una bellíssima persona, de veritat...

E: I tu has parlat en ell?

M: Sí, personalment no el conec però algun dia he de conèixer-lo perquè m'he plantejat que algun dia he d'anar i abraçar-lo. L'he conegut per Skype, és a dir, que ell a estat amb mi, ha estat amb Logan en els moments més… complicats, i la veritat és que sí que t'ajuden, perquè ell... jo notava que estava com... Què faig ara? Què em passa? Què he de fer?

E: Ja, de vegades estàs perduda, no?

M: I aquestes persones em deien... tu que en saps de la transsexualitat? I jo deia... Jo res, jo pensava que això era cosa de persones adultes. Perquè totes les persones trans que conec, són de la tela i són persones adultes... I jo no sabia que això existia i ell em deia Rosa, que són majors, però han sigut infants també... Sí que és veritat, és que té raó, el que passa és que és un món d'aquests totalment desconegut. Em va passar un llibre perquè el llegís... que m'assabentarà del tema.

E: Quin llibre?

M: Em sembla que es diu... transsexualitats es diu. Que l'han fet persones que ha passat per aquest procés, ell també i un noi que no recordo com es diu, espera a veure si recordo el nom... ell és psicòleg, ara no ho recordo. Rosa Almirall també ha participat, de Barcelona és, és un llibre que l'han escrit persones que tota la vida s'han sentit així. I clar jo vaig llegir el llibre perquè volia entendre bé que és el que li passava al meu fill.

E: I ara ets una experta, jajaj

M: No, ni molt menys. També ell al ser major d'edat ho ha tingut més fàcil, perquè les mares que ho tenen quan són petits...buff.

E: Clar, perquè legalment és més complicat?

M: No, en realitat als menors és més fàcil que es puguin canviar els documents d'identitat i tot això.

E: Als menors?

M: Si, mira un major necessita dos anys de tractament psicològic per a poder començar el procés. I als menors, t'estic parlant d'ara, perquè abans la cosa era diferent, però ara hi ha molts casos i està tot més documentat, t'ajuden molt també.

E: Jo sé que alguns no poden prendre hormones, perquè això depèn molt de l'edat que tinguis i el que sí que es poden donar són bloquejadors hormonals.

M: Si, si és molt important allò dels bloquejadors perquè clar, el fet de prendre hormones és per a majors d'edat, però només donant-los els bloquejadors és una meravella perquè a l'arribar a l'adolescència, al canvi de cos, amb els bloquejadors no els canvia.

E: Però que és el que realment fa el bloquejador?

M: Mira per exemple a les nenes transsexuals que prenen bloquejadors quan arriben a l'adolescència no els surt pèl a la cara, ni la nou al coll, i en els nens no els surten els pits, ni els ve la menstruació, clar això fa que quan siguin majors d'edat i puguin prendre hormones, el cos canvia com a més natural i és millor per a ells. I les nenes poden ser nenes, perquè hi ha moltes nenes transsexuals que tenen faccions molt masculines.

E: Clar i quan arriben a l'etapa adulta, això és difícil d'amagar...

M: En els nois transsexuals és més fàcil, el fet que no es noti molt el que eres abans.

E: Jo ho veig que amb els nois, no es nota a penes.

M: Tu veus a Leo i dius és un noi, i en les noies transsexuals tu veus les faccions i si s'ho han fet d'adults, el procés, es nota molt. I si per desgràcia no li han donat bloquejadors quan era petita, més encara, perquè quan arriben a l'adolescència, doncs ja li surt la nou, li surt més pèl a la cara, li canvia la forma de la mandíbula... i és una llàstima perquè després elles ho senten molt, perquè la societat les veu de manera dolenta, i és molt important estar integrat a la societat. Només que la societat canviés la forma que mira a aquestes persones, ells serien molt més feliços. Però clar existeixen aquestes faccions, que no les poden amagar o que simplement ja és massa tard per a poder-ho rectificar, això fa molt.

E: D'acord, una altra pregunta, ací a casa, es parla del tema?

M: Si, i a vegades surten a la televisió nois i noies, amics nostres, de la Fundació o no, i diguem mira és tal persona, ja ha començat a prendre hormones o ja s'ha operat,

doncs si es parla perquè en tenim confiança i amistat i es parla en total normalitat.

E: d'acord, i quan parleu del passat de quan ell era xicotet i tal, com ho porta ell? No us heu equivocat mai amb el nom?

M: Sí, a vegades, al principi, és que has d'acostumar-te. I abans d'acostumar-te del tot és fàcil equivocar-se. A mi m'ha passat més equivocar-me parlant d'ell amb els altres que parlant amb ell personalment. Però ara ja no m'equivoco.

E: Clar, és que és ben fàcil dir, mira és que quan era petiteta... i et quedes pensant i dius ostres. I el tema de les fotos?

M: En aquest tema, les que jo tenia d'ell de quan era petit a Facebook, li vaig dir a ell que les tragués d'allí, perquè jo no sabia, no per res, sinó perquè aquestes coses es comparteixen, es comenten i tal, i jo no vull que el meu fill se senti malament. A mi no em fa res veure una foto d'ell quan era petit.

E: Clar si les vesqués ell, ja es tornaria a sentir malament…

M: Clar és que si algú li posa "m'agrada" a una foto d'abans doncs a ell es pot sentir malament. És veritat que hi han hagut dies que estàvem mirant fotos, i a ell el notava incòmode.

E: Per què?

M: No ho sé, per a mi és una cosa emocionalment molt forta, si és que ja, ja no està i jo torbava molt a faltar allò que veia en la foto. Però que se'm passava de seguida, jaja això era només al principi. Jo a vegades parlava d'això amb les altres mares de la Fundació i em deien això és el dol, i jo em quedava com dient que dius del dol? I clar és que jo no ho he entès mai així.

E: I com ho has entès?

M: No ho sé, això del dol jo, no ho comparteixo, això de…

E: És que no s'ha mort, està viu.

M: Exacte. És que en el cas de Logan, això és una transició i teníem a Logan des de sempre, i no ens n'adonàvem. I va ser un cas tan clar que.

E: I les fotos que teníeu per la casa les vàreu traure?

M: No, mira aquella foto de Vicent i de Logan, són els dos de petits.

E: Jo és que no els distingeixo.

M: Doncs mira Logan és el de dalt i Vicent el de baix.

E: Aaah sí, sí.

M: En teníem unes a la nevera en les que si es notava més el seu gènere, i aquelles les vàrem treure, però en posaré noves. I les altres estan al calaix com sempre.

E: Molt bé, doncs això és tot. Gràcies.